

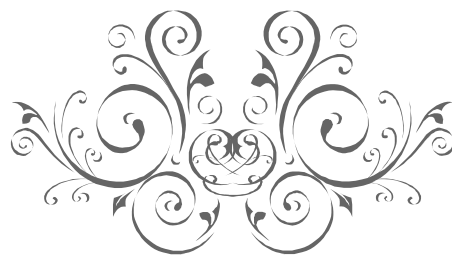
גמרא סדורה

מסכת

בבא מציעא

פרק ד' - "הַזְהָב"

לימוד פרק זה לע"נ ר' יצחק לאונר ז"ל
איש חסד ואמת אוהב ואהוב על הבריות,
נעים זמירות ישראל

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

חשוון תשע"ז

מסכת בבא מציעא פרק ד' - "הזָהב"

1. מד, א-ב

רס"י

משנה

הזָהב - קונה את הכסף,
הכסף - אינו קונה את הזָהב.
הנחשת - קונה את הכסף,
והכסף - אינו קונה את הנחשת.
מעות הרעות - קונות את היפות,
והיפות - אינן קונות את הרעות.
אסימון - קונה את המטבע,
והמטבע - אינו קונה את אסימון.
מטלטלין - קונין את המטבע,
מטבע - אינו קונה את המטלטלין.

זה הכלל:

כל המטלטלים קונין זה את זה.

ביצד?

משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות - אינו יכול לחזור בו.
נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות - יכול לחזור בו.

אבל אמרו:

מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה -
הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו.

רבי שמעון אומר:

כל שהכסף בידו - ידו על העליונה.

גמרא

מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה:
"הזָהב - קונה את הכסף".

אמר לו:

רבי, שנית לנו בילדותיך: "הכסף - קונה את הזָהב",
ותשנה לנו בזקנותיך "הזָהב קונה את הכסף"!!

בילדותיך מאי סבר?

ובזקנותיך מאי סבר?

גמ'

דחריף. יוצא בהוצאה ועובר
לסוחר:

כילדותיך מסתברא. דודאי כן
קיבלה מרבו ר"מ שסתם משנה
שלו מדאנתנייה בהדה הנחשת
קונה את הכסף:

אי אמרת בשלמא. הכסף קונה
את הזָהב אתנייה:

היינו דאצטריך למתנייה הכסף
אינו קונה את הנחשת. דאע"ג
דלגבי דהבא הוי פירא לגבי
נחשת דלא חשיב הוי טבעא:

אלא אי אמרת כו'. והזָהב קונה
את הכסף אתנייה למה לי
לאנתניי תו הנחשת קונה את
הכסף:

בילדותיך סבר: דהבא דחשיב - הוי טבעא,

כספא דלא חשיב - הוי פירא,

קני ליה פירא לטבעא.

בזקנותיך סבר: כספא דחריף - הוי טבעא,

דהבא דלא חריף - הוי פירא,

קני ליה פירא לטבעא.

אמר רב אשי:

כילדותיך מסתברא,

מדקתני: "הנחשת קונה את הכסף",

אי אמרת בשלמא: כספא לגבי דהבא פירא הוי, היינו דקא תני: "הנחשת קונה את הכסף",

דאף על גב דלגבי דהבא פירא הויא, לגבי נחשת טבעא הוי.

אלא אי אמרת: כספא לגבי דהבא טבעא הוי - השתא לגבי דהבא דחשיב מינייה, אמרת טבעא הוי,

לגבי נחשת דאיהו חשיב ואיהו חריף מבעיא!?

רס"י

אוזיף דינרי. לוח זהובים:
אתא לקמיה דר' חייא. חושן
 היה משום רבית:
אי אמרת בשלמא דהבא טבעא
הוי. ואין היוקר והזול תלוי בהן
 אלא הזול תלוי במעות דמעות
 הכסף הם שהזול להתן הרבה
 בדינר וזה מטבע הלוח ומטבע
 יקבל:

הוה ליה סאה בסאה. שהיוקר
 והזול תלוי בפירות:
ואסור. דתנן לקמן (דף עה.) לא
 יאמר אדם לחבירו הלויני כור
 חטין ואני נותן לך בגורן שמא
 יוקרו ויבא לידי רבית:
דינרי הוה ליה. כשלוה את אלו
 וגבי סאה בסאה תנן אבל אומר
 לו הלויני עד שיבא בני או עד
 שאמצא המפתח שאלו שבידו
 נקנין למלוה וברשותו הוקרו
 דרבית סאה בסאה דרבנן ובכי
 האי גונא לא גזור:

לקדושי אשה. שאמרו חכמים
 בפרוטה הודיעך כמה היא
 פרוטה:

למקח וממכר. מכר לו דינר
 ביותר מעשרים וארבע איסרין
 כל מה שהעלה יתר על כן נתאנה
 לוקח ואם יש אונאה שתות
 יחזיר אונאה:

לפדיון הבן. שהוא חמשה
 שקלים ושקל דאורייתא הוא
 סלע והסלע ד' דינרי כסף שהם
 כ' דינר ואם נתן לו אבי הבן
 דינר זהב מחזיר לו הכהן חמשה
 דינרי כסף:

אי אמרת בשלמא דהבא טבעא
הוי. ואין היוקר והזול תלוי בו:
משער תנא במידי דקיץ. שיער
 תנא פדיון הבן במטבע הקצוב
 שאפי' בזמן שאינו נמכר יותר
 מעשרים דינרי כסף יחזיר לו
 הכהן ה' דינרים שהזהב תמיד
 דמיו קצובין כ"ה דינרים שהוא
 המטבע והכסף הוי פירא לגביה
 והמעות הן שהוקרו ואם נמכר
 בשלשים לא יחזיר לו הכהן
 אלא חמישית שבדמיו שדמיו
 לעולם קצובין וארבעה חומשי
 דמיו הן פדיון הבן:

איצטריד.

סלקא דעתך אמינא: הני פריטי, באתרא דסגיי אינהו חריפי טפי מכספא אימא טבעא הוי,
 קא משמע לן: כיון דאיכא דוכתא דלא סגי ביה פירא הוי.

ואף רבי חייא סבר דהבא טבעא הוי.

דרב אוזיף דינרי מברתיה דרבי חייא,
 לסוף אייקור דינרי.

אתא לקמיה דרבי חייא.

אמר ליה: זיל שלים לה טבין ותקילין.

אי אמרת בשלמא: דהבא טבעא הוי - שפיר.

אלא אי אמרת: פירא הוי - הוה ליה סאה בסאה דאסור!

רב דינרי הוה ליה,

וכיון דהוה ליה דינרי נעשה כאומר לה: הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח.

אמר רבא:

האי תנא סבר דהבא טבעא הוי,

דתניא:

"פרוטה שאמרו - אחד משמונה באיסר האיטלקי.

למאי נפקא מינה?

לקדושי אשה.

איסר - אחד מעשרים וארבעה בדינר של כסף.

למאי נפקא מינה?

למקח וממכר.

דינר של כסף - אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב."

למאי נפקא מינה?

לפדיון הבן.

אי אמרת בשלמא: טבעא הוי משער תנא במידי דקיץ.

אלא אי אמרת: פירא הוי - משער תנא במידי דאוקיר וזיל!?

זימנין דמהדר ליה כהנא וזימנין דמוסיף ליה איהו לכהנא.

שמע מינה: טבעא הוי.

שמע מינה.

2. מד, ב - מה, ב

רס"י

תנן התם. במסכת מעשר שני:
לא יעשה אדם סלעין דינרי
זהב. מי שיש לו סלעין כסף
 מעשר שני לא יחליפם בדינר
 זהב להקל המשווי מעליו:
טבער אפירא לא מחללינן.
 דרחמנא אמר וצרת הכסף:
אבל פירות. ראשונים של מעשר
 שני:
דברי הכל מחללינן. על דינרי
 זהב דאפילו לבייש דאמרי פירא
 הוא לגבי כספא מודו דלגבי
 פירא טבעא הוא:
מידי דהוה אכסף לב"ה. זהב
 לבייש אנו למדין מכסף לב"ה
 כדמפרש ואזיל:
לגבי פירא טבעא הוי. כדקתני
 סלעין אלמא תחילת הפירות
 נתחללו על הכסף ומודו ב"ה
 דקדשו במעשר:
אף בפירות על דינרין מחלוקת.
 שמאי והלל דלבייש פירא הוא
 ואין מחללין:
לפלוג בפירות על דינרין. ולימרו
 ב"ש אין מחללין ואנא ידענא
 דכל שכן סלעין על דינרין וכו'
 דכיון דדהבא לגבי פירא פירא
 הוא כ"ש לגבי כספא:
הוה אמינא. דלא איפלוג ב"ה
 עלייהו אלא בפירות אבל
 בסלעין אימא מודי להו דאין
 מחללין על דינרים:
תסתיים דרבי יוחנן [הוא]
דאמר. לבייש אין מחללין אפילו
 פירות על דינרין דשמעינן לרבי
 יוחנן דאיכא למייד דהבא פירא
 הוי ואפילו לגבי נפשיה:
אסור ללות דינר בדינר. שמא
 יוקירו ויבא לידי רבית ובדינר
 זהב קאמר כדמפרש ואזיל:
לעולם אימא לך ר' יוחנן הוא
דאמר דברי הכל מחללינן.
 דלגבי פירא טבעא הוי:
כיון דלענין מקח וממכר שויהו
רבנן כי פירא. כדתנן (לעיל דף
 מד.) הוהב קונה את הכסף:
הכי נמי מסתברא. דרבי יוחנן
 הוא דאמר מחללינן:
הפורט סלע ממעות מעשר שני.
 מי שיש לו מעות נחשת של
 מעשר שני ובא לפורטן בסלע
 כסף להעלות לירושלים מפני
 משאוי הדרך:
ב"ש אומרים בכל הסלע מעות.
 אם בא לפורטן יפרוט כולן ויתן
 מעות בשביל כל הסלע:
וב"ה אומרים לא יפרוט. אלא
 חציין שהפרוטות יוצאות
 בירושלים וכשיבא שם יהא
 צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי
 סעודה ואם ירוצו הכל אצל
 שולחני לפרוט יוקירו הפרוטות
 ונמצא מעשר שני נפסד לפיכך
 ישאו פרוטות עמהן להוציא
 במקצת לכשיכלו יפרוט הכסף
 שבידו מעט מעט:

תנן התם:

"בית שמאי אומרים:

לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב.

ובית הלל מתידין" (מעשר שני ב, ז).

רבי יוחנן וריש לקיש,

חד אמר: מחלוקת בסלעים על דינרין,

דבית שמאי סברי: כספא טבעא ודהבא פירא, וטבעא אפירא לא מחללינן,

ובית הלל סברי: כספא פירא ודהבא טבעא, ופירא אטבעא מחללינן.

אבל פירות על דינרין - דברי הכל מחללינן.

מאי טעמא?

מידי דהוה כסף לבית הלל.

כסף לבית הלל, אף על גב דכספא לגבי דהבא פירא הוי,

לגבי פירא טבעא הוי.

זהב נמי, לבית שמאי, אף על גב דדהבא לגבי כספא פירא הוי, לגבי פירא טבעא הוי.

וחד אמר: אף בפירות על דינרין מחלוקת.

ולמאן דאמר: אף בפירות על דינרין מחלוקת,

אדמיפלגי בסלעין על דינרין, לפלוג בפירות על דינרין!

אי אפלוג בפירות על דינרין,

הוה אמינא: הני מילי בפירות על דינרין,

אבל בסלעין על דינרין מודו להן בית הלל לבית שמאי:

דהבא לגבי כספא פירא הוי, ולא מחללינן,

קא משמע לן.

תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר: "אין מחללין..."

דאמר רבי יוחנן:

אסור ללוות דנר בדינר.

מה, א

דינר דמאי?

אילימא: דינר של כסף בדינר של כסף, לגבי, נפשיה מי איכא למאן דאמר לאו טבעא הוי?!

אלא פשיטא דינר של זהב בדינר של זהב,

ולמאן?

אי בית הלל - הא אמרי טבעא הוי,

אלא לאו לבית שמאי,

ושמע מינה: רבי יוחנן הוא דאמר, אין מחללינן.

לא, לעולם אימא לך רבי יוחנן הוא דאמר מחללינן,

ושאני הלוואה פיון דלענין מקח וממכר שויהו רבנן כי פירא,

דאמרינן: איהו ניהו דאוקיר זיל, לגבי הלוואה נמי פירא הוי.

הכי נמי מסתברא:

דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן:

אף על פי שאמרו אסור ללוות דינר בדינר,

אבל מחללין מעשר שני עליו,

שמע מינה.

תא שמע:

"הפורט סלע ממעות מעשר שני,

בית שמאי אומרים:

בכל הסלע מעות,

ובית הלל אומרים:

בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף, בְּשֶׁקֶל מַעוֹת (מעשר שני ב, ח).
הַשְּׂתָא לְבֵית שְׁמַאי לְגַבֵּי פְרִיטֵי מַחְלֵינוּ,
לְגַבֵּי דְהֶבְא מִיבְעִיא?!

שְׂאֵנֵי פְרִיטֵי,
בְּאַתְרָא דְסַגְיִין חְרִיפֵי.

לִישְׁנָא אַחְרִינָא אַמְרֵי לָהּ:

רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ:

חַד אָמַר מַחְלוֹקֶת בְּסַלְעִין עַל דִּינְרִים,
בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי: **"הַכֶּסֶף"**⁹² (דברים יד, כה) - כֶּסֶף רֵאשׁוֹן וְלֹא כֶּסֶף שְׁנִי.
וּבֵית הַלֵּל סְבָרִי: **"הַכֶּסֶף"** - רֵיבָה אֶפִּילוּ כֶּסֶף שְׁנִי.
אָבֵל פִּירוֹת עַל דִּינְרֵי דְבָרֵי הַכֹּל מַחְלֵינוּ, דְאַכְתֵּי כֶּסֶף רֵאשׁוֹן הוּא.
וְחַד אָמַר: אֵף בְּפִירוֹת עַל דִּינְרֵי נְמֵי מַחְלוֹקֶת.

וְלָמָּא דְאָמַר: "סַלְעִין עַל דִּינְרֵי" מַחְלוֹקֶת,
אֲדַמְיַפְלְגֵי בִּ"סַלְעִין עַל דִּינְרֵי", לְפַלְגֵי בְּסַלְעִין עַל סַלְעִין!

אִי אֶפְלְגֵי בְּסַלְעִין עַל סַלְעִין,
הוּא אַמְיָנָא: הַנִּי מִיְלֵי 'סַלְעִין עַל סַלְעִין',
אָבֵל בִּ"סַלְעִין עַל דִּינְרֵי" מוֹדוּ לָהּ בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי:
דְּדִהְבָּא לְגַבֵּי כֶּסֶף פִּירָא הוּי, וְלֹא מַחְלֵינוּ,
קָא מְשַׁמְעֵ לָן.

תָּא שְׁמַע:

"הַפּוֹרֵט סַלְעֵי שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם,

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:

בְּכָל הַסַּלְעֵי מַעוֹת,

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף, בְּשֶׁקֶל מַעוֹת (מעשר שני ב, ט).

הַשְּׂתָא כֶּסֶף לְגַבֵּי פְרִיטֵי מַחְלֵינוּ,
וְלֹא אַמְרֵינוּ: כֶּסֶף רֵאשׁוֹן וְלֹא כֶּסֶף שְׁנִי, לְגַבֵּי דְהֶבְא דְחָשִׁיב מִיְנֵיהּ,
מִי אַמְרֵינוּ: כֶּסֶף רֵאשׁוֹן וְלֹא כֶּסֶף שְׁנִי!

אָמַר רַבָּא:

יְרוּשָׁלַיִם קְמוּתְבָתָּה?!

שְׂאֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם,

דְּכַתִּיב בֵּיהּ: **"וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאֵוֶה נַפְשֶׁךָ בְּבִקְרָא וּבִצְאוֹ"**⁹³ (דברים יד, כו).

תָּא שְׁמַע:

"הַפּוֹרֵט סַלְעֵי מַמְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי,

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:

בְּכָל הַסַּלְעֵי מַעוֹת,

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף, בְּשֶׁקֶל מַעוֹת (מעשר שני ב, ח)!

אֵלָּא, דְכוּלֵי עֲלָמָא **"הַכֶּסֶף"** - כֶּסֶף רֵיבָה.

אִי אֵיתְמַר: רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ שְׁמַעוּן בְּוֹ לְקִישׁ.

הַכִּי אֵיתְמַר:

חַד אָמַר: מַחְלוֹקֶת בְּסַלְעִין עַל דִּינְרֵי, דְבֵית שְׁמַאי סְבָרִי: גְזֵרֵינוּ,

מַה, בְּשְׁמַא יִשְׁהֵה עֲלֵיתֵינוּ, דְזִימְנִין דְלֹא מְלוּ זִוְזֵי בְּדִינְרָא וְלֹא מְסִיק.

רַבִּי

הַשְּׂתָא לְבִ"ש כו'. דְּמִדְקַתְנִי
מַמְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי ש"מ חִילְלֵי
פִירוֹת עַל הַפּרוֹטוֹת:

לְגַבֵּי דֵהְבָא מִיבְעִיא. דְּמַחְלֵין
פִירוֹת וּתְיֹבְתָא דְמִיד אֵף
בְּפִירוֹת עַל דִּינְרֵי מַחְלוֹקֶת:

הַכֶּסֶף. וְצֵרַת הַכֶּסֶף וְהִלְכַת
(דברים יד):

כֶּסֶף רֵאשׁוֹן. שְׁחַלְלַת הַפִּירוֹת
עֲלֵיהֶם אַתָּה צְרִיךְ לְצוֹר בִּידְךָ
וְלִהְלוֹךְ וְלֹא שְׁתַּחֲלַל אוֹתוֹ כֶּסֶף
עַל כֶּסֶף אַחֵר:

הַכֶּסֶף כֶּסֶף רֵיבָה. כֶּסֶף יִתִּירָא
כְּתִיב בְּפִרְשָׁה:

אֵף בְּפִירוֹת עַל דִּינְרֵי מַחְלוֹקֶת.
וְטַעְמָא דְבִ"ש מִשּׁוּם דְּדִהְבָּא
פִירָא הוּא וְלֹא מַתְחַלֵּל עֲלֵיהּ
מַעֲשֵׂר:

וְלַמִּיד בְּסַלְעִין עַל דִּינְרֵי. דּוּקָא
פְּלִיגֵי וְטַעְמָא דְבִ"ש מִשּׁוּם כֶּסֶף
שְׁנֵי הוּי וְלֹא מִשּׁוּם דְּדִהְבָּא פִירָא
הוּא:

אֲדַמְיַפְלְגֵי בְּסַלְעִין עַל דִּינְרֵי.
שֵׁשׁ לְטַעוֹת וְלוֹמַר טַעְמָא מִשּׁוּם
דְּדִהְבָּא חָשִׁיב לִיה פִירָא הוּא
נִיפְלֹגוּ בְּסַלְעִין עַל סַלְעִין
שְׁשִׁינְהֶם שֶׁל כֶּסֶף:

הוּוּ אַמְיָנָא. בְּסַלְעִין עַל סַלְעִין
הוּא דְפִלְגֵי בֵּית הַלֵּל עֲלֵיהוּ
דְלִית לָהּ כֶּסֶף רֵאשׁוֹן וְלֹא כֶּסֶף
שְׁנִי:

אֲבֵל בְּסַלְעִין עַל דִּינְרֵי אֵימָא
מוֹדוּ לָהּ. דְלֹא מִיתְחַלֵּי מִשּׁוּם
דְּדִהְבָּא פִירָא הוּא קַמִּ"ל:

ה"ג הַפּוֹרֵט סַלְעֵי שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
בִירוּשָׁלַיִם. שְׁהִיָּה מַחְלֵיף סַלְעִים
שְׁבִידוּ וְנוֹטֵל פּרוֹטוֹת לְהוֹצִיאֵם
לְצִרְכֵי סַעוּדוֹת מַעֲשֵׂר:

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים. אִם בָּא
לְהַחְלִיף כָּל הַסַּלְעִין שְׁבִידוּ
בְּמַעוֹת יַחְלִיף:

וּבִ"ה אוֹמְרִים לֹא יַחְלִיף אֵלָּא
חֲצִיין. שְׁמָא לֹא יִשְׁהֵה בְעִיר עַד
שִׁיּוּצִיא אֶת כּוֹלָן וַיִּפְקִיד בְּעִיר
עַד רְגַל אַחֵר וְהַפּרוֹטוֹת
מִתְעַפְּשׁוֹת וְאִם יַחְזוֹר וַיַּחְלִיפֶם
בְּסַלְעִין נִמְצָא שׁוֹלְחָנִי מִשְׁתַּכֵּר
שְׁתֵּי פַעְמִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי נִפְסַד:

תִּי"ש. מַהִּיא קַמִּיִּתָּא דְלֹא
מִיָּרֵי בִירוּשָׁלַיִם דְּמַחְלֵיף
פּרוֹטוֹת וְנוֹטֵל סַלְעֵי:

שְׁמָא יִשְׁהֵה עֲלֵיתֵינוּ. עַד
שִׁיּוּפִיק לְהִיּוֹת לוֹ סַלְעִים מַעֲשֵׂר
עַד שִׁיּוּעוֹ לְדַמֵּי דִינָר זֶהָב בְּשֵׁנָה
שְׁנֵיהּ שִׁימְכוֹר מַעֲשֵׂרוֹת שְׁנֵה
הַבָּאָה:

⁹² וְנִתְּתָה בְּכָסֶף וְצֵרַת הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלְכַת אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ

⁹³ וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאֵוֶה נַפְשֶׁךָ בְּבִקְרָא וּבִצְאוֹ וּבִשְׂכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאֶכְלַת שֵׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְחַת אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ

כ"י

אסוקי מסיק להו. שאין משאו
כבד שמעט הן:

אפילו בפירות על דינרין
מחלוקת. דפירי נמי אתי
לשהויי:

היינו דקתני לא יעשה. ולא
קתני לשון חלול דקסבר יש
חלול אבל חכמים החמירו עליו:
ואין מחללין מבעי ליה. הכי
איבעי ליה למיתני ב"ש אומרים
אין סלעים מעשר שני מתחללין
על דינרי זהב אי משום כסף שני
אי משום דדהבא פירא הוא
דהוי איסור דאורייתא ולא
מיתפשי בקדושת מעשר:

ובית הלל סברי: לא גזרינן שְמָא יִשְׁהָה עליותיו, דכי לא מלו נמי בדינרא, אסוקי מסיק להו.
אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללין, דכיין דמרקבי לא משהי להו.
חד אָמַר: אפילו בפירות על דינרין נמי מחלוקת.

בשְלֵמָא לְהַךְ לִישָׁנָא דְאָמַרְתָּ דְמִדְאֹרִייתָא מִשְׁרָא שְׂרִי, וְרַבְּנָן הוּא דְגִזְרוּ בֵּיהּ -
היינו דקתני "לֹא יַעֲשֶׂה" וְ"לֹא יַעֲשֶׂה".

אָלָא לְהַךְ לִישָׁנָא דְאָמַרְתָּ דְמִדְאֹרִייתָא פְּלִיגִי - 'מִחֲלָלִינּוּ' וְ'לֹא מִחֲלָלִינּוּ' מִבְּעֵי לִיהּ!

קשׂיא.

3. מה, ב

כ"ז

מטבע נעשה חליפין. הבא להחליף מטבע בדבר אחר שלא בתורת מקח וממכר אלא בתורת קנין כדרך שקונין בסודר שהקונה נותן סודר למקנה והוא מקנה לו הקרקע או המטלטלין במשיכה שהוא מושך הסודר כדכתיב (רות ד) שלף איש נעלו ונתן לרעהו אף מטבע שאע"פ ששינו נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו הני מילי כשנתנו בתורת דמים כדרך מקח וממכר אבל אם נתן בתורת חליפין כיון שמשך זה את המעות נקנה לו החפץ שלו בכל מקום שהוא: **אין מטבע נעשה חליפין.** כדמפרש רב פפא:

מ"ט דמ"ד כו'. הא ליכא למימר דאית ליה דרב נחמן דאמר לקמן (דף מז.) אין קונין אלא בכלי דנעלו כתיב דא"כ. אדמפלגי במטבע ליפלו בכל דבר שאינו כלי אלא על כרחך ס"ל דכל המטלטלים נעשין חליפין לקנות את שכנגדו ובמטבע לחודיה פליגי:

משום דדעתיה אצורתא. דעתו של מקנה את החפץ ונטל המטבע בחליפין אינו סומך אלא על הצורה שבו שאין המטבע חשוב אלא ע"י צורה שבו וצורתא עבידא דבטלה שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת הלכך הוה ליה כדבר שאינו מסוים ושלם ולקמן (שם) ממעטים דבר שאינו מסוים מדכתיב נעל:

הזהב. דינרי זהב דהוה ליה מטבע: משמע מעכשיו הכסף קנוי לו בכל מקום שהוא שם ואין לשון הזהב נופל אלא בדבר שהוא בעין והחליף זה בזה ואי בתורת דמים שמושך הימנו דינר זהב בכ"ה דינר כסף אין כאן כסף קנוי אלא המושך הזהב נתחייב לו מעות במשיכה זו והכי איבעי ליה למיתני הזהב מחייב את הכסף וגורם למושך לחייבו כסף: **הכי נמי מסתברא.** דבתורת דמים ולא בתורת חליפין דתשמע מינה מטבע נעשה חליפין:

וטבעא פירא לא קני. אי משום דמשיכת ממכר מפורשת מן התורה כדלקמן (דף מז:) אי משום דתיקנוה רבנן שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה:

תרווייהו לקנו. דכיון דמטבע נעשה חליפין מה לי של כסף מה לי של זהב: **ועוד תניא כו'.** דשמעינן מינה דלאו בחליפין עסקינן:

אלא אי אמרת. קונה ואינו קונה דקאמר בחליפין קאמר: **ליקני.** דהא תנא רישא הזהב קונה את הכסף דאשמועינן בה מטבע נעשה חליפין:

כמות שהיא. כמו שהתנה עמו: **מארנקי חדשה.** של מטבע סלעין חדשים:

לישנן בעינא. צריך אני להניחן זמן מרובה וחדשים נוחים לי שלא ישחירו יותר מדאי:

איתמר:

רב ולוי:

חד אמר: מטבע נעשה חליפין.
וחד אמר: אין מטבע נעשה חליפין.

אמר רב פפא:

מאי טעמא דמאן דאמר: "אין מטבע נעשה חליפין"? משום דדעתיה אצורתא, וצורתא עבידא דבטלא.

תנן:

"הזהב קונה את הכסף"

מאי לאו בחליפין,

ושמע מינה: מטבע נעשה חליפין!

לא, בדמים.

אי הכי, "הזהב קונה את הכסף" 'מחייב' מבעי ליה!

תני: הזהב מחייב.

הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: "הכסף אינו קונה את הזהב".

אי אמרת בשלמא: דמים,

היינו דאמרינן: דהבא פירא, וכספא טבעא, וטבעא פירא לא קני.

אלא אי אמרת: בחליפין - תרווייהו לקנו אהדדי!

ועוד,

תניא:

"הכסף אינו קונה את הזהב,

ביצד?

מכר לו עשרים וחמשה דינר של כסף בדינר של זהב,

אף על פי שמשך את הכסף - לא קנה עד שימשוך את הזהב."

אי אמרת בשלמא: בדמים משום הכי לא קני.

אלא אי אמרת: בחליפין נקני!

אלא מאי בדמים?!

אי הכי, אימא רישא:

"הזהב קונה את הכסף,

ביצד?

מכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף,

בין שמשך את הזהב נקנה כסף בכל מקום שהוא."

אי אמרת בשלמא: בחליפין היינו דקתני: "נקנה כסף בכל מקום שהוא",

אלא אי אמרת: בדמים האי "נקנה כסף בכל מקום שהוא", 'נתחייב גברא' מיבעי ליה!

אמר רב אשי:

לעולם בדמים.

ומאי "בכל מקום שהוא"?

כמות שהוא,

כדאמר ליה,

אי אמר ליה: מארנקי חדשה יהבינא לך - לא מצוי יהיב ליה מארנקי ישנה,

אף על גב דעדפי מינייהו.

מאי טעמא?

דאמר ליה: לישנן קא בעינא להו.

4. מה, ב - מו, ב

ר"י

אפי' למי'ד אין מטבע נעשה חליפין. לקנות את שכנגדו:
אקנוני מיקנו בחליפין. קנין סודר או מטלטלין שכנגדו קונה אותו בחליפין מכיון שמשך בעל המטבע החליפין משכנגדו נקנה המטבע לבעל הסודר:

מידי דהוה אפירות. לרב נחמן כל דבר שאינו כלי קרוי פירא לגבי חליפין ופליגי רב ששת ורב נחמן לקמן (דף מז.) בשמעתין דאמר רב נחמן נעל דוקא כתיב שיהא כלי ולא שום דבר שאינו כלי עושה חליפין ומודה הוא שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפי הכלי דכתיב (רות ד) לקיים כל דבר אלמא אע"ג דפירי לא עבדי חליפין לקנות שכנגדו נקנה הוא בחליפין של כלי מכיון שמשך בעל הפירות את הכלי נקנו פירות לבעל הכלי:

ואין בידו מעות. ורוצה לחלל מעשר שלו והערים בפדיונו לחלל על ידי מקח וממכר שמוכרו לאיש אחר כדי שלא יתחייב חומש דכתיב (ויקרא כז) אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף ממעשרו ולא הלוקח מעשר שני של אחרים:
אומר לחבירו. שהוא אוהבו ויודע בו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומש:

הרי פירות הללו. של מעשר שני:
נתונים לך במתנה. ומכיון שקנאן זה במתנה נעשה הראשון נכרי אצלם ויוכל לפדותם בלא חומש:
וחוזר ואומר. הרי פירות של מעשר שני שלך יהיו מחוללין על מעות שיש לי בבית ויקנה המעשר הזה את המעות ויצא לחולין:

טעמא דאין בידו מעות. דמדקתני ואין בידו מעות ש"מ דאם היה בידו מעות שם בגורן לא היה אומר לו התנא לעשות כן אלא המעות הללו היה מוסר לחבירו ומקנה אותם לו במשיכה:
ופריק. וחבירו זה פודה את המעשר:
דהכי עדיף. שאינה נראית ערמה כל כך להיפטר מן החומש:

דהוה ליה. חבירו נוכראה לגבי מעשר וקרינן ביה ממעשרו פרט של אחרים:

נקנינהו נהליה אגב קרקע. יתן לו זה בעל מעשר קרקע בחזקה ועמחן המעות ומשיחזיק זה בקרקע יהיו המעות קנויות לו בכל מקום שהן דתנן (קדושין דף כו.) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה וחבירו זה יאמר הרי פירות הללו מחוללין על מעות שיש לי בביתך דהכי עדיף דהוה ליה נוכראה והך קושיא לרב פפא לא מקשינן אלא אתמוהי קא מתמה אמתני':

איכפל תנא כו'. נתעסק התנא וטרח להורות לנו הלכה בדבר שאינו מצוי שיהיה אדם עומד בגורן ערום אלא לאו ש"מ בגורן שאינו שלו אבל סודר יש לו ואפילו הכי הפירות צריך ליתן לו במתנה שאין המעות נקנין בחליפין:

ואף רב פפא הדר ביה. ממאי דאמר מטבע נקנית בחליפין:

ואקנינהו לרב שמואל. שהיה הולך לשם כדי שיביאם לו שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו מי שהפקדון אצלו שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם לו:

אגב אסיפא דביתיה. מפתן ביתו אלמא מדאצטריך ליה לקנוינהו אגב קרקע ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין:

עד תווד. שם מקום:

וכן אמר עולא. האי וכן לעיל קאי אפלוגתא דרב ולוי:

תובעין אותו. מעות שכרם ומזונותיהם:
תן לי בדינר מעות. תן לי פרוטות בשוה דינר והדינר אין עתה בידי אבל אני אעלה לך עד יום פלוני יפה דינר וטריסית קס"ד דינר יפה היוצא בהוצאה קאמר וטריסית מעה קטנה:

ואפרנסם. אעשה צרכיהם כלומר אסלקם מעלי כל צורך סיפוק קרי פרנסה קונדרי"ר בלע"ז:

אם יש לו בביתו. אותן מעות שהוא אומר:

מותר. קס"ד דכיון דיש לו הוה להו חליפין דהחליף אלו באלו אותן שבביתו באלו ומחמת דוחקו אוזיל גביה לתת לו טריסית יותר ואין כאן משום רבית שהרי אין כאן שכר המתנה שהרי אין ממתין לו כלום שהרי הוא פורעו מיד דמשמשך את מעות השולחני נקנה לו הדינר שבביתו בכל מקום שהוא:

אמר רב פפא:

אפילו למאן דאמר: אין מטבע נעשה חליפין -

מיעבד הוא דלא עבד חליפין,

אקנוני מיקנו חליפין,

מידי דהוה אפירא לרב נחמן:

פירא לרב נחמן, לאו אף על גב דאינהו לא עבדי חליפין,

אקנוני מקנו בחליפין,

טבעא נמי לא שנא.

מיתבי:

"היה עומד בגורן ואין בידו מעות.

אומר לחבירו: הרי פירות הללו נתונים לך במתנה,

וחוזר ואומר: הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית."

טעמא ד"אין בידו מעות",

הא אם יש בידו מעות ליקני להו לאידך במשיכה ופריק דהכי עדיף,

דהוה ליה נכרי.

ואי אמרת: מטבע נקנה בחליפין - ניקנו ליה מעות להיאך אגב סודר,

ולפרוק!

דלית ליה סודר.

ונקנינהו נהליה אגב קרקע!

דלית ליה קרקע.

והא "עומד בגורן" קתני!

בגורן שאינו שלו.

ואיכפל תנא לאשמועינן: גברא ערטילאי דלית ליה ולא כלום?!

אלא לאו שמע מינה: אין מטבע נקנה בחליפין.

שמע מינה.

ואף רב פפא הדר ביה.

כי הא דרב פפא הוה ליה תריסר אלפי דינרי בי חוזאי,

אקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה.

כי אתא נפק לאפיה עד תווד.

וכן אמר עולא:

אין מטבע נעשה חליפין.

וכן אמר רב אסי:

אין מטבע נעשה חליפין.

וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

אין מטבע נעשה חליפין.

איתיביה רב אבא לעולא:

הרי שהיו חמרי ופועלי תובעין אותו בשוק,

ואמר לשולחני: תן לי בדינר מעות ואפרנסם,

ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בביתי.

אם יש לו מעות - מותר.

ר"י

ואם לאו אסור. דכיון דאין לו הדינר בביתו אין כאן חליפין אלא כשאר מוכר בעלמא שהוא מתחייב לו הדינר לאותו זמן וטריסית מוסיף לו בשכר מעותיו שהמתין :
ואי אמרת אין מטבע נקנה בחליפין. ואין מטבע נעשה חליפין אפילו יש לו נמי אין קנוין לו במקום שהם שם ואין זו אלא הלואה ואע"ג דדרך מקח וממכר הוא קייל לקמן כללא דרבייתא כל אגר נטר ליה. אסור אלא לאו שמע מינה מטבע נעשה חליפין ונקנה בחליפין דהא הכא תרוייהו מטבע ניהו של שולחני נעשה חליפין ושל בעל הבית נקנה בחליפין :
אמר ליה. רבי אבא לעולא :

דלמא. מצית לתרוצינהו דאידי ואידי בין דשולחני בין דבעל הבית :

בפרוטות. מעות של נחושת שהם עדיין בלא צורה כעין אסימון של כסף :

אמר ליה. עולא אין שפיר תרצת לה ודיקא נמי מדקאמר יפה דינר וטריסית דמשמע אעלה לך מפרוטות שבבית שוה דינר וטריסית :

ולא קתני דינר יפה. דלישתמע דינר של כסף טוב וטבוע :

רב אשי אמר לעולם בפרוטות. היא כדקאמרת מדקתני יפה דינר ומיהו טעמא לאו משום דקנה בחליפין שאפי' התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית דאגר נטר ליה שאפי' הלואה אם יש לו בביתו מותר לתת לו עודף דהוה ליה הלויני עד שיבא בני :

כל הנעשה דמים באחר. משנה היא בקדושין (דף כח.) וקס"ד דה"ק כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר דהיינו מטבע :

כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. אם נתנה בעלים בתורת חליפין בחליפי שור ופרה כיון שמשך בעל הפרה את המטבע נתחייב בעל המטבע בכל אונסין שיולדו בחליפין מעתה אם מת השור מת לו אע"פ שלא משך כו' אלמא קנה בחליפין של מטבע :

כל הנישום דמים באחר. כל שרגילים לשום אותו כשנותנין אותו דמים באחר דהיינו כל המטלטלים אם בא אדם לתת דמים בחפץ אחר דרכן לשומן בכמה ינתנו לו :

כיון שזכה זה כו'. אם נתנם בתורת חליפין כיון שמשכן זה כו' ואשמועינן דמטלטלי ופרי נעשין חליפין ולא בעינן כלי דשליף איש נעלו (רות ד) לאו דוקא דלקיים כל דבר דרשינן לקיים בכל דבר כדלקמן (דף מז.) :

הכי נמי מסתברא. דלאו במטבע עסקינן דקתני סיפא כיצד החליף שור בפרה כו' :

הכי קאמר ופירי נמי. כל מטלטלין אע"פ שאינו כלי עבדי חליפין כיצד כו' והכי מפרשינן לה כל העושה דמים באחר דהיינו מטבע אם נתנו בתורת חליפין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין כיצד חליפין ומהו חליפין כגון המחליף שור בפרה ואשמועינן אגב אורחיה בסיפא דפירי עושים חליפים החליף שור בפרה גרסינן ולי"ג בשר שור :

הניחא לרב ששת כו'. בין למאי דסליק אדעתין מעיקרא בין למאי דשני רב יהודה סיפא דמתני' אשמעינן דפירי עבדי חליפין ולא בעינן כלי והא פלוגתא דרב נחמן ורב ששת היא לקמן בשמעתין (דף מז.) הניחא לרב ששת כו' :

ה"ק יש דמים שהן בחליפין. רישא וסיפא חדא היא ואשמעינן דיש תורת דמים שהמעות קונות בלא משיכה בחליפין של סודר :

כיצד החליף דמי שור בפרה. מוכר לו שור בכך וכך מעות ומשך את השור ונתחייב לו המעות אייל הלוקח פרה יש לי שאני נותן לך דמי השור וניאאותו יחד וקבל עליו נתחייב בעל הפרה לתת לו את הפרה ואין אחד מהם יכול לחזור והכי קאמר כל הנישום דמים באחר כל המטלטלין שאדם שם לחבירו ונותן לו שומת דמיהן בשביל חפץ אחר שהיה לו ללוקח כיון שזכה זה לוקח ראשון במטלטלין הראשונים שמשכן ואפילו בתורת דמים על מנת להקנות לו חפץ שלו בדמים נתחייב זה לוקח שני בכל אונסי החליפין לפי שקנו לו מעותיו כל אונסי החליפין :

כיצד החליף דמי שור בפרה. שם לו השור בדמים ע"מ שיתן לו זה פרה באותן מעות קנה :

מאי טעמא דרב נחמן. דאמר דמים כי האי גוונא קנו ואגן תנן מעות אינן קונות :

סבר לה כר' יוחנן. דאמר לקמן (דף מז.) דבר תורה מעות קונות כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו :

ומפני מה אמרו משיכה קונה. ולא מעות :

גזרה שמה. יניחם לוקח בבית מוכר זמן מרובה ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוש לטרוח ולהציל לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה דכיון שאם יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו מן המוכר ויהא השכר שלו כי ידיה חשבי להו וטרח ומציל וכיון דתקנתא דרבנן בעלמא הוא במכר דשכיח עבוד רבנן תקנתא במכר דלא שכיח כגון האי שיהיו שמיין דמי מטלטלין במטלטלין לא עבוד רבנן תקנתא במשיכה :

ואם לאו - אסור.

ואי סלקא דעתך: אין מטבע נעשה חליפין, הויא ליה הלואה, ואסור! אשתיק.

אמר: דלמא אידי ואידי בפרוטות שנו, דליכא עליהו טבא, ואידי ואידי פירא הוו, ומשום הכי נקנו בחליפין. אמר ליה: אין.

דיקא נמי דקתני: "יפה דינר וטריסית", ולא קתני: 'דינר יפה וטריסית'.

שמע מינה.

רב אשי אמר:

לעולם בדמים. ובפרוטות,

כיון דאית ליה נעשה כאומר: "הלויני עד שיבא בני", או "עד שאמצא מפתח".

תא שמע:

"כל הנעשה דמים באחר,

כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין" (קידושין כ.).

"כל הנעשה דמים באחר" מאי ניהו? מטבע,

שמע מינה: מטבע נעשה חליפין!

אמר רב יהודה:

הכי קאמר:

מזב, כל הנישום דמים באחר, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין.

הכי נמי מסתברא:

מדקתני סיפא: "כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור".

שמע מינה.

ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא מטבע,

מאי "כיצד"?

הכי קאמר: ופירי נמי עבדי חליפין,

כיצד?

החליף שור בפרה או חמור בשור.

הניחא לרב ששת, דאמר: פירי עבדי חליפין,

אלא לרב נחמן דאמר: כלי - אין,

אבל פירי - לא עבדי חליפין, מאי "כיצד"?

הכי קאמר: יש דמים שהן בחליפין,

כיצד?

החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור.

מאי טעמיה דרב נחמן?

סבר לה כרבי יוחנן,

דאמר: דבר תורה, מעות קונות.

ומפני מה אמרו: "משיכה קונה"?

גזירה שמה אמר לו: "נשרפו חטיף בעליה".

מלתא דשכיחא גזרו ביה רבנן,

מלתא דלא שכיחא - לא גזרו ביה רבנן.

ולריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה?

הניחא אי סבר לה כרב ששת,
מתרץ לה כרב ששת.

אלא אי סבר לה כרב נחמן,
דאמר: פירי לא עבדי חליפין ומטבע לא קני,
היכי מתרץ לה?

על כרחך כרב ששת מתרץ.

תנן:

"כל המטלטלין קונין זה את זה".

ואמר ריש לקיש:

אפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות!

תרגמא רב אחא:

בדינר אנקא ואניגרא,

אחד - שפסלתו מלכות,

ואחד - שפסלתו מדינה.

וצריכא.

דאי אשמועינן "פסלתו מלכות" משום דלא סגי פלל.

אבל "פסלתו מדינה" דסגי ליה במדינה אחריתי, אימא אפתי מטבע הוא,

ואין מטבע נקנה בחליפין.

ואי אשמועינן: "פסלתו מדינה", משום דלא סגי ליה לא בצנעא ולא בפרהסיא,

אבל "פסלתו מלכות" דסגי ליה בצנעא, אימא אפתי מטבע הוא, ואין מטבע נקנה בחליפין,

צריכא.

רש"י

ולריש לקיש דאמר. לקמן
בפרקין (דף מז:):

משיכה מפורשת מן התורה.
וכיון דמדאורייתא מעות לא
קנו לא שנה מכר דשכיח ולא
שנה מכר דלא שכיח מעות לא
קנו הניחא אי סבר לה כרב
ששת דאמר פירי עבדי חליפין
מתרץ לה למתני' כרב ששת
וכדשני רב יהודה כל הנישום
דמים באחר כגון מטלטלין
ופירי שאדם רגיל לשומן
כשנותנן דמים באחר היכא
דעשאם חליפין כיון שזכה זה
כו':

אלא אי סבר לה כרב נחמן
דאמר. כלי בעינן:

ומטבע. בתורת דמים נמי לריש
לקיש לא קני דנישני כרב נחמן
דאמר יש דמים שהם כחליפין
דהא לריש לקיש מדאורייתא
יליף דמעות אינן קונות ואפילו
דמכר דלא שכיח נמי:

היכי מתרץ להאי. החליף שור
בפרה דמתניתין לא בחליפין
ולא בדמים:

ואפי' כיס מלא מעות. ועל
כרחך בחליפין קאמר דאי
בתורת דמים מעות לא קנו ש"מ
מטבע נעשה חליפין ונקנה
בחליפין:

תרגמא רב אחא. בששתיהן
מעות פסולות דהוה ליה כשאר
מטלטלין מחליף כיס מלא דינרי
אניקון בכיס מלא של דינרים
אניגרא:

אחד מהם פסלתו מלכות ואחד
מהם פסלתו מדינה. המלך גזר
שלא יוציאו ובני מדינה לוקחין
אותו בהצנע ואחד מהם פסלתו
מדינה. בני מדינה שנאוהו אבל
המלך לא צוה ומוציאין אותם
בשאר מדינות המלך:

דלא סגי כלל. לשון הילוך הוא:

5. מו, ב - מז, א

כ"י

מכור לי באלו. אחז בידו מעות ואמר לחבירו מכור לי חפץ שלך באלו שבדי ולא הקפיד לשאול כמה הם וקיבלם מיד הלוקח: **קנה.** לוקח החפץ במעות הללו ואין אחד מהם יכול לחזור: **ויש לו לחבירו עליו דין אונאה.** אם אין במעות כדי דמי החפץ שפחתו שתות: **כחליפין דמי.** ולקמיה פריך והא אין מטבע נעשה חליפין: **דמכור לי קאמר.** לשון ממכר ולא לשון חליפין: **פשיטא לן דמים ואין מקפיד עליהן.** נתן לו מעות או חפץ בשביל חפץ אחר בתורת דמים ולא הקפיד עליהן לראות אם ישנן כדי שויין: **הא אמר.** דקני בלא משיכה: **חליפין ומקפיד עליהן.** נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין לקנות כדין קנין שקונן בסודר וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כל כך: **מהו.** מי קנו תרוייהו במשיכה דחד מינייהו או דלמא הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמים והוי להו מעות ואין קונות עד שימשוך גם השני: **פרתך למה.** הבאת בשוק: **אמר רבא אטו חליפין.** דקרא: בשופטני עסקינן. דלא קפדי לדעת שיהו שוות קצת דמים שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו ואפ"י הכי קאמר קרא דקנה:

אמר רבא בר רב הונא:
"מכור לי באלו" - קנה,
ויש לו עליו אונאה.

מז, א

"קנה" - אף על גב דלא מושך, דכיון דלא קפיד - קנה, דכי חליפין דמי.
"ויש לו עליו אונאה" - ד"מכור לי באלו" קאמר ליה.

רב אבא אמר רב הונא:
"מכור לי באלו" - קנה,
ואין לו עליו אונאה.

פשיטא דמים ואין מקפיד עליהן' - הא קאמרין דקני, דכחליפין דמו.
חליפין ומקפיד עליהן - מאי?

אמר רב אדא בר אבהו:
תא שמע:

"הרי שהיה תופש פרתו ועומד,
ובא חבירו ואמר לו: פרתך למה?
לחמור אני צריך.
יש לי חמור שאני נותן לך.
פרתך בכמה?
בכך וכך.
חמורך בכמה?
בכך וכך.

משך בעל החמור את הפרה,
ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור -
לא קנה בעל החמור את הפרה."
שמע מינה:
חליפין ומקפיד עליהן - לא קנה.

אמר רבא:
אטו חליפין בשופטני עסקינו, דלא קפדי?!
אלא בכל חליפין מקפיד קפדי ו"קנה".
והקא במאי עסקינו:
אמר ליה: חמור בפרה וטלה,

ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה - דלא הוה ליה משיכה מעליא.

6. מז, א

רש"י

לימא קסבר רב הונא כו'. דהא יהב טעמא למלתיה משום דכחליפין דמו:
סבר לה כרבי יוחנן. כלומר אין מטבע נעשה חליפין והני לאו חליפין ניהו אלא דמים דהא מכור לי קאמר ודמים כי האי גוונא קנו בלא משיכה כחליפין דקנין סודר משום דזביני דלא שכיח ניהו וכרבי יוחנן כו':
אתון הכי מתניתו לה. לדרב הונא דמספקא לכו אי סבר ליה מטבע נעשה חליפין ואם לאו ודחיתו דחוי בעלמא:
אנן. בהדיא מתנינן רב הונא בהדי הנך רבנן דלעיל (דף מו.) וכן אמר רב הונא כו' ולא מספקא לן הכא מידי דודאי טעמיה משום דס"ל כרבי יוחנן הוא:

אָמַר מֶר:

"מְכוּר לִי בְּאֵלוֹ" - קְנֵה,

וַיֵּשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנָה".

לִימָא סָבַר רַב הוֹנָא: מִטְבַּע נַעֲשֶׂה חֲלִיפִין?

לֹא,

רַב הוֹנָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן,

דְּאָמַר: דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת.

וּמַפְנֵי מַה אָמְרוּ מְשִׁיכָה קוֹנָה?

גְּזִירָה שְׂמָא יֹאמֵר לוֹ נִשְׂרְפוּ חֲטִיף בְּעַלְמֵיהּ.

מִלְתָּא דְשִׁכְיָחָא - גְּזָרוּ בְּהַ רַבְּנָן,

וּמִלְתָּא דְלָא שִׁכְיָחָא - לֹא גְזָרוּ בְּהַ רַבְּנָן.

אָמַר לִיה מֶר הוֹנָא בְּרִיה דְרַב נַחֲמָן לְרַב אִשִּׁי:

אֲתוֹן, הֲכִי מִתְנִיתוּ לָהּ אֲנִי הֲכִי מִתְנִינִן לָהּ.

וְכֵן אָמַר רַב הוֹנָא:

אִין מִטְבַּע נַעֲשֶׂה חֲלִיפִין.

7. מז, א

כ"י

במה קונין. קנין חליפין דכתיב בקרא שלף איש נעלו מי שלף ונתן:

דליהוי מקנה קונה. את הכלי: **קא קני ארעא אגב גלימא.** הנותן קרקע לחבירו בקנין סודר והמקבל מתנה מושך הסודר מיד הנותן ונקנה לו הקרקע עם הסודר במשיכת הסודר שנקנה במשיכה: א"כ הווי להו קרקעות נקנין עם מטלטלין במשיכה בדבר שהוא קנין למטלטלין ואינו קנין לקרקע:

נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. בדבר שהוא קנין לקרקע ואינו קנין למטלטלין כדקתני בכסף ובשטר ובחזקה:

מפיק לאפך פולסא דנורא. ניצוצות של אור אשטנצליש שהן עגולות כפולסא דאמרי לקמן אסימון פולסא ולשון שמתא קאמר ליה שחשדתו בזו: מי סברת. דאמר ליה אגב שעל ידי משיכת הכלי שנקנה לו במשיכה יקנה לו הקרקע עם הכלי אין אלו אלא כחליפין כאילו זה מוסר לו חפץ אחר תחת קרקע ומהו מסירתו הנאת קבלתו ממנו מתנת הכלי שחשבו לקבל ממנו מתנה נוח לו כאילו נותן לו זה הקונה מתנה רבה וגמר נותן ומקנה לו הקרקע:

גאולה זו מכירה. שמכר לו מכירה גמורה בדמים ולא קיבל מעות ובאין לקיים דברי מכירתו על ידי קנין: **זו חליפין.** שמחליף כלי זה בחפץ שכנגדו:

במה קונין?

רב אמר:
בכליו של קונה.

דניחא ליה לקונה דלהוי מקנה קונה, כי היכי דלגמר ולקני ליה.

ולוי אמר:
בכליו של מקנה.
כדבעינו למימר לקמן.

אמר ליה רב הונא מן דסקרתא לרבא:

ולוי דאמר: "בכליו של מקנה",

הא קא קני ארעא אגב גלימא,

הווי ליה נכסים שיש להן אחריות נקנים עם נכסים שאין להן אחריות.

ואנן איפכא תנו:

"נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות" (קידושין כו.)!

אמר ליה:

אי הוה לוי הכא, הוה מפיק לאפך פולסי דנורא!

מי סברת גלימא מקנה ליה?!

בההיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ואקני ליה.

כתנאי?

"וזאת לפנינו בישדאל על הגאולה ועל התמורה,

לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו"⁹⁴ (רות ד, ז).

"גאולה" - זו מבירה,

וכן הוא אומר: "ולא יגאל"⁹⁵ (ויקרא כו, כח).

"תמורה" - זו חליפין,

וכן הוא אומר: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו"⁹⁶ (ויקרא כו, י).

"לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו" - מי נתן למי?

בועז נתן לגואל.

רבי יהודה אומר:

גואל נתן לבועז."

⁹⁴ וזאת לפנינו בישדאל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישדאל

⁹⁵ אך כל חכם אשר יחרם איש לה' מקל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחרתו לא ימכר ולא יגאל כל חכם קדש קדשים הוא לה'

⁹⁶ לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר בהמה ובהמה ויהיה הוא ותמורתו יהיה קדש

8. מז, א

רַש"י

לא שנו. דקונין קנין אלא בכלי:
אבל בפירי. כל דבר שאינו כלי:
 לא. ואפילו שוה הרבה:
לקיים כל דבר. לקיים בכל
 דבר:
הוא לקיים כל דבר. גאולה
 ותמורה במנעל:
המסויים. שלם:

תנא:

"קונין בכלי אף על פי שאין בו שוה פרוטה".

אמר רב נחמן:

לא שנו, אלא בכלי,
 אכל בפירי - לא.

רב ששת אמר:

אפילו בפירות.

מאי טעמא דרב נחמן?

אמר קרא: **"נעלו"**⁹⁷ (רות ד, ז).

נעל - אין,

מידי אחרינא - לא.

מאי טעמיה דרב ששת?

אמר קרא: **"לקיים כל דבר"** (רות ד, ז).

לרב נחמן נמי, הכתיב: **"לקיים כל דבר"**!

ההוא: לקיים כל דבר, דנקנין במנעל.

ורב ששת נמי, הכתיב **"נעלו"**!

אמר לך רב ששת:

מה נעלו דבר המסויים אף כל דבר המסויים,
 לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז - לא.

⁹⁷ וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל

9. מז, א-ב

רש"י

מרוקא. כלי העשוי מגללי בקר :
למקניא. משמע לקנות בו ולא
 משמע להקנות בו אלמא כליו
 של קונה קאמר :
ביה. משמע מיעוט בו ולא בדבר
 אחר :
לא אצטריך. למימר דלא קני :

אמר רב ששת בריה דרב אידי:
 כמאן כתבינן האידינא: "במנא דקשר למקניא ביה?"
 "במנא" - לאפוקי מדרב ששת דאמר קונין בפירות.
 "דקשר" - לאפוקי מדשמואל,
 דאמר: קונין אבמרוקא,
 למקניא לאפוקי מדלוי,
 דאמר: בכליו של מקנה,
 קא משמע לן: "למקניא" ולא 'לקנוי'.

מז, ב

"ביה".

רב פפא אמר:
 למעוטי מטבע.

ורב זביד ואיתימא רב אשי אמר:
 למעוטי איסורי הנאה.

איכא דאמרי:

"ביה".

אמר רב פפא:
 למעוטי מטבע.

"דקשר".

אמר רב זביד ואיתימא רב אשי:
 למעוטי איסורי הנאה.
 אבל מורי קא - לא אצטריך.

10. מז, ב

רש"י

הניתנות בסימן. הבלן מקבל סימן מיד הנמנין לרחוץ בבית המרחץ לדעת כמה הם ולפיהם יחס המים ויכין אלוטיות ונותנין לו מעות פחותות ורעות בסימן:
פולסא. מחוסר צורה וקורין לו פלדוין:
ואזדא רבי יוחנן לטעמיה. מדאוקי לרבי ישמעאל דפליג על כל דבר שאין עליה צורה להתיר חילול עליו דאמר כרי דוסא אשמועינן רבי יוחנן דאסימון דרי דוסא דבר שאין עליו צורה הוא:

"אסימון קונה את המטבע, והמטבע - אינו קונה את אסימון".

מאי "אסימון"?

אמר רב: מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ.

מיתיבי:

"אין מחללין מעשר שני על אסימון ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ".
 מקלל דאסימון לאו מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ!

וכי תימא: פרושי קמפרש - והא לא תנא הכי: **"מחללין מעשר שני על אסימון,**

דברי רבי דוסא.

וחכמים אומרים:

אין מחללין.

ושוין - שאין מחללין על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ!"

אלא אמר רבי יוחנן:

מאי "אסימון"?

פולסא.

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה,

דאמר רבי יוחנן:

רבי דוסא ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד,

רבי דוסא - הא דאמרן.

רבי ישמעאל - מאי היא?

דתניא:

"וצרת הכסף בידו"⁹⁸ (דברים יד, כה) - **לרבות כל דבר הנצרך ביד,**

דברי רבי ישמעאל,

רבי עקיבא אומר:

לרבות כל דבר שיש עליו צורה".

⁹⁸ ונתתה בכסף וצרת הכסף בידו והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיו בו

11. מז, ב - מח, ב

רש"י

למעוטי קרקע מאונאה.
 דאישתעי ביה קרא אתי דכיון
 דאינה נקחת מיד ליד אין בו
 אונאה:
נכתוב כי תמכרו ממכר מיד
עמיתך אל תונו. מאי או קנה
 להכי כתביה למסמך קנין למיד
 לומר שאין נקנה עד שיצא מיד
 זה ליד זה:
תרתי גמר מיניה. אונאת מוכר
 מאו קנה אל תונו ומשיכה
 מדסמך מיד ללשון קנין ולא
 סמכיה לממכר:
כל שהכסף בידו. פליג אדרבנן
 דאמרי נתן לו. מעות יכול לחזור
 בו זה וזה ופליג ר' שמעון ואמר
 לא יחזור אלא מוכר:
אי אמרת בשלמא דבר תורה
מעות קונות. ומשיכה תקנתא
 דרבנן היא אתא ר' שמעון
 למימר דיינו אם אמרינן חזרה
 במוכר דמכי מוקמת להו
 ברשותיה לחזור בו אם הוקרו
 מסר נפשיה לאצולינהו מימר
 אמר עדיין שכרי תלוי בהם
 שאם יתייקרו אחזור בי ולקח
 לא מצי הדר ביה דמעוטי קונות
 אלא אי אמרת מן התורה מעות
 אינן קונות לוקח נמי יחזור:

"ביצד? משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות - אינו יכול לחזור בו.
 נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות - יכול לחזור בו".

אמר רבי יוחנן:
 דבר תורה מעות קונות,
 ומפני מה אמרו: משיכה קונה?
 גזירה שפא לאמר לו: נשרפו חטיף בעליה.

סוף סוף, מאן דשדא דליקה בעי שלומי!

אלא: גזירה שפא תפול דליקה באונס.
 אי מוקמת להו ברשותיה - מסר נפשיה, טרח ומציל.
 ואי לא - לא מסר נפשיה טרח ומציל.

ריש לקיש אמר:
 משיכה מפורשת מן התורה.

מאי טעמא דריש לקיש?

אמר קרא: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך"⁹⁹ (ויקרא כה, יד) -
 דבר הנקנה מיד ליד.

ורבי יוחנן?

אמר: "מיד" - למעוטי קרקע דלית בה אונאה.

וריש לקיש?

לכתוב קרא "וכי תמכרו ממכר מיד עמיתך אל תונו", "או קנה" למה לי?
 ששמע מינה למשיכה.

ורבי יוחנן "או קנה" מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדתנא:

"וכי תמכרו ממכר אל תונו" - אין לי אלא נתאנה לוקח,
 נתאנה מוכר מנין?
 תלמוד לומר: "או קנה אל תונו".

וריש לקיש?

תרתי גמר מיניה.

תנן:

"דבי שמעון אומר:

כל שהכסף בידו - ידו על העליונה".

מוכר - הוא דמצי הדר ביה,
 לוקח - לא מצי הדר ביה.

אי אמרת בשלמא: מעות קונות משום הכי מוכר מצי הדר ביה,
 לוקח לא מצי הדר ביה.

אלא, אי אמרת: מעות אינן קונות - לוקח נמי ליהדר ביה!

⁹⁹ וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו

ר"י

אליבא דר' שמעון ודאי לא קאמינא. דר' שמעון סבירא ליה משיכה תקנתא דרבנן היא: **כי קאמינא אליבא דרבנן.** דאמרי לוקח נמי חוזר משום דמעוּת אינן קוּנות כלל. בשלמא לריש לקיש. דאמר לרבנן משיכה דאורייתא היא: **היינו דאיכא בין ר' שמעון לרבנן.** כלומר בהא פליגי והאי טעם יהבו למלתייהו דרבנן סברי משיכה דאורייתא והלכך לא שגא מוכר ולייש לוקח מצי הדרי ור' שמעון סבר משיכה תקנתא דרבנן היא משום דנטרח בהו הלכך למוכר הוא דעבוד רבנן תקנתא דליהדר ולא לוקח: **אלא לרבי יוחנן.** דאמר לרבנן נמי משיכה תקנתא דרבנן היא: **מאי איכא בין ר' שמעון לרבנן.** כלומר במאי קמיפלגי ומה טעם נותנים לדבריהם: **כדרך שתקנו משיכה למוכרין.** לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח: **כך תקנו חכמים משיכה ללוקח.** לחזור בו בשביל אותה תקנה עצמה דנשרפו חטיך דכ"ש כי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח מסר נפשיה המוכר וטרח ומציל שאם יראה הלוקח דליקה באה יאמר חוזרני בי ולקמן (דף מט:): אמרה רב חסדא גבי ההוא דיהב זוזי אחמרא שמע דבעו למינסביה דבי פרזוק רופילא והדר ביה: **ואין דינר זהב קונה טלית.** דלגבי פירות הוי דהבא טבעא: **מ"מ.** כלומר אף לפי פורענות העתידה לבוא על החוזר: **כן הלכה.** שאין בית דין יכולין לעכב בידו: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה עליהם הימנו על ידו: **אנו אין לנו.** קללה אחרת אלא אינו הגון בעיני חכמים: **קאי באבל.** משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה אבל מעות לא קנו מדאורייתא ונפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הווי קדושין דמדאורייתא קנייה ודידיה הוא לריש לקיש לא הווי קדושין: **מסייע לר"ל.** דמדאורייתא נמי לא קנו מעות להדיוט: **תשומת יד.** הלואה ואמר רב חסדא כגון שיחד לו הלואה כלי עליה דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מייחייב קרבן שבועה הואיל וניתנה להוצאה: **עשק.** שכר שכיר: **שיחד לו כלי לעשקו.** ואי לא לא מייחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה דלא מייחד ליה באפי נפשיה כפקדון וגזל ואבידה: **וכי אהדריה קרא.** להישבון לאחר שהודה כי יחטא ואשם:

אמר לך ריש לקיש:
אליבא דרבי שמעון לא קאמינא,
כי קאמינא אליבא דרבנן.

בשלמא לריש לקיש היינו דאיכא בין רבי שמעון לרבנן,
אלא לרבי יוחנן, מאי איכא בין רבי שמעון לרבנן?

איכא בינייהו דרב חסדא,
דאמר רב חסדא:
כדרך שתקנו משיכה במוכרין,
כך תקנו משיכה בלקוחות.
רבי שמעון - לית ליה רב חסדא,
רבנן - אית להו דרב חסדא.

תנן:

"אבל אמרו מי שפירע מדור המבול - הוא עתיד ליפירע ממני שאינו עומד בדיבורו."
אי אמרת בשלמא: מעות קונות משום הכי קאי, **"אבל"**,
אלא אי אמרת: מעות אינן קונות, אמאי קאי ב**"אבל"**?

משום דברים.

ובדברים מי קאי ב**"אבל"**?
והתניא:

מה,

"דבי שמעון אומר:
אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית,
מכל מקום כך הלכה,
אבל אמרו: מי שפירע מאנשי דור המבול
ומאנשי דור הפלגה,
ומאנשי סדום ועמורה,
וממצרים בים -
הוא עתיד ליפירע ממני שאינו עומד בדיבורו.
והנושא ונותן בדברים - לא קנה,
והחוזר בו - אין רוח חכמים נוחה הימנו."

ואמר רבא:

אנו אין לנו אלא: **"אין רוח חכמים נוחה הימנו."**

דברים ואיכא בהדיהו מעות - קאי ב**"אבל"**.
דברים וליכא בהדיהו מעות - לא קאי ב**"אבל"**.

אמר רבא:

קרא ומתניתא מסייע ליה לריש לקיש.
"קרא",

דכתיב: **"וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל,**
או עשק את עמיתו"¹⁰⁰ (ויקרא ה, כא).

"תשומת יד" - אמר רב חסדא:

כגון שיחד לו כלי להלוואתו.

"עשק" - אמר רב חסדא:

כגון שיחד לו כלי לעשקו.

וכי אהדריה קרא, כתיב: **"והיה מי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל,**
או את העשק אשר עשק,

או את הפקדון אשר הפקד אתו"¹⁰¹ (ויקרא ה, כג),

¹⁰⁰ נפש מי יחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו

¹⁰¹ והיה מי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא

ואילו "תשומת יד" לא אהדריה, מאי טעמא? לא משום דמחסרא משיכה.

ר"י

לאו משום דמחוסר משיכה. אותו כלי ולא קנאו מלוה: מעושק דאהדריה קרא. מכיון דאהדריה קרא לעושק דמחסר נמי משיכה לא אצטריך לאהדורי לתשומת יד דמעושק נילף ליה: הכא במאי עסקינן. עושק דאהדריה קרא משתעי בשנטלו שכיר לכלי ממנו וחזר והפקידו אצלו: אי הכי. דמאי דאהדר קרא מוקמת בדלא מחוסר משיכה נהי נמי דמשיכה בעינן ליהדריה קרא נמי לתשומת יד ונוקמה בהכי: אי אהדריה קרא לא הוה גמרינן לא תיובתא ולא סייעתא. דר' יוחנן לוקמה בדלא משך וריש לקיש לוקמה בשמשך: השתא זלא אהדריה מסייע ליה. דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה ולא אהדריה לתשומת יד איכא למילף תשומת יד במחוסר משיכה ועשק כשמשך: בהדיא מיהא לא אהדריה קרא. שיחא חייב להשיבו ולהביא קרבן וכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו: נתנה. לפרוטה של הקדש בשוגג: לבלן. בשכר שירחצנו בבית המרחץ: מעל. ואע"פ שעדיין לא רחץ: ואמר רב גרסינן: דוקא בלן. קתני דמעל הנותן משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין כאן למשוך אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשוך הימנו לא מעל עד דמשיך: הא בעי למשוך. האי שוכר התספורת דבכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני עד דמשיך: נכרי. לא שייך ביה דין משיכה דמיד עמיתך כתיב (ויקרא חה): קשיין אהדי. ספר אספר:

אמר ליה רב פפא לרבא:

אימא עושק הוא דהדר קרא!

הכא במאי עסקינן:

כגון שננטלו ממנו וחזרו והפקידו אצלו.

היינו פקדון!

תרי גוני פקדון.

אי הכי, תשומת יד נמי ליהדריה, ולוקמיה כגון שננטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו!

אי אהדריה קרא - לא תיובתא,

ולא סייעתא.

השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה.

"תשומת יד" לא אהדריה קרא?

והתניא:

"אמר רבי שמעון:

מנין ליתן את האמור למעלה למטה,

דכתיב: "או מכל אשר ישבע עליו לשקר"¹⁰² (ויקרא ה, כד)."

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אביה אמר רב:

לרבות תשומת יד להישבון!

בהדיא מיהא לא אהדריה קרא.

מתניתא מגלן?

דתניא:

"נתנה לבלן מעל" (מעילה ה, ד).

ואמר רב:

דוקא "בלן" הוא דלא מחסרא משיכה,

אבל מידי אחריתא דמחסרא משיכה - לא מעל עד דמשיך.

והתניא:

"נתנה לספר מעל".

וספר הוא בעי לממשך תספורת!

הכא במאי עסקינן:

בספר גוי דלאו בר משיכה הוא.

תניא נמי הכי:

"נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות - לא מעל עד דמשך".

קשיין אהדי!

אלא לאו שמע מינה:

כאן - בספר גוי,

כאן - בספר ישראל.

שמע מינה.

¹⁰² או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו והמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו ותננו ביום אשמתו

וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן:

דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת.

וּבְדָקָה לֹא בְּמַתְנִיתִיהָ וְאַשְׁכַּח: נִתְּנָה לְסִיטוֹן מְעַל!

מח,ב אֵלָא קְשִׁיָּא לְרִישׁ לְקִישׁ!

אָמַר לֵךְ רִישׁ לְקִישׁ:

הָא מַנִּי?

רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.

רַס"י

וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן. כְּרִי יוֹחֵן:

וּבְדָקָה לֹא בְּמַתְנִיתִיהָ. הַגִּיהָה

וְהוֹסִיפָה בְּתוֹסַפְתָּא שְׂסִידר

וְשָׁנָה בָּהּ:

נִתְּנָה לְסִיטוֹן מְעַל. סִיטוֹן חֲנוּנִי

גָּדוֹל וּמוֹכַר פִּירוֹת הַרְבֵּה

לְחֲנוּנִים עֲנִיִּים וְנוֹתֵן לוֹ הַמְעוֹת

עַל יַד עַל יַד כְּשֶׁהֵם מוֹכְרִים

וּבִתְחִלַּת הַקְּנִיָּה נוֹתֵן לוֹ עֶרְבוֹן

דְּמִים מוֹעֲטִין עַל הַכֹּל:

מְעַל. אַע"ג דְּלֹא מִשְׁךְ כֹּל

הַפִּירוֹת שֶׁהָרִי הַרְבֵּה פוֹסֵק עִמוֹ

בְּבֵת אַחַת:

אֵלָא קְשִׁיָּא. הֵךְ מִתְנִי דְלוֹי

לְרִישׁ לְקִישׁ:

ר' שְׁמַעוֹן הִיא. דְּאָמַר בְּמַתְנִי

לוֹקַח לֹא מִצִּי הַדֵּר בֵּיה דְקִסְבַּר

מְעוֹת קוֹנוֹת:

12. מח, ב

כ"י

מודעינן ליה. דע שאם תחזור סופך להפרע ממך: **בעושה מעשה עמך**. בעמך דרשינן הכי והאי לאו עושה מעשה עמך הוא דכתיב (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב: **אייקר מלחא**. ורצה לחזור: **בר אודועי הוא**. בתמיה וכי היה צריך להודיעו שהוא נפרע מן השקרנים והלא תלמיד חכם היה: **ערבון**. מקצת המעות נתן לו על פיסוק מרובה: **הוא סבר כנגדו הוא קונה**. אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור ואי מכירת מטלטלין הוא קונה כנגדו להתחייב במי שפרע:

"אבל אמרו מי שפרע מדור המבול - הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו".

איתמר:

אב"י אמר:

אודועי מודעינן ליה.

רבא אמר:

מילט לייטינן ליה.

"אב"י אמר: אודועי מודעינן ליה".

דכתיב: **"ונשיא בעמך לא תאר"**¹⁰³ (שמות כב, כז).

"רבא אמר: מילט לייטינן ליה".

"בעמך" - בעושה מעשה עמך.

אמר רבא:

מנא אמינא לה?

דרבי חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלקא.

לסוף אייקר מלקא.

אתא לקמיה דרבי יוחנן.

אמר ליה: זיל הב להו, ואי לא - קביל עליך **"מי שפרע"**.

ואי אמרת: "אודועי מודעינן ליה" - רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא!?

ואלא מאי, מילט לייטינן ליה!?

רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן!?

אלא: רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה.

הוא, סבר: כנגדו הוא קונה.

ואמר ליה רבי יוחנן: כנגד כולו הוא קונה.

¹⁰³ אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר

13. מח, ב - מט, א

רפ"י

ור' יוחנן אמר כו'. בקרקע לקנין גמור ובמטלטלין לקבל מי שפרע:
הנותן ערבון. לא דמי לההיא דלעיל דזה אינו פריעת מקצת מעות שקורין אייריש אלא ערבון ומשכון לקנות את החזור בו פרמנינין בלע"ז:

רבי יוסי לטעמיה דאמר. בבבא בתרא בפרק גט פשוט (דף קסח.):

אסמכתא קניא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חברו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כד וכך:

דין שיקנה כו'. לא זה ימחול ולא זה יכפול אלא לא זה ולא זה יכולין לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון וחוזרים על השאר:

בד"א. שאינו קונה אלא כנגד ערבונו:

בזמן שאמר לו ערבוני יקון. יקנה שלא נתנה לו בתורת תחילת פירעון והשאר עליו מלוה אלא בתורת שערבון זה יקנה את הכל והא לאו מלתא היא:

אבל מוכר לו כו'. ונותן לו מהן ה' מאות זוז לשם פירעון או סתם קנה כו' וההיא דאיפלגו בה רב ורבי יוחנן כי האי גונא הוא שזה הערבון תחילת הדמים הפירעון של פיסוק כי יחב ליה סתם:

מאי לאו. כי היכי דאמר רשב"ג בקרקע הקנוי בכסף לגמרי דמכי יחבי ליה מקצת מעות סתם קנה לגמרי והוא הדין למטלטלי הקנוים בכסף לענין מי שפרע בסתמא קני ליה ערבון לכוליה לחייבו במי שפרע:

לא קני ליה כוליה. לקבל מי שפרע אם נתן לו כנגד ערבונו:

ומאי שנא. מטלטלין לענין מי שפרע מקרקע לענין קנין גמור ומשנין קרקע דיפה כח הכסף בקניינה לקנות לגמרי קנין גמור מלחזור יפה נמי כח מקצת פריעתו לקנות הכל אבל מטלטלין שהורע הכסף בהן דאי פרע הכל לא קני אלא לקבל מי שפרע בסתמא נמי לא קני פרעון מקצת לכולו לקבל מי שפרע על השאר אלא כנגד הערבון:

המלוה על המשכון אין שביעית משמטת. דלא קרינא ביה לא יגוש שהרי אינו תובעו כלום:

אלא פלג. חצי החוב:

אינו משמט. לקמן מפרש לה: **אילימא**. דאינו משמט כנגד חצי החוב שהוא תופס משכון עליו אינו משמט אבל משמט הוא השאר:

מכלל דר' יהודה הנשיא. אתא למימר דכיון דאינו משכנו כנגד הלוואתו משמט כל החוב בתמיה:

אלא משכון דתפס. למאי תפס אם לא להיות משכון תחת שווי ובההיא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש:

אינו משמט בכולו. כלומר אינו משמט כלל:

מכלל דר' יהודה כו'. קושיא הוא:

אתמר:

ערבון,

רב אומר:

כנגדו הוא קונה.

ורבי יוחנן אומר:

כנגד כולו הוא קונה.

מיתיבי:

"הנותן ערבון לחבירו,

ואמר לו: "אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך",

והלה, אומר לו: "אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך" - נתקימו התנאים,

דברי רבי יוסי.

רבי יוסי לטעמיה דאמר: אסמכתא קניא.

רבי יהודה אומר:

דיו שיקנה כנגד ערבונו.

אמר רבן שמעון בן גמליאל:

במה דברים אמורים: בזמן שאמר לו: "ערבוני יקון",

אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז, ופרע לו מהם חמש מאות זוז - קנה,

ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים".

מאי לאו הוא הדין למטלטלין,

בדסתמא קני להו לכולהו!

לא, מטלטלין בדסתמא לא קני.

ומאי שנא?

קרקע, דבכספא קני ליה ממש קני ליה לכולהו,

מטלטלי דלא קני אלא לקבולי "מי שפרע" - לא קני ליה כוליה.

לימא כתנאי:

"המלוה את חברו על המשכון, ונכנסה השמיטה,

אף על פי שאינו שוה אלא פלג - אינו משמט,

דברי רבן שמעון בן גמליאל.

רבי יהודה הנשיא אומר:

אם היה משכון כנגד הלוואתו - אינו משמט,

ואם לאו משמט".

מאי "אינו משמט" דקאמר רבן שמעון בן גמליאל?

אילימא: כנגדו מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר: להך פלגא נמי משמט!

אלא משכון דנקיט למה ליה?

אלא לאו שמע מיניה: מאי "אינו משמט" דקאמר רבן שמעון בן גמליאל? אינו משמט בכולו,

ומאי "משמט" דקאמר רבי יהודה הנשיא? להך פלגא דלא נקיט עליה משכון.

ובהא קמיפלגי:

רבן שמעון בן גמליאל סבר: כנגד כולו הוא קונה,

ורבי יהודה הנשיא סבר: כנגדו הוא קונה.

לא, מאי "אינו משמט" דאמר רבן שמעון בן גמליאל להך פלגא דנקיט עליה משכון,

מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר: להך פלגא דנקיט עליה משכון נמי משמט.

אלא משכון דנקיט למה?

לזכרון דברים בעלמא.

מט, א

14. מט, א

רש"י

במאי דנקיטת זוזי הב להו. ואי לא מקבלת מי שפרע: ואידיך. המותר: דברים נינהו. בלא מעות רב לטעמיה דאמר כנגדו הוא קונה: הין בכלל איפה. שההין י"ב לוגין ואיפה שלשה סאין שהן ע"ב לוגין: אלא שיהא הן שלך כו'. כלומר כשאתה מדבר הן או לאו קיים דבריך והצדק אותם: שלא ידבר אחד בפה כו'. בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה: אבל אמרו חכמים כו'. סיפא קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו אלמא יש בהן משום מחוסרי אמנה: תנאי היא. דאשכחן רבי יוחנן בן מתיא דפליג: מעשה בר' יוחנן כו'. משנה היא בהשוכר את הפועלים שצוה את בנו לחזור בתנאו עד שלא יתחילו המלאכה ולפסוק להם מזונות קלים: לא סמכא דעתייהו. על דברי הבן: מימר אמר קמיה. כבר הודיעו מה פסק לנו ונתרצה:

רב פהנא יהבו ליה זוזי אכיתנא, לסוף אייקר כיתנא. אתא לקמיה דרב. אמר ליה: במאי דנקיטת זוזי הב להו, ואידיך - דברים נינהו, ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה.

דאיתמר:

דברים,

רב אמר:

אין בהן משום מחוסרי אמנה.

ורבי יוחנן אמר:

יש בהם משום מחוסרי אמנה.

מיתבי:

"דבי יוסי ברבי יהודה אומר:

מה תלמוד לומר: "היו צדק" ¹⁰⁴ (ויקרא יט, לו) ?

והלא "היו" בכלל איפה היה?

אלא לומר לה: שיהא "הו" שלך צדק.

ו"לאו" שלך צדק!"

אמר אביי:

ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב.

מיתבי:

"דבי שמעון אומר:

אף על פי שאמרו: טלית קונה דינר זהב,

ואין דינר זהב קונה טלית,

מכל מקום כך הלכה,

אבל אמרו: מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה,

הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו!"

תנאי היא.

דתנן:

"מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו:

צא ושכור לנו פועלים.

הלך ופסק להם מזונות.

וכשבא אצל אביו אמר לו: בני, אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו,

לא יצאת ידי חובתך עמהם,

שהו בני אברהם יצחק ויעקב.

אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם:

על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד" (בבא מציעא פג.).

ואי סלקא דעתך:

דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה,

היכי אמר ליה זיל הדר בך?

שאני התם, דפועלים גופיהו לא סמכא דעתיהו.

מאי טעמא? מידע ידעי דעל אבוה סמך.

אי הכי, אפילו התחילו במלאכה נמי!

התחילו במלאכה - ודאי סמכי דעתיהו,

אמרו: מימר אמר קמיה דאבוה וניחא ליה.

¹⁰⁴ מאזני צדק אמני צדק איפת צדק והיו צדק יהיה לכם אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים

15. מט, א

רפ"י

מי אמר רבי יוחנן הכי. דיש בדברים משום חסרון אמנה: יכול לחזור בו. וקשיא לן יכול פשיטא דהא לא משך ואין כח בב"ד לכופו: **אלא**. ודאי על כרחך מותר לחזור בו קאמר ואשמעינן דאפילו חסרון אמנה ליכא: **מודה ר' יוחנן במתנה מועטת**. שאין מותר לחזור משום דסמכא דעתיה דמקבל אדיבוריה וכי אמר מותר לחזור בו במתנה מרובה קאמר דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה: **לבן לוי**. כל לוי קרוי בן לוי: **כור מעשר יש לך בידי**. שעשרתי מפירותי ואתננו לך: **תרומת מעשר**. שהלוי מפריש מעשר לכהן מעשר מן המעשר: **משום הכי רשאי**. שיש לו לסמוך על מה שכתוב (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא יתננו ללוי אחר והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה שהיה בידו מתחילה לתת לכל בן לוי שירצה: **אין לו עליו**. אין לו לבן לוי ראשון על ישראל זה: **אלא תרעומת**. שהבטיחו בתוחלת נכזבה: **אלא ש"מ בדלא נטלו**. ויש בדברים משום חסרון אמנה:

["איתמר:

דברים,

רב אמר:

אין בהן משום מחוסרי אמנה.

ורבי יוחנן אמר:

יש בהם משום מחוסרי אמנה"].

ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

האומר לחבירו: "מתנה אני נוטן לך" - יכול לחזור בו.

"יכול" - פשיטא!

אלא: מותר לחזור בו!

אמר רב פפא:

ומודה רבי יוחנן במתנה מועטת, דסמכא דעתיה.

הכי נמי מסתברא,

דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

ישראל שאמר לבן לוי: כור מעשר יש לך בידי.

בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר.

אי אמרת בשלמא: לא מצי למיהדר ביה - משום הכי רשאי.

אלא אי אמרת: מצי למיהדר ביה - אמאי רשאי? אישתכח דקא אכיל טבלים!

הכא במאי עסקינן:

כגון שנטלו ממנו וחרז והפקידו אצלו.

אי הכי, אימא סיפא: "נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת".

ואי סלקא דעתך: כגון שנטלו ממנו וחרז והפקידו אצלו,

אמאי אין לו עליו אלא תרעומת? כיון דמשכיה, ממונא אית ליה גביה!

אלא לאו שמע מינה בדלא נטלו.

שמע מינה.

16. מט, א

כ"י

אפילו שומר חנם נמי לא הוי.
 ואפילו פשעו בשמירתן פטורין:
והא בעי לקבולי כו'. ודלמא לא
 הוי מקבל ואישתכח דזוזי
 דידיה הוה:
הכי נמי. או משלם השומשמן
 או יקבל מי שפרע:
בדידי הוה עובדא. אותו מעשה
 דשומשמן על ידי היה ולא כן
 היה שאילו קיבלתים לתת את
 השומשמן לא הייתי חוזר בי
 בכל חללו של עולם ולא על כן
 באנו לדין אלא כך היה:
אמרי ליה והא אמרו ליה רבנן
לרבא. רבינא אמר להא מילתא
 אמרתי לו לההוא מרבנן היכי
 אמרת דלאו חזרת מקח וממכר
 הוא והא אמרו ליה לרבנן לרבא
 איבעי ליה לקבל מי שפרע:

ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי.

לסוף אייקר שומשמי.

הדרו בהו ואמרו ליה: לית לן שומשמי, שקול זוזך.

לא שקיל זוזיה, איגנוב.

אתו לקמיה דרבא.

אמר ליה: כיון דאמרי לך שקול זוזך ולא שקלית, לא מבציא שומר שכר דלא הוי,
 אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי.

אמרו ליה רבנן לרבא:

והא בעי לקבולי עליה "מי שפרע"?

אמר להו: הכי נמי.

אמר רב פפי:

אמר לי רבינא: לדידי אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמייה,
 ואמרי ליה רב שמואל בר זוטרא שמייה,

דאי הווי יהבי ליה כל חללא דעלמא, לא הוי קא משני בדבוריה.

בדידי הוה עובדא, ההוא יומא אפניא דמעלי שבתא הוה,

והוה יתיבנא, ואתא ההוא גברא וקאי אבבא.

אמר לי: אית לך שומשמי לזבונני?

אמרי ליה: לא.

אמר לי: ליהווי הנך זוזי בפקדון גבך, דהא חשכה לי.

אמרי ליה: הא ביתא קמד.

אותבינהו בביתא, ואיגנוב.

אתא לקמיה דרבא.

אמר ליה: כל "הא ביתא קמד", לא מיבציא שומר שכר דלא הוי,

אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי.

אמרי ליה: והא אמרו ליה רבנן לרבא: איבעי ליה לקבולי עליה "מי שפרע".

ואמר לי: לא היו דברים מעולם.

מט, ב

17. מט"ב

רַס"י

אימתי. יש חזרה בדבר :
בזמן שהכסף ביד המוכר. דיכול
 מוכר לחזור בו דאוקמינהו רבנן
 ברשותיה לחזרה כי היכי
 דליטרח ולציל :
מפני שכספו בידו. משמע
 שהלוקח קיבל כבר כספו :
פשיטא. הרי משיכה יש ואפילו
 רבנן מודו :
מושכרת ביד מוכר. והיו
 הפירות מונחין ביד הלוקח ולא
 שתקנה לו חצירו בנתינת
 המעות דכיון דקיבל השכר נקנה
 המקום למוכר כל ימי השכירות
 וחצירו של מוכר הוא אלא ר'
 שמעון אית ליה מעות קונות
 דבר תורה כדאמרין (לעיל דף
 מז:) ומשיכה תקנתא דרבנן
 היא והכא לא איצטריך תקנתא
 דטעמא מאי תקון רבנן כו' :
א"נ שמא תפול כו'. לא גרס
 ליה אלא לישנא אחרינא הוא
 והיא היא :
פרזק. שם השר :
רופילא. משנה למלך :
כדרך שתקנו משיכה. לחזור בו
 המוכר כל זמן שלא משך
 הלוקח :
כך תיקנו משיכה. לחזור בהן
 הלוקחות :

"דבי שמעון אומר:

כל שהכסף בידו - ידו על העליונה."

תניא:

"אמר דבי שמעון:

אימתי?

בזמן שהכסף והפירות ביד המוכר.

אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח - אינו יכול לחזור בו מפני שכספו בידו."

"בידו"!? ביד מוכר הוא.

אלא: מפני שדמי כספו בידו.

פשיטא!

אמר רבא:

הכא במאי עסקינן:

כגון שהיתה עליה של לוקח מושכרת ביד מוכר.

טעמא מאי תקינו רבנן משיכה?

גזירה שמא יאמר לו נשפרו חטיף בעלייה.

הכא ברשותיה דלוקח ניהו,

אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומייתי לה.

ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא.

לסוף שמע דקא בעי למנסביה דבי פרזק רופילא.

אמר ליה: הב לי זוזי, לא בעינא חמרא.

אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: כדרך שתיקנו משיכה במוכרין - כך תיקנו משיכה בלקוחות.

18. מט, ב - נ, א

רפ"י

משנה

האונאה:

ארבעה כסף מעשרים וְאַרְבַּעָה כֶּסֶף לְסַלַע, - שְׁתוּת לְמִקְחָ.
עַד מַתִּי מוֹתֵר לְהַחְזִיר?
עַד כְּדֵי שִׁירָאָה לְתַגָּר אוֹ לְקָרוּבוֹ.

הורה רבי טרפון בלוד:

"האונאה שמונה כסף מעשרים וְאַרְבַּעָה כֶּסֶף לְסַלַע, שְׁלִישׁ לְמִקְחָ."
שְׁמַחוּ תַגְרֵי לוד.
אמר להם: כל היום מותר לחזור.
אמרו לו: יניח לנו רבי טרפון במקומינו,
וחזרו לדברי חכמים.

גמרא

אתמר:

רב אמר:

שתות מקח שנינו.

ושמואל אמר:

שתות מעות נמי שנינו.

שוי שיתא בחמשא,

שוי שיתא בשבעה - כולי עלמא לא פליגי דבתר מקח אזלינן ואונאה הויא.

כי פליגי:

שוי חמשא בשיתא,

ושוי שבעה בשיתא.

לשמואל דאמר: בתר מעות אזלינן - אידי ואידי אונאה הוי.

לרב דאמר: בתר מקח אזלינן - שוי חמשא בשיתא ביטול מקח הויא.

שוי שבעה בשיתא מחילה הויא.

ושמואל אמר:

כי אמרינן מחילה וביטול מקח היכא דליכא שתות משני צדדים,

אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד - אונאה הויא.

תנן:

"האונאה ארבעה כסף מעשרים וְאַרְבַּעָה כֶּסֶף לְסַלַע, שְׁתוּת לְמִקְחָ".

מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרין וְאַרְבַּעָה,

ושמע מינה: שתות מעות נמי שנינו!

לא, דזבין שוי עשרים וְאַרְבַּעָה בעשרים.

מי נתאנה? מוכר,

אימא סיפא:

"עד מתי מותר להחזיר בכדי שיראה לתגר או לקרובו".

ואמר רב נחמן: לא שנו אלא לוקח, אבל מוכר לעולם חוזר!

אלא, דזבין שוי עשרים וְאַרְבַּעָה בעשרין ותמניא.

תנן:

"הורה רבי טרפון בלוד:

האונאה שמונה כסף מעשרים וְאַרְבַּעָה כֶּסֶף לְסַלַע, שְׁלִישׁ לְמִקְחָ".

מאי לאו דזבין שוי שיתסרי בעשרים וְאַרְבַּעָה?

ושמע מינה: שלישי מעות נמי שנינו.

מתני'

האונאה ארבעה כסף. מעות כסף שהם שש בדינר:

מעשרים וְאַרְבַּעָה כֶּסֶף לְסַלַע. אם היה המקח בדמי הסלע שהוא כ"ד מעות דהשתא הויא אונאה שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף:

עד מתי מותר להחזיר. מי שנתאנה והא דנקט לשון מותר לאשמעינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו:

עד כדי שיראה המקח לתגר או לאחד מקרוביו. ואם שהא יותר מחל על אונאתו:

ושמחו תגרי לוד. שהיו בקיאות בסחורה ומוכרין ביוקר:

גמ'

שתות מקח שנינו. דוקא קתני מתני' שתות למקח שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה אבל אם פחות או יותר היא אף על פי שישינה שתות אצל מעות שנתן זה אין זה קרוי שתות להיות בו דין אונאה וזהו דין אונאה שתות להיות המקח קיים ואין אחד יכול לחזור אלא מחזיר אונאה אבל אם פחות משתות מחילה היא ואין מחזיר לו כלום ואם יותר על שתות שניהם חוזרין אפילו רצה להחזיר לו האונאה הרשות ביד שניהם לחזור הכי מוקמינן לה לקמן (דף נ:):

ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו. מתני' דקתני שתות למקח לאו אשויו של מקח דוקא קאי אלא כל התנאי קרוי מקח בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ וכל צד שאתה מוצא שם שתות אונאה בין לצד מעות ובין לצד שויו של חפץ יש שם אונאה ואין כאן לא מחילה ולא ביטול מקח והשתא מפרש פלוגתייהו:

שוי שיתא בחמשא. ונתאנה מוכר או שוי שיתא בשבעה ונתאנה לוקח:

כולי עלמא. בין לרב בין לשמואל אונאה הוא דהא שתות היא לצד מקח ושמואל שתות מעות נמי קאמר וכל שכן שתות מקח:

כי פליגי שוי חמשא בשיתא. ונתאנה לוקח בזוו שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה אבל אצל מעות שנתן שתות הוא אי נמי שוי שבעה בשיתא ונתאנה מוכר בזוו לגבי מקח אין כאן שתות אלא שביעית ופחות משתות היא ולגבי מעות הוי שתות:

אידי ואידי. בין שוי שבעה בשיתא בין שוי חמשא בשיתא:

משני צדדין. באחד משני צדדין:

מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרים וְאַרְבַּע. ונתאנה לוקח דהוה ליה חומש לגבי מקח ארבעה הוי חומש של עשרים וקרי ליה אונאה ולא קרי ליה ביטול מקח:

לא דזבין שוי עשרים וְאַרְבַּע בעשרים. דהוה ליה שתות למקח: ופרכינן ומי נתאנה מוכר בתמיה: לא שנו. דבכדי שיראה ותו לא אלא לוקח:

אבל אם נתאנה מוכר לעולם מוכר חוזר. ולקמן מפי טעמא: אלא דזבין כו'. דהוה ליה שתות למקח ונתאנה לוקח:

לא, דזבין שני עשרים וארבעה בשיתסר.

מי נתאנה? מוכר,

אימא סיפא: "אמר להם: כל היום מותר לחזור".

ואמר רב נחמן:

לא שנו, אלא לוקח,

אבל מוכר - לעולם חוזר!

אלא, דזבין עשרים וארבעה בתלתין ותרין.

תניא כוותיה דשמואל:

"מי שהוטל עליו - ידו על העליונה.

ביצד?

מכר לו שוה חמשה בששה,

מי נתאנה? לוקח - יד לוקח על העליונה,

רצה אומר: תן לי מעותי,

או: תן לי מה שאוניתני.

מכר לו ^שוה שש בחמש,

מי נתאנה? מוכר - יד מוכר על העליונה.

רצה אומר לו: "תן לי מקחי",

או: "תן לי מה שאוניתני".

כ"י

תניא כוותיה דשמואל. דבין

שתות מקח בין שתות מעות:

מי שהוטל עליו. מי שהאונאה

עליו מי שנתאנה:

שוה שש בחמש. שתות מקח

שוה חמש בשש שתות מעות:

נא

19. נ, א-ב

רָפ"י

לאלתר הוא מחילה. אפי' יחזור לאלתר:
ואם תמצא לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא כו'. ואם באת לומר דודאי פשיטא דלאלתר הוא מחילה דאי בכדי שיראה מאי איכא בין שתות כו':

איכא דאילו שתות. קתני מתני' מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה חוזר בו:
ואילו פחות משתות. אם חזר בתוך כדי שיראה לתגר או לקרובו קנה ומחזיר לו אונאה:

חזרו לדברי חכמים. גבי תגרי לוד במתני':
סבריה. רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מינה בעיין:

פחות משליש לרבי טרפון. לאו אונאה היא אלא כפחות משתות לרבנן:

אי אמרת בשלמא. מחילה דרבנן בכדי שיראה הוא כי אמר להו ר' טרפון במחילה דידיה כל היום דהיינו מפרוטה ועד שליש:

משום הכי חזרו. מעיקרא שמחו דשתות ויתר על שתות עד שליש לרבנן הוא חזרה בתוך כדי שיראה ואם רצה לחזור מן המקח חוזר וחשיב ליה איהו מחילה וקנה ומחזיר אונאה וכי אמר להו כל היום מפסיד להו טובא דפחות משתות או שתות דלרבנן בכדי שיראה משוי ליה איהו כל היום וצריכינן להחזיר אונאה ואי משום דלרבנן הוא שתות ויתר על שתות חזרה ולדידיה קנה ומחזיר אונאה נוח להם שתהא חזרה בתוך כדי שיראה ואם לא בא בכדי שיראה הוא מחילה מקנה ומחזיר אונאה והיה לו שהות כל היום:

ולרבי טרפון נמי לאלתר הוי מחילה. פחות משליש:

אמאי חזרו. הא כל היום דר' טרפון בשליש הוא דקאמר להו ויזהרו מאונאת שליש ויהא הכל מחילה לאלתר:

משתות ועד שליש לרבי טרפון. הויא אונאה כשתות עצמה לרבנן ואינו חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידיה משוי להו אונאה וידו על העליונה ואלבא דרבנן שניהם חוזרין:

אי הכי. דר' טרפון אבטול מקח לחודיה פליג:

במאי שמחו. מעיקרא:

תפשוט. דמדשמחו:
ביטול מקח לרבנן. דמיבעיא לן לקמן אי לעולם חוזר או בכדי שיראה. תפשוט דמדשמחו דלרבנן לעולם חוזר וכי אמר להו ר' טרפון אונאה והם היו סבורין דבכדי שיראה ס"ל באונאה שמחו:

כי אמר להו כל היום חזרו. חדא דבין לעולם חוזר ובין שהות כל היום הנאה פורתא היא לדידהו דשהות הרבה יש לימלך כל היום ועוד אונאה יתר על שתות לא שכיחא וקמפסיד להו בשתות עצמה לרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום:

דאי ס"ד בטול מקח לרבנן. כאונאה בכדי שיראה ואין בין אונאה לבטול מקח אלא דבאונאה ידו על העליונה ובבטול מקח שניהם חוזרין כי משוי רבי טרפון לבטול מקח אונאה אין זו טובה להם:

שמחו בשתות עצמה כו'. דהא דאמרן משתות ועד שליש לר"ט כשתות לרבנן משתות ומעלה אמרו ולא שתות עצמה:

איבעיא להו:

פחות משתות לרבנן,
 לאלתר הויא מחילה?

או:

בכדי שיראה לתגר או לקרובו?

ואם תמצא לומר: "בכדי שיראה לתגר או לקרובו",
 מאי איכא בין שתות לפחות משתות?

איכא,

דאלו שתות - ידו על העליונה, רצה חוזר, רצה קנה ומחזיר אונאה.
 פחות משתות - קנה, ומחזיר אונאה.

מאי?

תא שמע:

"חזרו לדברי חכמים".

סבריה: פחות משליש לרבי טרפון - כפחות משתות לרבנן דמי.
 אי אמרת בשלמא: פחות משתות לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו,
 ולרבי טרפון כל היום, משום הכי חזרו.

אלא אי אמרת: פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה,
 ולרבי טרפון נמי לאלתר הויא מחילה אמאי חזרו?

בדרבי טרפון ניחא להו טפי,

דמאי דרבנן קא משוי להו אונאה,

לרבי טרפון הויא מחילה!

מי סברת: פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי?
 לא, משתות ועד שליש לרבי טרפון כשתות עצמה לרבנן דמי.

אי הכי, במאי שמחו מעיקרא?

תפשוט דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר,

דכיין דאמר להו רבי טרפון הויא אונאה שמחו,

כי אמר להו: "כל היום" חזרו.

דאי סלקא דעתך: דבטול מקח בכדי שיראה לתגר או לקרובו, במאי שמחו?

שמחו בשתות עצמה,

דלרבי טרפון - מחילה,

ולרבנן - אונאה.

נב

20. נ, ב

רס"י

אם תמצא לומר כו'. כלומר אם באת לומר פשיטא דלעולם חוזר דאי בכדי שיראה מאי איכא כו' :

איכא דאילו שתות כו'. כי נמי אמרינן תרוייהו בכדי שיראה עדיין יש חילוק זה ביניהם :

משום הכי חזרו. מעיקרא כי שוי להו ר' טרפון יתר על שתות אונאה דלרבנן בטול מקח ולא הרחיב זמן החזרה שמחו בשתות עצמה דמחילה לאלתר כדאמרן וכי הדר אמר להו כל היום חזרו דהחמיר להם ביתר על שתות ופגם להם יותר ממה שהשביחם בשתות עצמה כדפרישית :

אלא אי אמרת לעולם חוזר. נהי נמי דשתות עצמה משוי להו אונאה כרבנן דהאי דאמר לעיל שמחו בשתות עצמה שינויא דחיקא הוה משום שמחה דמעיקרא דקשיא לן במאי שמחו והשתא אמרת לי דשמחה מעיקרא משום בטול מקח היא דהואי דלרבנן לעולם ולר' טרפון היו סבורין בכדי שיראה כדין אונאה דרבנן כי הדר אמר להו כל היום אכתי שמחה איכא דלרבנן לעולם ולר' טרפון כל היום ותו לא ואי משום שתות עצמה דלרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום הרבה הוא שבח שמשביח רבי טרפון ביתר על השתות מפגם שפוגם בשתות עצמה שהרי יכולין ליוזר בשתות עצמה יפחתו לו מעט ותהא מחילה נמצאו משתכרין בשל רבי טרפון כל אונאה שיתר על שתות :

בטול מקח לא שכיח. ואין שבח זה חשוב להם במידי דלא שכיח וכי מיקרי והוי נמי הרי נתן לו שהות כל היום לחזור ורוב הנמלכים נמלכים בו ביום הלכך פגם דשתות עצמה עדיף להו :

איבעיא להו:

בטול מקח לרבנן,

לעולם חוזר,

או דלמא:

בכדי שיראה לתגר או לקרובו?

ואם תמצא לומר: בכדי שיראה לתגר או לקרובו, מה איכא בין שתות ליתר על שתות?

איכא: דאילו שתות - מי שנתאנה חוזר,

ואילו יתר על שתות - שניהם חוזרין.

מאי?

תא שמע:

"חזרו לדברי חכמים"

אי אמרת בשלמא: בטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון כל היום משום הכי חזרו.

אלא אי אמרת: בטול מקח לרבנן לעולם חוזר - אמאי חזרו?

בדרבי טרפון ניחא להו טפי, דקא מישוי להו אונאה כל היום ותו לא!

בטול מקח לא שכיח.

21. נ, ב

כ"י

הלכתא פחות משתות נקנה
 מקח. לאלתר:
 יתר על שתות בטל מקח.
 ושניהם חוזרין:
 שתות קנה. ואין אחד מהן יכול
 לחזור:
 ומחזיר אונאה. ולית ליה לרבא
 ידו על העליונה דמתניתין דס"ל
 כר' נתן דברייתא דקיימא לן ר'
 נתן דיינא הוא ונחית לעומקא
 דדינא בפרק הבית והעלייה
 (לעיל דף ק"ז: ובב"ק נג.).
 זה וזה. אונאה ובטול מקח:
 יד מוכר על העליונה. אם
 נתאנה מוכר והוא הדין אם
 נתאנה לוקח יד לוקח על
 העליונה והכי מוקמינן לה לקמן
 (דף נא) מאי דשייר במתניתין
 תני בברייתא:
 זה וזה. אונאה ובטול מקח:

אמר רבא:

הלכתא:

פחות משתות - נקנה מקח.
 יתר על שתות - ביטול מקח.
 שתות - קנה ומחזיר אונאה,
 וזה וזה - בכדי שיראה לתגר או לקרובו.

תניא כוותיה דרבא:

"אונאה פחות משתות - נקנה מקח,
 יתר על שתות - בטל מקח,
 שתות - קנה ומחזיר אונאה,
 דברי רבי נתן.

רבי יהודה הנשיא אומר:

יד המוכר על העליונה,
 רוצה אומר לו: "תן לי מקחי",
 "תן לי מה שאניתיני"
 זה וזה - בכדי שיראה לתגר או לקרובו.

22. נ, ב - נא, א

רס"י

לא שנו. בכדי שיראה :
אלא לוקח. שמקחו בידו ויכול להראות:
מוכר. שאין בידו מה להראות ולימלך אינו מכיר באונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת בדמים יקרים הלכך לעולם חוזר אם לא נתייקרו טליתות בינתיים:
משום הכי חזרו. שהם היו מוכרין ואינן נהנין בהרחבת זמן החזרה דר' טרפון שהרי אפי' לרבנן לעולם חוזרים:
אמאי חזרו. לדידהו נמי מהני הרחבת זמן החזרה דאי טעו אינהו נהדרו בהו:
ורשבי. קשורי משי שקורין בינדיליש:
קרי שיתא. שואל בדמיהם ששה זוזים:
מבעל הבית. תכשיטין וכלי תשמיש שלו חביבין עליו ואינו מוכרן אלא ביוקר והוה ליה כמפרש יודע אני שיש בו אונאה דאמרינן לקמן אין לו עליו אונאה כך מצאתי בשאלתות דרב אחאי (פ' בהר סי' קיג):
כיפי. נזמים:
הוי מחילה. לאלתר דהוה ליה פחות משתות:
ואתבעיה בדינא. בכדי שיראה לתגר:
בצדרייתא. בגדי קנבוס העומדים לימכר:

"עד מתי מותר להחזיר?
 עד כדי שיראה לתגר או לקרובו".

אמר רב נחמן:
 לא שנו, אלא לוקח,
 אבל מוכר - לעולם חוזר.

נימא מסייע ליה,
 "חזרו לדברי חכמים".

אי אמרת בשלמא: מוכר לעולם חוזר - ממשום הכי חזרו,
 אלא אי אמרת: מוכר נמי בלוקח דמי - מאי נפקא להו מינה?
 כי היכי דעבדי ליה רבנן תקנתא ללוקח,
 הכי נמי עבדי ליה רבנן תקנתא למוכר!

נא,

תגרי לוד לא שכיח דטעו.

אושפזיכניה דרמי פר חמא זבין חמרא וטעה.
 אשכחיה דהוה עציב אמר ליה: אמאי עציבת? אמר ליה: זבני חמרא וטעאי.
 אמר ליה: זיל הדר בך.
 אמר ליה: הא שהאי לי יותר מכדי שאראה לתגר או לקרובי!
 שדריה לקמיה דרב נחמן,
 אמר ליה: לא שנו, אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר.

מאי טעמא?

לוקח - מקחו בידו, כל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה, אי לא טעה.
 מוכר דלא נקט מקחיה בידיה עד דמיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וידע אי טעה ואי לא טעה.

ההוא גברא דהוה נקט ורשכי לזבוגי.
 קרי שיתא ושויא חמשא,
 ואי הווי יהבי ליה חמשא ופלגא הוה שקיל.
 אתא ההוא גברא ואמר: אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא - הווי מחילה.
 אתן ליה שיתא - אתבעיה לדינא.
 אתא לקמיה דרבא,
 אמר ליה: לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל בלוקח מבעל הבית אין לו עליו אונאה.

ההוא גברא דהוה נקיט כיפי לזבוגי.
 קרי שיתין ושוי חמשין,
 ואי הווי יהבי ליה חמשין וחמשא הוה שקיל.
 אתא ההוא גברא ואמר: אי יהיבנא ליה חמשין וחמשא - הווי מחילה,
 אתן ליה שיתין ואתבעיה לדינא.
 אתא לקמיה דרב חסדא,
 אמר ליה: לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל בלוקח מבעל הבית אין לו עליו אונאה.

אמר ליה רב דימי: ישר.

וכן אמר רבי אלעזר: ישר.

והא אנו תנן:
 "בשם שאונאה להדיוט כד אונאה לתגר" (בבא מציעא נא),
 מאן "הדיוט"? לאו בעל הבית!

אמר רב חסדא:
 בצדרייתא.
 אבל מאני תשמישתיה דיקירי עליה, לא מזבין להו אי לאו בדמי יתירי.

23. נא, א

רש"י

מתני'

ר' יהודה אומר אין אונאה לתגר. לקמיה מפרש לה: מי שהוטל עליו. מי שנתאנה: תן לי מעותי. אם נתאנה לוקח:

גמ'

דאי כתב רחמנא מוכר. שהוא מוזהר בבל תונו: דקים ליה בזבינתיה. כמה נתן בה ובמיד הוא עושה: זבנת קניית. אם לקחת חפץ המתקיים שכר הוא אצלך שלא הוצאת המעות ביציאה והרי הוא מתקיים לך: זבין אוביד. מכרת חפץ שלך הרי אתה נפסד שיכלו המעות ביציאה:

משנה

אחד הלוקח ואחד המוכר - יש להן אונאה. בשם שאונאה להדיוט כף אונאה לתגר. רבי יהודה אומר: אין אונאה לתגר.

מי שהוטל עליו - ידו על העליונה, דצה אומר לו: תן לי מעותי, או: תן לי מה שאניתי.

גמרא

מנהגי מילי?

דתנו רבנן:

"וכי תמקרו ממקד לעמיתך... אל תונו"¹⁰⁵ (ויקרא כה, יד). אין לי אלא נתאנה לוקח, נתאנה מוכר מניין? תלמוד לומר: "או קנה... אל תונו" (ויקרא כה, יד).

ואיצטריך למכתב לוקח, ואיצטריך למכתב מוכר.

דאי כתב רחמנא מוכר משום דקים ליה בזבינתיה, אבל לוקח דלא קים ליה בזבינתיה אימא לא אזהריה רחמנא ב"לא תונו". ואי כתב רחמנא לוקח משום דקא קני, דאמרי אינשי: זבנית קניית. אבל מוכר דאבדי קא מוכר, דאמרי אינשי: זבין אוביד, אימא לא אזהריה רחמנא ב"לא תונו", צריכא.

¹⁰⁵ וכי תמקרו ממקד לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו

24. נא, א

רש"י

ספסר. קונה ומוכר מיד תמיד :
מידע ידע זבינתיה כמה שויה.
 הרי לא שהה בין קנייתה
 למכירתה :
שאפי פחות מכדי אונאה חוזר.
 אם נתאנה דחיינו תלויין בכך
 ותקנו לו שיחזור :
תניא כוותיה דרב נחמן. דאפי'
 בכדי אונאה אינו חוזר בו ואין
 מחזירין לו אונאה מדתלי
 טעמא מפני שהוא בקי כגון
 ספסר :

"רבי יהודה אומר: אין אונאה לתגר."

משום שהוא "תגר" אין לו אונאה!?

אמר רב נחמן אמר רב:
 בתגר ספסר שנו.

מאי טעמא?

מידע ידע זבינתיה כמה שויה ואחולי אחיל גביה.
 והאי דזבנא הכי משום דאתרמיא ליה זבינתא אחריתי.

והשתא מיהא קא הדר ביה!

רב אשי אמר:

מאי "אין לתגר אונאה" אינו בתורת אונאה,
 שאפילו פחות מכדי אונאה - חוזר.

תניא כוותיה דרב נחמן,

"רבי יהודה אומר:

תגר - אין לו אונאה,

מפני שהוא בקי."

25. נא, א

רפ"י

קתני רצה. דידו על העליונה :
 ברייתא. בדרכי נתן :
 לא קתני רצה. אלא על כרחו
 קנה ומחזיר לו אונאה :
 מתני' קתני לוקח. היכא
 דנתאנה לוקח קתני דידו על
 העליונה כדקתני תן לי מעותי :
 ברייתא. בר' יהודה הנשיא :
 קתני מוכר. דהיכא דנתאנה
 מוכר הוא דידו על העליונה אבל
 אם נתאנה לוקח לא :
 אונאה זו. משנתינו זו :
 ותני נמי בברייתא. בר' נתן רצה
 ובלוקח ומוכר הוא דפליגי :
 דיקא נמי. דמתניתין במוכר נמי
 ס"ל הכי ומפרש ללוקח ולא
 פירש למוכר :

"מי שהוטל עליו ידו על העליונה,
 רצה אומר לו: תן לי מעותי,
 או: תן לי מה שאניתיני".

מני מתניתין?
 לא כרבי נתן,
 ולא כרבי יהודה הנשיא.
 אי רבי נתן - במתניתין קתני "רצה",
 וברייתא לא קתני 'רצה'!
 אי רבי יהודה הנשיא - מתניתין קתני "לוקח",
 וברייתא קתני "מוכר"!

(סימן ז"ב ר"ש¹⁰⁶).

אמר רבי אלעזר:
 אונאה זו איני יודע מי שנאה.

רבה אמר:
 לעולם רבי נתן היא,
 ותני נמי בברייתא: "רצה ...".

רבא אמר:
 לעולם רבי יהודה הנשיא היא,
 ומאי שייך במתניתין קא מפרש בברייתא.

אמר רב אשי:
 דיקא נמי, דקתני: "אחד הלוקח ואחד המוכר", ומפרש ליה ללוקח,
 ששמע מינה: שיריה שיריה מוכר.

שמע מינה.

26. נא, א-ב

רס"י

לימא רב דאמר כר' מאיר.
דאמר מתנה על מה שכתוב
בתורה תנאו בטל אפילו בדבר
שבממון:

ר' יהודה אומר בדבר שבממון.
כגון שאר וכסות ניתן למחילה
והרי מחלה אבל עונה שהיא
צער הגוף לא ניתן למחילה:

מי ידע. דאיכא אונאה הוא
סבור דאין בו אונאה:

דודאי עקר. בשעת התנאי עוקר
דברי תורה שהטילה עליו שאר
כסות ועונה וזה עוקר החובה
מעליו ואפי' הוא נותן לאחר זמן
מתנה בעלמא הוא:

אבל הכא מי יימר דעקר. שמה
לא יהא בו אונאה:

אין לו עליו אונאה. כדפרישית
דמי יימר דעקר:

שאיין בו אונאה. אם אמר לו
בלשון זה אין זה לשון מחילת
אונאה אלא לשון תביעת אונאה
דע"מ שאין בו אונאה אמר והרי
יש בו ומקח טעות נמי הוי ואם
רצה לחזור חוזר לגמרי:

הנושא ונותן באמנה. מכור במה
שתוכל ותן לי המעות לזמן
פלוני והנני סומך עליך ונותן לו
שכר טרחו כדלקמן:

אין לו עליו אונאה. לומר יותר
היה שוה ואם מכר זה בדמים
רבים אין זה יכול לומר לא אתן
אלא דמיו:

מחורתא כו'. ורב מוקי לה
כרבי יהודה דאפי' היכא דלא
ידע ומחיל נמי אמר:

סתם. ע"מ שאין לך עליו אונאה
דלא ידע דניחול:

מפרש. שפירש לו יודע אני שיש
אונאה ואני מוכרו לך ע"מ שאין
לך עליו אונאה דבהא אמר רבי
יהודה דמתנה ותנאו קיים דדמי
לשאר וכסות:

במה דברים אמורים. דיש
אונאה לזה על זה:

בסתם. מכר:

אבל במפרש. כגון מוכר כו':

איתמר:

האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה.

רב אמר:

יש לו עליו אונאה.

ושמואל אמר:

אין לו עליו אונאה.

לימא רב דאמר כרבי מאיר,

ושמואל דאמר כרבי יהודה?

דתניא:

"האומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר, כסות ועונה -

הרי זו מקודשת, ותנאו בטל,

דברי רבי מאיר.

ורבי יהודה אומר:

בדבר שבממון - תנאו קיים!"

אמר לך רב:

אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה,

עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא דידעה וקא מחלה,

אבל הכא מי ידע דמחיל?

נא,ב

ושמואל?

אמר: אנא דאמרי, אפילו לרבי מאיר,

עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם, אלא דודאי קא עקר,

אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי?

אמר רב ענן:

לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל:

האומר לחבירו: "על מנת שאין לך עלי אונאה" - אין לו עליו אונאה.

"על מנת שאין בו אונאה" - הרי יש בו אונאה.

מיתיבי:

"הנושא ונותן באמנה,

האומר לחבירו: "על מנת שאין לך עלי אונאה" - אין לו עליו אונאה."

לרב דאמר: אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה,

הא מני?

אמר אביי:

מחורתא:

רב - אמר כרבי מאיר,

ושמואל - אמר כרבי יהודה.

רבא אמר:

לא קשיא:

כאן - בסתם,

כאן - במפרש.

דתניא:

"במה דברים אמורים: בסתם,

אבל במפרש - מוכר שאמר ללוקח: "חפץ זה שאני מוכר לך במאתים,

יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה, על מנת שאין לך עלי אונאה" - אין לו עליו אונאה.

לוקח שאמר למוכר: "חפץ זה שאני לוקח ממך במנה,

יודע אני בו ששוה מאתים על מנת שאין לך עלי אונאה" - אין לו עליו אונאה."

27. נא, ב

רפ"י

הנושא ונותן באמנה כו'.

כדפרישית:

הרי זה לא יחשוב לו את הרע באמנה ואת היפה בשוה. להיות לו המתנת מעות היפה בשכר טרחו כגון היה לו שני יינות יפה שיש לו עליו קופצים ללקחו בבת אחת והרע שאינו נמכר אלא בחנות לא יאמר לו הרי לך יפה בשווי ע"מ שתמכור לי הרע בחנות כמה שתוכל ולכשימכר תן לי מעות שניהם ופוטו עצמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת שכר טרחו על הרע והוי כרבית:

אלא או זה זה באמנה. ויתן לו כדרך הנותן באמנה ששכר קצוב היה להם כדמפרש לקמן ארבעה למאה:

או זה זה בשוה. והשכר יהא של מקבל:

ונותן לו שכר כתף שכר גמל. אם נתן באמנה כשיבואו לחשבון ינכה לו שכר כתף המוליכו מביתו לחנות ואם הוצרך לגמלים נותן לו שכר גמל:

בצדריי. מוכרי בגדי קנבוס ששכר קצוב להם ליתן ארבעה למאה למי שטורח במכירתן:

תנו רבנן:

"הנושא והנותן באמנה,

הרי זה לא יחשב את הרע באמנה, ואת היפה בשוה.

אלא, או זה זה באמנה,

או זה זה בשוה.

ונותן לו שכר כתף, שכר גמל, שכר פונדק.

שכר עצמו - אינו נוטל, שכבר נתן לו שכרו משלם."

"שכרו משלם" מהיכא קא יהיב ליה?

אמר רב פפא:

בצדריי, דיהבי ארבע למאה.

28. נא, ב - נב, א

רפ"י

משנה

כמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה אונאה?
רבי מאיר אומר:
 ארבע איסרות, איסר לדינר.
ורבי יהודה אומר:
 ארבע פונדיונות, פונדיון לדינר.
ורבי שמעון אומר:
 שמונה פונדיונות, שני פונדיונות לדינר.

נבא

עד מתי מותר להחזיר?
בכרכים - עד כדי שיראה לשולחני,
בכפרים - עד ערבי שבתות.
 אם היה מכירה, אפילו לאחר שנים עשר חדש מקבלה הימנו,
 ואין לו עליו, אלא תרעומת.
 ונותנה מעשר שני ואינו חושש,
 שאינו אלא נפש רעה.

גמרא

ורמינהי:

"עד כמה תהא הסלע חסירה ויהיה בה אונאה..."!

אמר רב פפא:

לא קשיא:

תנא דידן קא חשיב ממטה למעלה,

תנא ברא קא חשיב

מלמעלה למטה.

מאי שנא בסלע דפליגי,
 ומאי שנא בטלית דלא פליגי?

אמר רבא:

מאן תנא טלית? רבי שמעון היא.

אביי אומר:

טלית - עד שתות מחיל איניש,
 דאמרי אינשי: עשיק לגביך ושני לפרסיד.
 סלע - כיון דלא סגי ליה - לא מחיל.

מתני'
 כמה תהא הסלע חסירה. מטבע
 היוצא ותמיד הוא שוחק וחסר כמה
 תחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה:
ד' איסרין. לסלע:
איסר לדינר. והוא אחד מכ"ד בו דו'
 מעה כסף דינר מעה שני פונדיונים
 פונדיון שני איסרין ובגמי מפרש מאי
 שנא דגבי שאר סחורה אמרי' שתות
 וכאן יש אומרים כך ויש אומרים כך:
ארבעה פונדיונים. אחד משנים עשר:
שמונה פונדיונות. שתות כשאר
 אונאה:
בכרכים. שיש שם שולחני עד כדי
 שיראה לשולחני:
בכפרים. שאין שם שולחני:
עד ערבי שבתות. שבא להוציאה
 בערב שבת לסעודת שבת אז ידע אם
 יוכל להוציאה ויקבלה ממנו:
ואם היה. הנותן מכירה:
אפילו לאחר י"ב חודש כו'. בגמרא
 פריך הא אמרת עד ערבי שבתות:
ואין לו עליו אלא תרעומת. מפרש
 בגמרא:
ונותנה. בחילול מעשר שני ובגמי
 מפרש אם בשויה אם בסלע יפה לפי
 שאינה מדה זו של פוסלי מטבע
 בשביל חסרון מעט אלא נפש רעה:
גמ'
ורמינהי כמה תהא סלע חסירה ויהא
בה אונאה. אלמא בהני שיעורי הויא
 אונאה ומתני' קתני ולא יהא אלמא
 בהני שיעורי לאו אונאה היא עד
 דאיכא טפי:
אמר רב פפא. לעולם אימא לך בהני
 שיעורי הויא אונאה ולא יהא דמתני'
 לאו אשיעורא קאי אלא אפחות
 מכשיעור קאי:
מלמטה למעלה קחשיב. וה"ק סלע
 הפוחתת והולכת עד כמה יכול
 להוציאה עד שתפחת שיעור כך וכך
 ומכיון שהגיעה לשיעור הזה יהא בה
 אונאה:
ותנא ברא. דנקט ויש בה:
מלמעלה למטה חשיב. סלע שפחתה
 כמה פחתה להיות בה אונאה מפרש
 כל פחיתה גדולה שבה כגון שבע
 איסרות או שש או חמש הויא אונאה
 עד ד' והיא בכלל אבל לתנא דידן אין
 ארבעה בכלל לא יהא ועל כרחך לא
 מיתוקמא אלא בהכי:
ומאי שנא בטלית. סתם סחורה דתנן
 בהו לעיל (דף מט:) שתות למקח:
ר"ש היא. דגבי סלע אית ליה שתות:
עשיק לגביך. הצריך לכסות גופך
 וגביך קנה ביוקר:
ושוי לכריסך. למאכלך לא תקנה
 אלא בשוויין:
עשיק. לשון יוקר הוא וחבירו באיזהו
 נשך (לקמן דף עד.) באתרא דאמימר
 עשיק עפרא:
כיון דלא סגי ליה. שאינו יוצא
 בהוצאה:

29. נב, א

רס"י

יתר על כן מוכרה בשויה.
לקמיה מפרש לה יתירה על כן
שלא פחתה כדי אונאה:
מוכרה בשויה. בסלע יפה:

בסלע עד שקל. סלע הטבוע
ופוחת והולך עד שקל מותר
לקיימו שאין עשוי לרמות בו בני
אדם למוכרו בסלע יפה לפי
שפחת שלו ניכר אבל משפחת
משקל לא יקיימו לפי שבא
לרמות ולמוכרו בתורת שקל
שאין פחת שלו ניכר לגבי שקל
מתוך שהוא רחב שבתחילה היה
סלע אינו נראה חסר משקל
שקל הוא מטבע של חצי סלע
ודינר מטבע קטן שנים מהם יש
בשקל:

בדינר עד רובע. ואם היה דינר
נפחת עד שעמד על רובע מותר
לקיימו קס"ד רובע דינר קאמר
ולקמיה פריך מאי שנא סלע
דלא מצוי לשהויי אלא עד חציו
ודינר עד רובע משחטר ועמד על
פחות מרובע לא יקיימו דאתי
לאפוקיה ברובע:

פחות מכאן איסור אסור. לקמיה
מפרש:

לא ימכרנה. זו שאמרו אסור
לקיימה לא התירו לו שימכרנה
בדמיה לא לתגר:
ולא לחרם. אדם אנס:

ולא להרג. רוצח:
שמרמין בה את אחרים.

ומיראה יקבלוה מידם ביפה:
רובע שקל. מטבע קטן של חצי
דינר והוא הקרוי בגמרא סלע
מדינה:

למה ליה למתלייה לדינר
בשקל. לימא בדינר עד חצי זוז:
דאתי משקל. אם פחת השקל
עד חציו ונעשה דינר:

מותר לקיימו. ולהוציאו בדינר:
דינר הבא מסלע אסור לקיימו.
אפי' להוציאו בדינר דמתוך
שהוא בא ממטבע עבה ורחבה
טועין בו לאמדו בשקל ואתי
לקבולי בתורת שקל:

גופא:

"עד כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה?"

רבי מאיר אומר:

ארבעה איסרות, איסר לדינר.

רבי יהודה אומר:

ארבעה פונדיונות, פונדיון לדינר.

רבי שמעון אומר:

שמונה פונדיונות, שני פונדיון לדינר.

יתר על כן מוכרה בשויה.

עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה?

בסלע - עד שקל.

בדינר - עד רובע.

פחות מכן איסר - אסור להוציאה.

הרי זה לא ימכרנה לא לתגר, ולא לחרם, ולא להרג - מפני שמרמין בה את אחרים.

אלא יקבנה ויתלנה בצואר בנו, או בצואר בתו.

אמר מר:

"בסלע - עד שקל,

בדינר - עד רובע."

מאי שנא "סלע עד שקל", ומאי שנא "בדינר - עד רובע"?

אמר אבאי:

מאי "רובע" דקתני? נמי רובע שקל.

אמר רבא:

דיקא נמי,

דקא תני "רובע", ולא קתני: 'רביע'.

שמע מינה.

למה ליה למתלייה דינר בשקל?

מלתא אגב אורחיה קא משמע לן,

דאיכא דינר דאתי משקל.

מסייע ליה לרבי אמי.

דאמר רבי אמי:

דינר הבא משקל - מותר לקיימו.

דינר הבא מסלע - אסור לקיימו.

30. נב, א

רס"י

מאי קאמר. הא ליכא למימר פחות מיכן דאם עמד סלע על פחות משקל או אם עמד דינר על פחות מרובע איסר אסור לקיימו דמאי איריא איסר אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל ותו לא:
יתר מכדי אונאתה. לר"מ כדאית ליה לרבי יהודה כדאית ליה:

"פחות מכן איסר אסור להוציא".

מאי קאמר?

אמר אביי:

הכי קאמר: פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר - אסור.

אמר ליה רבא:

אי הכי, אפילו משהו נמי!

אלא אמר רבא:

פחתה סלע איסר לדינר - אסור, וסתמא כרבי מאיר.

31. נב, א-ב

רס"י

אסור להוציאה. ביפה :
מטמאה. מקבלת טומאה מעתה
 שהרי עשאה כלי:
יקוץ. יחתכנה לשנים דאתי
 לאפוקה בשקל:
יתר על כן יקיים. דלגבי סלע
 מנכרא פחיתתה ולא מחליפה
 בסלע:
יתר על כן מוכרה בשויה. לעיל
 קתני לה גבי סלע שפחיתה
 מוכרה בשויה לפי דמיה ולא
 ביפה אלמא מותר לקיימה:
יתר על כן. על כדי אונאה דלא
 פחתה כדי אונאה לכל חד וחד
 כדאית ליה:
מוכרה בשויה. ביפה :
מאי לאו דפחת' פורתא פורתא.
 וקאמר מותר לקיימה עד שקל
 אלמא לא מיחלפא בסלע
 ותיובתא דרב הונא:

תנן התם:

"סלע שנופסלה, והתקינה שיהא שוקל בה משקלות - טמאה.

עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה?

לסלע שני דינרים - פחות מכן יקוץ" (כלים יב, ז).

יתר על כן מאי?

אמר רב הונא:

פחות מכן - יקוץ.

יתר על כן - יקוץ.

רבי אמי אמר:

פחות מכן - יקוץ.

יתר על כן - יקיים.

מיתיבי:

"יתר על כן - מוכרה בשויה",

מאי לאו שפחתה יותר מכדי אונאתה!

נב,ב

לא, 'יתירה' - דאפתי לא פחתה בכדי אונאתה, מוכרה בשויה.

מיתיבי:

"עד כמה תיפחת, ויהא רשאי לקיימה?

בסלע עד שקל".

מאי לאו דפחית פורתא פורתא!

לא, דנפיל לנורא ואפחות בחדא זימנא.

32. נב, ב

רס"י

גרוטותיו. שברי כלי כסף:
 ה"ג או יקוץ או יתוך. לשון
 התכה ולא גרסינן יחתוך:
 באמצע. יקבנה דמשנקה לא
 סגיא:
 מן הצד לא יקבנה. לפי שהרמאי
 שימצאנה יקוץ אותה סביב עד
 שיוציא את הנקב ומרמה בה
 את האחרים ויוציאנה בשקל:

אמר מר:

"יקבנה ויתלנה בצואר בנו, או בצואר בתו".

ורמינהו:

"לא יעשנה משקל בין משקלותיו,

ולא יזרקנה בין גרוטותיו,

ולא יקבנה ויתלנה בצואר בנו ובצואר בתו,

אלא, או ישחוק,

או יתוך,

או יקוץ,

או יוליך לים המלח!"

אמר רבי אלעזר, ואמרי לה רב הונא אמר רבי אלעזר:

לא קשיא:

כאן - באמצע,

כאן - מן הצד.

33. נב, ב

רס"י

דמפליג. בין כפרים לכרכים:
 ומאי שנא טלית דלא מפליג.
 דקתני בכדי שיראה לתגר או
 לקרובו לא שנא כרד לא שנא
 כפר:
 דסלקין לשוקא. לקנות צורך
 סעודת שבת:

"עד מתי מותר להחזיר?
 בכרבים - עד שיראה לשולחני,
 בכפרים - עד ערבי שבתות".

מאי שנא בסלע דמפליג,
 ומאי שנא בטלית דלא מפליג?

אמר אביי:

כי תגון נמי מתניתין בטלית בכרפין תגון.

רבא אמר:

טלית - כל איניש קים ליה בגוה.

סלע - כיון דלאו כל איניש קים ליה בגוה אלא שולחני,

הלקד:

בכרבים דאיכא שולחני - עד שיראה לשולחני.

בכפרים דליכא שולחני - עד ערבי שבתות דסלקין לשוקא.

34. נב, ב

"וְאִם הָיָה מְכִירָה אֶפִּילוֹ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ מִקְבֻלָּה הֵימְנוּ".

הֵיכָא?

אִי בְּכַרְכִּין - הָא אֲמַרְתָּ עַד שְׂרֵאָה לְשׁוֹלְחָנִי.

אִי בְּכַפְרִים - הָא אֲמַרְתָּ עַד עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת!

אָמַר רַב חֲסִדָּא:

מִיֵּדֶת חֲסִידוֹת שָׁנוּ כְּאֵן.

אִי הָכִי,

אֵימָא סִפָּא: "אִין לוֹ עֲלִיו אֲלֵא תַרְעוּמַת".

לְמַאן?

אִי לְחֲסִיד - לֹא קְבוּלֵי לִיקְבֻלָּה מִיָּנִיה, וְלֹא תַרְעוּמַת תִּיהוּי לִיה!

אֲלֵא לְהֵאִיד דְּקַבְלָה מִיָּנִיה - וְלִבְתַּר דְּמְקַבְלָה מִיָּנִיה תַרְעוּמַת תִּיהוּי לִיה??!

הָכִי קְאָמַר:

הָא אַחַר, אַף עַל פִּי שְׂאִין מִקְבֻלָּה הֵימְנוּ - אִין לוֹ עֲלִיו אֲלֵא תַרְעוּמַת.

רַש"י

מִדַּת חֲסִידוֹת. וְה"ק אִם חֲסִיד
הוּא מְקַבֵּל:

לְמַאן. מִי הַמְתַּרְעִים:

אִם לְחֲסִיד. קְאָמַר דִּיש לֹ
תַרְעוּמַת עַל הַמְחִזִּיר מִי כּוֹפֵהוּ
לְקַבֵּל שִׁתְרַעַם טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא
יְקַבֵּל מִשִּׁקְבֻלָּה וְיוֹצֵא דִיבָה
עַל חֲבִירוֹ:

וְאַחַר שְׂאִינוֹ חֲסִיד. וְלֹא רָצָה
לְקַבֵּל אִין לֹזָה עֲלִיו אֲלֵא
תַרְעוּמַת דְּאִיהוּ הוּא דְּאֶפְסִיד
אֲנַפְשִׁיה שֶׁלֹּא הַחִזִּירוּ בְּזַמְנוֹ:

35. נב, ב

כ"י

דמוקי אזוזא. מעמיד עצמו מלקבלם כשמוצא בהם פגם: **מסייע ליה.** מתני' דקתני נותנה למעשר שני: **בא לפורטה.** בא להחליף סלע חסירה בפרוטות: **פורטה בשויה.** לפי חסרונה ולא ירמה את חבירו לפורטה ביפה: **בא לחללה.** לחלל מעשר שני עליה: **מחלל עליה.** מעשר בדמי סלע יפה: **ביפה.** כאילו היא יפה: **מאי קאמר.** בא לפורטה פורטה בשויה מתניתין אתא לאשמועינן דכיון דפחתה כדי אונאה אסור להוציאה ביפה: **ה"ק.** אע"פ שכשבא לפורטה בירושלים בפרוטות ליקח סעודת מעשר על כרחו יפרטנה בשויה ולא ביפה אפילו הכי סלע שמה שאינה אלא נפש רעה וכשחילל מעשר עליה מחלל ביפה ואשמועינן חזקיה דמתני' דקתני נותנה למעשר שני כאילו היא יפה קאמר: **דמזלינו.** לצמצם דמי פדיונו: **שאינו בו שוה פרוטה.** ואין בו כח לתפוס פדיונו שיתן פרוטה ויחללה כדאמר לקמן ממעשרו ולא כל מעשר כו': **אומר הוא וחומשו.** שאני צריך להוסיף עליו: **יהא מחולל על מעות הראשונות.** שחיללתי עליה מעשר שני ועודן בידי יהא אף זה מחולל על אותו מעשר: **שאי אפשר לאדם לצמצם מעותיו.** לחלל בשוין בצמצום שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמצא אוכלו בלא חילוף הוא מוסיף על דמיו הילכך פחות משוה פרוטה זה מחלל על אותו עודף אלמא לא פרקינן בצמצום וכ"ש בפחות: **בתורת יפה.** בשויה וה"ק כשם שכשבא לפורטה בירושלים לא יקבלוה הימנו להדיא אלא בשויה ויש מזלזלין בדמיה יותר מכדי פחתה כך כשבא לחללה מחללה בשויה דמים פחותים: **בתורת יפה.** משחלל עליה כפי דמים ודאין שלה כך לא יחלל על זו אלא בדמים ודאין שלה: **דתרי זילי לא מזלזלין ביה.** דאע"ג דתנן נותן למעשר שני חד זילתא אשמועינן דמתחלל על סלע חסירה ולא אמרינן הרי הוא כאסימון או כמעות הניתנות באסימון אבל תרי זילי לחלל עליה מעשר בדמי סלע יפה לא:

"ונותנה למעשר שני, ואינו חושש, שאינו אלא נפש רעה".

אמר רב פפא:

שמע מינה:

האי מאן דמוקים אזוזי - מיקרי "נפש רעה".

והני מילי הוא דסגי להו.

מסייע ליה להזקיה,

דאמר חזקיה:

בא לפורטה - פורטה בשויה.

בא לחללה - מחללה ביפה.

מאי קאמר?

הכי קאמר: אף על פי כשבא לפורטה, פורטה בשויה,

כשהוא מחללה - מחללה ביפה.

למימרא: דסבר חזקיה דמזלזלין במעשר שני.

והאמר חזקיה: מעשר שני שאין בו שוה פרוטה -

אומר: הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות.

לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו!

מאי "ביפה"?

בתורת יפה.

דתרי זילי לא מזלזלין ביה.

36. נב, ב - נג, א

רש"י

ביכורים. הוקשו לתרומה דקרינהו רחמנא תרומה דאמר מר (מכות דף יז.) ותרומת ידך אלו ביכורים:

חיובין עליהן מיתה. זר או כהן טמא האוכלו במזיד:

וחומש. זר האוכלן בשוגג דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו':

ואסורים לזרים. בלא יאכל ואצטריך למתנייה משום דבעי למתנייה מה שאין כן במעשר דאפי' איסור ליכא:

והן נכסי כהן. לקדש בהן את האשה משא"כ במעשר שתם משנה כרבי מאיר דאמר מעשר ממון גבוה הוא והמקדש בו לא קידש:

וטעונים רחיצת ידים. לפירות שהידים טמאות שניות גזרו בהן רבנן ושני עושה שלישי בתרומה מה שאין כן במעשר שאין טעון רחיצת ידים לפירות דאמר מר הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח והכי מוקמי לה בחגיגה בפי שני (דף יח.):

והערב שמש. לטומאה דאורייתא משא"כ במעשר דאמר מר טבל ועלה אוכל במעשר ומקרא יליפין לה ביבמות בפרק הערל (דף טז.):

ועולין באחד ומאה. צריכין אחד ומאה לבטל ואין בטליו ברוב משא"כ במעשר דבטל ברוב ולא בעי אחד ומאה ועל כרחך במעשר שאין לו תקנתא לא בפדייה ולא להעלותו לירושלים קאמר דאי אית ליה תקנתא אמור רבנן דבר שיש לו מתירין לא בטל והכא כגון שנטמא דלית ליה תקנתא באכילה ואין בו שוה פרוטה דלאו בר פדייה הוא אם איתא לדחוקי כו':

דלגבי תרומה. משנה זו במסכת בכורים (פי"ב מ"א) שנויה הלכך חשיבותא דידה קא מני ואזיל ולא קולי דידה שתהא היא עולה ומעשר אינו עולה:

לא ס"ד. דלא בטל כלל אלא ודאי בטל ברוב קאמר:

ושנכנס לירושלים ויצא. לקמן מפרש דלית ליה תקנתא לא באכילה ולא בחילול:

דלא פריק. לא פדה מעשר עד הנה שיהו מעות מעשר בידו:

וניתי מעשר. שוה חצי פרוטה:
ונצרך. יביאנו אצל המעורב ויאמר המעורב וזה מחוללים על פרוטה זו ואשתכח דיש לו מתירין:

דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי. לתפוס פרוטה זו בקדושת מעשר שהמעורב מן התורה בטל ברוב דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאמרו היכא דיש לו מתירין לא ליבטול הלכך אין איסור מעשר בזה אלא מדרבנן הילכך אין מצטרף עם זה לתפוס פדיונו נמצא שוה חצי פרוטה שהביא נאכל בלא חילול אבל דחוקיה מעות הראשונות כבר נתפסו:

וניתי. חצי שוה פרוטה דמעשר שני של דמאי הלוקח מעם הארץ דאיסורו ופדיונו דרבנן דמדאורייתא כל אדם נאמן על המעשרות:

דלמא אתי לאתויי ודאי. ואז נמצא שוה חצי פרוטה שאינו מעורב נאכל בלא חילול:

וניתי שתי פרוטות. נחושת:
ויחלל עליהן מעשר שוה פרוטה ומחצה. ונחללה להאי מעורב על היאך חצי פרוטה יתירא דהויא ליה כדחוקיה:

מי סברת שוה פרוטה ומחצה. מעשר:
תפסה שתי פרוטות. בקדושה דנמצא היאך לאיצטרופי בהדיהו שכבר נתפסו:

פרוטה תפסה שוה פרוטה. מן המעשר:
חצי פרוטה. הנותר במעשר:

לא תפסה. לפרוטה שניה וא"ת המעורב בו יצטרף להשלים הדר הוה ליה דאורייתא ודרבנן ואם באת לומר דחוקיה נמי היכי משכחת שיש עודף על ידי מי נתפס משכחת ליה במחלל מעשר בסלע שלם או בשקל או באיסר שאפי' לא היה המעשר שווה אלא שלש פרוטות נתפס כל האיסר:
וניתי איסר שלם. ויחלל עליו מעשר בפחות מדמיו:

גזירה דלמא אתי לאתויי ב' פרוטות. ומעשר בפרוטה ומחצה ונמצא שוה חצי פרוטה נאכל בלא חלול הלכך טוב לו שיבטל ברוב:

גופא:

"אמר חזקיה:

מעשר שני שאין בו שוה פרוטה, אומר: "הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות", לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו".

מיתבי:

"התרומה והביכורים:

חיבין עליהן - מיתה.

וחומש,

ואסורים לזרים,

והן נכסי כהן,

ועולים באחד ומאה,

וטעוניהן רחיצת ידים,

והערב שמש,

הרי אלו בתרומה ובכורים, מה שאין כן במעשר" (ביכורים ב, א).

מאי "מה שאין כן במעשר"?

לאו מפלל דמעשר בטיל ברובא?

ואם איתא דחזקיה, הוה ליה דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין, אפילו באלף לא בטיל!

וממאי ד"מה שאין כן במעשר" דבטיל ברובא?

דלמא: לא בטיל כלל!

לא מצית אמרת הכי דלגבי תרומה, חומרי דתרומה קתני קולי דתרומה לא קתני.

והא קא תני: "והו נכסי כהן"!

לא סלקא דעתך,

דתניא בהדא: "מעשר שני בטיל ברובא.

ובאיזה מעשר שני אמרו?

במעשר שאין בו שוה פרוטה,

ושנכנס לירושלים ויצא".

ואם איתא לדחוקיה, ליעבד לדחוקיה וניחל ליה על מעות הראשונות!

דלא פריק.

וניתי מעשר דאית ליה ונצטרפינהו!

דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי.

וניתי דמאי!

דלמא אתי לאתויי ודאי.

וניתי שתי פרוטות, ונחלל עליהן מעשר פרוטה ומחצה, ונחלל האי על היאך יתירא!

מי סברת: פרוטה ומחצה, תפסה שתי פרוטות?!

לא, פרוטה - תפסה פרוטה,

וחצי פרוטה - לא תפסה.

הדר הויה ליה דאורייתא ודרבנן - ודאורייתא ודרבנן לא מצטרפי.

וניתי איסר!

דלמא אתי לאתויי פרוטות.

נגא

37. נג, א-ב

רש"י

וליעייליה. עם תערובתו ויאכלנו בירושלים: **וניפרקיה.** קס"ד ביש בו שוה פרוטה נמי קאמר: **ואפי' בירושלים.** שאין מעשר טהור נפדה שם דכתיב (דברים יד) כי ירחק ממך [וגו'] ונתת בכסף ולא כשהיה בירושלים: **בלקוח.** מעשר זה ולא הוא עצמו היה מעשר אלא צרכי סעודה שלקח בירושלים בכסף מעשר: **יקבר.** דקא סבר לא אלים למיתפס פדיונו: **אלא לעולם בטהור.** בין מעשר בין לקוח ודקאמר נעייליה וניכליה: **מאי יצא.** נמי דקאמר דנפול מחיצות חומת ירושלים ושוב אין מעשר נאכל שם עד שיעמדו מחיצות דבעינן לפני ה' תאכלנו (שם יב) ובפדייה נמי לא דקלטוהו מחיצות מלפדותו עוד משכנס לתוכו: **והאמר רבא.** במסכת מכות (דף כ:): **מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן.** מחיצה שנאמרה בתורה לא הוזכרה אלא לאכול בתוכה ושאמרו במשנה מחיצות קולטות אותם מלפדות עוד אם יצא דרבנן היא: **וכי גזור רבנן כו'. לאו רבא** קאמר לה אלא המקשה קאמר מדאמר רבא קליטת מחיצות מדרבנן בעלמא היא והשתא דנפול מחיצות ליתא לההיא גזירה דכי גזור רבנן היכא דאיתנהו וזה הוציא את המעשר לחוץ אבל כי ליתנהו לא גזור הלכך ניפרקיה ואמאי בטלי: **ומשני לא פלוג רבנן.** בין יוצא מתוכו לנפלו דקליטת מחיצות גזרו בסתם בין איתנהו בין ליתנהו:

ו'שנכנס לירושלים ויצא'.

ואמאי?
וליהדר ונעייליה!

בשנטמא.

ונפרקיה!

דאמר רבי אלעזר: "מנין למעשר שני שנטמא, שפודין אותו, אפילו בירושלים?
שנאמר: **"כי לא תוכל שאתו"**¹⁰⁷ (דברים יד, כד-כה).
ואין **"שאת"** אלא אכילה,
שנאמר: **"וישא משאת מאת פניו"**¹⁰⁸ (בראשית מג, לד)!

נג,ב

אלא, בלקוח בכסף מעשר שני.

לקוח בכסף מעשר נמי ליפרקיה,
דתנן:

"הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה!"

כרבי יהודה דאמר: יקבר.

אי רבי יהודה,
מאי איריא **"יצא"**? אפילו לא יצא נמי!

אלא, לעולם בטהור,
ומאי **"יצא"** דנפול מחיצות.

והאמר רבא:
מחיצה לאכול דאורייתא,
מחיצות לקלוט - דרבנן,
וכי גזור רבנן כי איתנהו מחיצות.
כי ליתנהו למחיצות - לא גזור רבנן!

לא פלוג רבנן, בין איתנהו למחיצות, בין ליתנהו למחיצות.

רב הונא בר יהודה אמר רב ששת:
חדא קתני:

מעשר שני שאין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא.

אמאי? וניהדר ונעייליה וניכליה!

דנפול מחיצות.

ונפרקיה!

האמר רבא: מחיצה לאכול - דאורייתא,
מחיצה לקלוט - דרבנן,
וכי גזור רבנן - כי איתנהו למחיצות;
כי ליתנהו למחיצות - לא גזור רבנן!

¹⁰⁷ כד וכו' ירבה ממוך הדרך מי לא תוכל שאתו מי ירחק ממוך המקום אשר יבחר ה' אלהיה לשום שמו שם מי יבדק ה' אלהיה. כה ונתתה בכסף וצרת הכסף בדרך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיה בו
¹⁰⁸ וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימן ממשאת מלם המש ידות וישתו וישקרו עמו

לא פלוג רבנן.

רש"י

אי הקי, מאי איריא "אין בו שְׁוֹה פְּרוּטָה"? אִפִּילוּ יֵשׁ בּוֹ נְמוֹ!

"לא מיבעיא" קאמר:

לא מיבעיא יש בו דקלטן ליה מחיצות,
אבל אין בו, אימא לא קלטו ליה מחיצות,
קא משמע לן.

38. נג, ב

רס"י

רב הונא ברבי יהודה אמר. הא דאזבת לחזקיה מרישא דקתני באיזה מעשר אמרו שאין בו שוה פרוטה וקשיא לך ליעבד כדחזקיה לא קשיא:

חדא קתני אין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא. דקליטת מחיצות מעכבת מלחלו עוד על מעות הראשונות:

וניחדר ונעייליה וניכליה. בירושלים עם תערובתו:

דנפול מחיצות. והיינו יצא דקתני:

אפי' יש בו שוה פרוטה. נמי לאו בר אכילה ולא בר חילול הוא ואמאי תני באיזה מעשר אמרו בשאין בו שוה פרוטה כו': **לא מבעיא יש בו.** דכיון דבר פדייה הוא חיילא עליו קליטת מחיצות דרבנן ולא מיפרוק תו אבל אין בו אימא בכה"ג לא לגזור רבנן קליטת מחיצות לפדייה דמילתא דלא שכיח היא לחלו על מעות הראשונות וניעבד ליה כדחזקיה קמ"ל:

פרט לשאין בו שוה פרוטה. שאינו בכלל גאולה ולימדך שאינה תופסת פרוטה:

רב אמר אין בו שוה פרוטה. שנינו אבל אם יש בו שוה פרוטה בר גאולה הוא ותופס פדיונו:

ורב אסי אמר אין בחומשו שוה פרוטה. שנינו דלאו בר גאולה הוא עד שיהא בו שוה ארבע פרוטות כדי שיהא ראוי לתוספת חומש דכתיב בהאי קרא:

דיו שיאמר כו'. כדחזקיה ולא אמרינן ימתין עד שיעלנו לירושלים או ימתין עד שיצרפנו עם אחר דכיון דבחומשיה ליכא [פרוטה]. לא קחשיב ודיו בכך:

אלא למ"ד אין בו מאי דיו. מאי רבותיה דאצטריך למתני דיו ליתני אומר הוא וחומשו כו':

תנו רבנן:

"אם גאל יגאל איש ממעשרו"¹⁰⁹ (ויקרא כז, לא), **"ממעשרו" - ולא כל מעשרו.**

פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה."

איתמר:

רב אמר אמר:

אין בו שוה פרוטה.

רב אסי אמר:

אין בחומשו.

רבי יוחנן אמר:

אין בו.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

אין בחומשו.

מיתבי:

"מעשר שני שאין בו שוה פרוטה דיו שיאמר:

"הוא וחומשו מחולל על מעות ראשונות."

בשלמא למאן דאמר: אין בחומשו היינו דקתני "דיו",

דאין על גב דבדידיה אית ביה, כיון דבחומשיה ליכא - שפיר.

אלא למאן דאמר: "אין בו" - מאי "דיו"!!

קשיא!

¹⁰⁹ ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו

39. נג, ב - נד, א

רס"י

חומשא מלגיו. על שוה עשרים
זוז מוסיף ארבע שהן חומשו של
קרן:

או חומשא מלבר. על ארבעה
רבעי מוסיף החמישית מן החוץ
דהוה להו לעשרים זוז חמשה
זוזי:

הבעלים אומרים בעשרים. גבי
מקדיש ופודה הקדשו תנן לה
במסכת ערכין (דף כז.): מפני
שמוסיפין חומש ועשרים שלהן
הוה כ"ה דאילו שאר כל אדם לא
יוסיף חומש:

הבעלים נותנין. על כרחן עשרים
ושש שאי אפשר לתת לזה באחד
ועשרים שנמצא הקדש נפסד
בחמשה סלעים ולבעלים נמו לא
פחתינן מן הקרן ששמאה איש
אחר הלכך נותנינן כ"ה לקרן
וחמשה לתוספת חומש ועל
עילוי של זה שהעלה בדמיו
סלע אין מוסיף חומש אלא על
קרן ששמאה הוה:

**עשרים וחמש הבעלים נותנין
שלשים.** והתם (ערכין ד' כז.):
פריך ונימא לגיזבר אתא גברא
בחריקאי הרי בא אחר תחתינו
שחפץ ליתן כמה שעולה קרן
וחומש שאמרתני ואין הקדש
נפסד ולמה נכוף את זה לתת
שלשים וסיום המשנה אמר
אחד הרי הוא שלי בעשרים
ושש. אומר הגעתיך:

ש"מ חומשא מלבר. מדקתני
חומש על עשרים סלעים חמש
סלעים. הרי חומש מן החוץ:
הוא וחומשו חמשה. היינו
חומש מלבר שהוא רביע של
קרן:

חומש מעכב. אכילה חוץ לחומה
עד שיתן החומש:

איבעיא להו:

חומשא מלגיו, או חומשא מלבר?

אמר רבינא:

תא שמע:

"הבעלים אומרים בעשרים,

וכל אדם בעשרים - הבעלים קודמין מפני שמוסיפים חומש.

אמר אחד: הרי עלי בעשרים ואחד.

הבעלים נותנין עשרים ושש.

עשרים ושנים - הבעלים נותנין עשרים ושבע.

עשרים ושלוש - הבעלים נותנין עשרים ושמונה.

בעשרים וארבע - הבעלים נותנין עשרים ותשע.

עשרים וחמש - הבעלים נותנין שלשים.

לפי שאין מוסיפין חומש על עליוי של זה" (ערכין כז.).

שמע מינה: חומשא מלבר.

שמע מינה.

כתנאי:

"וְיִסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו"¹¹⁰ (ויקרא כז, כז) -

שִׁיחָא הוּא וְחֻמְשֵׁוֹ חֲמִשָּׁה,

דְּבַרֵי רַבֵּי יֵאֵשִׁיָהּ.

רַבֵּי יוֹנָתָן אָמַר:

"חֲמִישִׁיתוֹ" - חֻמְשֵׁוֹ שֶׁל קֶרֶן".

נד, א

¹¹⁰ ואם בבהמה הטמאה ופקדה בערקה ויסף חמשתו עליו ואם לא יגאל ונקמר בערקה

40. נד, א

רס"י

אכנפשיה. מאיליו אינו בכלל הפדיון שארבעה הזוזים פדו מעשר שהוא כנגדם: או דלמא ארבעה בחמשה פריק. כך הוא גזירת הכתוב שהחומש מן הפדיון הוא ואין שוה ארבעה נפדין בפחות מחמשה: הדמאי. מעשר שני של דמאי שחייבו חכמים להפריש הלוקח מעם הארץ: אין לו חומש. אם פודהו בעליו: ואין לו ביעור. בשנה שלישית שנצטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית ולתת למי שהם רוצים כדכתיב (דברים יד) מקצה שלש שנים וגו': הא קרן יש לו. דכל זמן שלא פדאו אסור לאוכלו חוץ לחומה: מ"ט. אין לו חומש ויש לו קרן: דמעכב מדאורייתא. במעשר דאורייתא: איתיה בדרבנן. במעשר דמאי דרבנן: בשבת. מפני כבוד שבת לא יעכב מלאכול בשביל חומש: מדקאמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בשבת. אבל בחול אינו רואה את דבריו: מכלל דאיהו אפילו בחול. אמר יאכל ובמעשר ודאי קאמר: דבי' חומש לא מעכב. שיהא האוכל לוקח עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך (שם יב): והכא בחוששין לפשיעותא. הא דקאמר רבי יהושע לא יאכל מדרבנן קאמר שמא יפשע ויתיאש ולא יתן חומש עוד. הואיל וגזברין תובעין אותו. את החומש וליכא למיחש לפשיעותא:

איבעיא להו:

חומש מעכב, או אינו מעכב?

ארבעה, בארבעה פריק, ואכנפשיה מוסיף חומש, אלקמא: חומש לא מעכב,

או דלקמא:

ארבעה, בחמשה פריק, וחומש מעכב.

אמר רבינא:

תא שמע:

"הדמאי:

אין לו חומש,

ואין לו ביעור".

הא קרן - יש לו.

מאי טעמא?

קרן דמעכב בדאורייתא - איתא בדרבנן. חומש דלא מעכב בדאורייתא - ליתא בדרבנן.

לימא כתנאי?

"נתן את הקרן, ולא נתן את החומש,

רבי אליעזר אומר: יאכל.

רבי יהושע אומר: לא יאכל.

אמר רבי:

נראין דברי רבי אליעזר בשבת,

ודברי רבי יהושע בחול".

מדאמר "נראין דברי רבי אליעזר בשבת", מקלל דפליגי אפילו בחול.

מדאמר "נראין דברי רבי יהושע בחול", מקלל דפליגי אפילו בשבת.

מאי לאו בהא סברא קמיפליגי: דרבי אליעזר סבר: חומש לא מעכב,

ורבי יהושע סבר: חומש מעכב.

אמר רב פפא:

לא,

דכולי עלמא חומש לא מעכב.

והכא בחיישין לפשיעותא קמיפליגי.

מר סבר: חיישין לפשיעותא.

ומר סבר: לא חיישין לפשיעותא.

41. נד, א

רַש"י

נראין דברי רבי אליעזר
בהקדש. הואיל וגזברין תובעין
אותו:

["נתן את הקָרוֹ, ולא נתן את החוֹמֶשׁ,
רבי אליעזר אומר: יאכל.
רבי יהושע אומר: לא יאכל"].

אמר רבי יוחנן:
הכל מודים בהקדש, שחילל.
הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק.

ובהקדש לא פליגי!?
והתניא:
"נתן את הקָרוֹ, ולא נתן לו את החוֹמֶשׁ,
רבי אליעזר אומר:
חילל,
וחכמים אומרים:
לא חילל.
אמר רבי:
נראין דברי רבי אליעזר בהקדש,
ודברי חכמים במעשר."
מדאמר: "נראין דברי רבי אליעזר בהקדש" מכלל דפליגי אפילו במעשר.
מדקאמר: "נראין דברי חכמים במעשר" מכלל דאינהו פליגי אפילו בהקדש!

אלא אי אתמר, הכי אתמר:
אמר רבי יוחנן:
הכל מודים בשבת בהקדש שחילל.
חדא - דכתיב: "וקראת לשבת ענג"¹¹¹ (ישעיה נח, ג).
ועוד, הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק.

¹¹¹ אם תשיב משבת וגלה עשיות חפציה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מוכבד וכבודתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר

42. נד, א-ב

רפ"י

הרי אמרו. במסכת בכורות בפרק בתרא (ד' נא.):
ונתן הכסף. ואם המקדיש יגאל וגומר ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו:
תרומה. זר האוכלה בשוגג:
אינה משתלמת. מעות אלא פירות חולין שהתשלומין נעשין תרומה כדכתיב בו את הקודש מה שהוא נתון לו נעשה קודש אלמא מידי דחזי להכי בעינן:
שלא מן החולין. מעות או בגדים שוה כסף:
עליו. בכולה חומשין כתיב יוסף עליו:
ולא אכלה. דהיא חוזרת בעין:
משלם את הכפל. של קנס גניבה במעות:
דמי תרומה. כמה שהיא שוה לימכר בשוק ודמיה פחותין מדמי חולין שאינה ראויה אלא לכהנים ואינה ראויה בימי טומאתו ואם מטמאה אסורה באכילה לפיכך דמיה מועטים והיינו דקאמר דמי תרומה:
אכלה. בשוגג דלא ידע שהיא תרומה:
שני קרנין. אחד לקרן ואחד לכפל וחומש בשביל אכילתה:
מן החולין. פירות מתוקנין:
והקרן. השני שהוא בא מחמת כפל של קנס גניבה משלם נמי דמי תרומה כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק:
ש"מ חומשו כמותו. דמשתלם פירות ולא מעות:

אמר רמי בר חמא:

הרי אמרו: הקדש אינו מתחלל על הקרקע,

דרחמנא אמר: **"ונתן הכסף וקם לו"**¹¹² (על פי ויקרא כז, טו).

חומשו מהו שיתחלל על הקרקע?

תרומה אינה משתלמת אלא מן החולין.

דרחמנא אמר: **"ונתן לכהן את הקדש"**¹¹³ (ויקרא כב, יד) - דבר הראוי להיות קדש.

חומשו מהו שישתלם שלא מן החולין?

מעשר אין מתחלל על האסימון,

דרחמנא אמר: **"וצרת הכסף בידך"**¹¹⁴ (דברים יד, כה) - לרבות כל דבר שיש עליו צורה.

חומשו מהו שיתחלל על האסימון?

אתגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבא.

אמר להו: אמר קרא: **"עליו"** - לרבות חומשו כמותו.

אמר רבינא:

אף אנו נמי תנינא:

"הגונב תרומה ולא אכלה - משלם תשלומי כפל דמי תרומה,**אכלה - משלם שני קרנים וחומש.****קרן וחומש - מן החולין,****והקרן - דמי תרומה"** (תרומות ו, ד).

שמע מינה: חומשו כמותו.

נדב,

שמע מינה.

112 ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו

113 ואיש מי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ונתן לכהן את הקדש

114 ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלמת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו

43. נד, ב

רס"י

גבי גזל כתיב: גבי אשם גזילות כתיב אם גזל וכפר ונשבע לשקר חמישיתו חמישיות הרבה:

ותנן: נמי זימנין דאיכא טובא:

נתן לו את הקרן: לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש ונשבע לו על החומש שחזר וכפר את החומש ואמר נתתיו לך ונשבע והודה הרי זה מוסיף חומש על חומש שכפר וכן אם חזר ונתן לו חומש ראשון שנשבע עליו וחזר וכפר ונשבע על חומש שני והודה מוסיף חומש על חומש שני וכן לעולם:

עד שיתמעט הקרן: חומש שהוא מחוייב כבר וחוזר וכופר קרוי קרן עד שתהא כפירת שבועתו בפחות משה פרוטה:

גבי תרומה: אוכל תרומה בשוגג:

כתיב חמישיתו: דלא משמע אלא חד חומש ואפ"ה תנן בה חומשא דחומשא כגון אם נתן קרן וחומש מן החולין כמשפטו ונעשו התשלומין תרומה וחזר ואכל אותו חומש משלם אותו וחומשו:

ואחד הסד: שמן של תרומה דסיכה כשתייה ושתייה כאכילה דאמרינן בפי בתרא [דיומא] (דף עו.): שתייה כאכילה מואכלת לפני ה' וגוי וכתוב ביה תירושך וסיכה כשתייה דכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמך בעצמותיו אבל אם ביערה על ידי דבר אחר אינו משלם חומש דאיש כי יאכל קדש כתיב פרט למזיק את התרומה על ידי דבר שאינה אכילה:

גבי מעשר: גבי פדיון מעשר שני דכתיב ביה נמי וחמישיתו יוסף עליו:

לא מכתב כתיב ביה: משמעות דחמישיות הרבה:

ולא מיתנא תנא ביה: חומשא דחומשא כגון אם חזר וחילל את החומש הראשון:

ולא איבעיזי מיבעיא לן: אם מוסיף חומש על חומש אם לא דפשיטא לן דלא מוסיף דלא אשכחן ביה רמו בקרא כדאשכחן בתרומה רמו פורתא כדבעינן למימר קמן דבתרומה כתיב ויוסף חמישיתו ולא כתיב יסף כדגבי מעשר ולשון ויוסף משמע שתי תוספות ויוסף וחוזר ויוסף אבל יסף חדא משמע:

גבי הקדש: הפודה את הקדשו כתיב ואם המקדש יגאל ויוסף חמישית כסף ערכך: הכי גרסינן:

ותנן הפודה את הקדשו מוסיף חומש: ובמתני' דפירקין הוא ולא גרסינן הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה כו'. דההיא במעילה קא מיירי וגבי מעילה לא כתיב ויוסף אלא יסף ולא כתיב חמישית אלא חמישיתו ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וגו':

מאי: אם חזר וחילל את החומש מהו שיוסיף חומש מי אמרינן האי דגבי תרומה אע"ג דלא כתיב חמישיתו תנן בה חומש דחומשא משום דכתיב ויוסף דמשמע שתי תוספות אי טעמא משום משמעותא הוא הכא נמי כתיב ויוסף וחייב להוסיף:

או דלמא: טעמא דתרומה לאו משום משמעותא הוא אלא משום דקיימא לן גורעין ומוסיפין ודורשין הלכך ויוסף דגבי תרומה כי שקלת לה ו' דיוסף ותיקרי ביה יסף חמישיתו ושדי ליה בסוף חמישיתו אתקרי חמישיתו בשני וויין ונשתמע חמישיות הרבה אבל הכא גבי הקדש דלא כתיב אלא חמישית אע"ג דשקלת כו'. ואם תאמר נישדייה באמצע תיבה ונקרי חמישיות כסף ערכך לא אשכחן גורעין ומוסיפין להפסיק את התיבה אלא או בראשה או בסופה כדאמרינן בסדר יומא (דף מח.): ולקח מדם הפר דם מהפר יקבלנו:

תיפוק ליה כו': מאי קמבעי ליה לרבא תיפוק ליה דאם חזר וחילל את החומש הראשון אין מוסיף חומש דהוה ליה הקדש שני אפילו חזר וחילל קרן עצמו שהתפיס תחת הראשון אין מוסיף חומש:

וא"ר יהושע בן לוי כו': ויליף לה מקרא בשמעתא:

חומש כתחלת הקדש דמי: שהרי מאיליו ניתוסף ולא נתפס תחת הראשון הלכך בעינן מטעם דהקדש שני לא תיפשוט ליה משום הכי מספקא ליה:

אמר רבא:

גבי גזל כתיב: **"וחמישיתו יסף עליו"**¹¹⁵ (ויקרא ה, כג-כד).

ותנן:

"נתן לו את הקרן, ונשבע לו על החומש - הרי זה מוסיף חומש על חומש. עד שיתמעט הקרן פחות משה פרוטה" (בבא קמא קג.).

גבי תרומה כתיב: **"איש מי יאכל קדש בשגגה ויוסף חמישיתו עליו"**¹¹⁶ (ויקרא כב, יד).

ותנן:

"האוכל תרומה בשוגג - משלם קרן וחומש."

אחד האוכל,

ואחד השותה,

ואחד השך,

אחד תרומה שהודה,

ואחד תרומה טמאה - משלם חומש וחומשא דחומשא" (תרומות ו, א).

ואילו גבי מעשר לא מכתב כתיב,

ולא מיתנא תנא,

ולא איבעיזי איבעיא לן.

גבי הקדש כתיב:

"ואם המקדש יגאל את ביתו, ויוסף חמישית כסף ערכך"¹¹⁷ (ויקרא כז, טו).

ותנן: **"הפודה את הקדשו - מוסיף חומש"** (בבא מציעא נה:).

חומשא - תנן,

חומשא דחומשא - לא תנן.

מאי?

גבי תרומה כתיב: **"ויוסף"**,

גבי קדש נמי הא כתיב: **"ויוסף"**,

או דלמא: גבי תרומה כתיב: **"ויוסף"**,

אי שקלת ליה לו"ו ד"ויוסף", ונדתית ליה על **"חמישיתו"**, הוה ליה **"חמישיתו"**.

גבי הקדש כתיב: **"ויוסף חמישית"**.

אף על גב דכי שקלת ליה לו"ו ד"ויוסף", ונדתית ליה על חמישית,

סוף סוף הוה ליה **"חמישיתו"**.

ותיפוק ליה: דהוה ליה הקדש שני.

ואמר רבי יהושע בן לוי:

הקדש ראשון - מוסיף חומש,

על הקדש שני - אין מוסיף חומש!

אמר ליה רב פפי לרבינא:

הכי אמר רבא:

חומש כתחילת הקדש דמי.

מאי הוה עלה?

אמר רב טבימי משמיה דאבאי:

אמר קרא: **"ויוסף חמישית כסף ערכך"** (ויקרא כז, טו),

מקיש חומשו לְכֶסֶף עֶרְכוֹ.

מה כסף ערכו - מוסיף חומש,

אף כסף חומשו - נמי מוסיף חומש.

¹¹⁵ נה והיה מי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקדו או את האבדה אשר מצא. כד או

מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וְחַמִּישִׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו לְאִשֶּׁר הוּא לוֹ וַיִּתְּנֵנוּ בַּיּוֹם אֲשֶׁר־מָטוּ

¹¹⁶ וְאִישׁ מִי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסֵּף חַמִּישִׁיתוֹ עָלָיו וַיִּתֵּן לִמְחָן אֶת הַקֹּדֶשׁ

¹¹⁷ וְאִם הַמִּקְדָּשׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ וְיִסֵּף חַמִּישִׁית כֶּסֶף עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ

44. נד, ב - נה, א

רס"י

המתפיס. זה תחת הראשון שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה באה לו: **ואם בבהמה הטמאה.** הוה ליה למכתב ואם בהמה טמאה כו' ואם בבהמה מאי היא אלא הכי קאמר בהקדשות שהן כבהמה טמאה קאמר לך קרא ויסף חמישיתו:

מה בהמה טמאה תחלתה הקדש. ולקמיה פריך מי לא משכחת לה נמי שתהא הקדש שני שיתפיסנה לבדק הבית תחת בדק הבית אחר:

וכולה לשמים. שאין לבעלים בה כלום דסתם הקדש בהמה טמאה לבדק הבית היא:

ומועלין בה. השתא קס"ד דמעילה ממש קאמר ולא אפשר ליה לאוקומא הכי חדא דקרא לא במעילה משתעי ועוד דאפילו לית גבה כל הני שייכא מעילה לענין הקדש:

דלמא לענין חומש קאמרת. הך מעילה לאו מעילה ממש קאמר ולא בנהנה מן ההקדש אלא בחומש קאמר ובבא לפדות הקדש קאמר וקרי לחומש מעילה משום דבמעילה נמי שייך חומש ולמעוטי הקדש שני אתא וכדרבי יהושע בן לוי:

באמצע הקדש ליתא. נהי דבסוף הקדש לא משכחת לה משום דלאו למזבח חזיא ולא לשקעה בבנין מיהו בהקדש שני משכחת לה שמתפיסה תחת אחר וחוזר ופודה אותה:

לפי שאינה בסוף הקדש. ומשום הכי אימעט אמצע הקדש מינה כדמפרש ואזיל: (סוף הקדש אמצע הקדש) מדמינן לסוף הקדש:

מה סוף הקדש. נפקא לן מינה דמעט מחומש:

אף אמצע הקדש כו'. וסוף הקדש ודאי בלא מיעוטא דקרא נמי לא שייך ביה חומש דהא לא פריק ליה מיהו אהני מיעוטא דקרא לדמוויי ליה אמצע הקדש דבלאו מיעוטא לא מצית למיגמר אמצע הקדש מסוף הקדש דהתם משום דלא שייכא ביה חומש הוא:

גופא:

"אמר רבי יהושע בן לוי: על הקדש ראשון - מוסיף חומש, ועל הקדש שני - אין מוסיף חומש".

אמר רבא:

מאי טעמא דרבי יהושע בן לוי?

אמר קרא: **"ואם המקדש יגאל את ביתו"**¹¹⁸ (ויקרא כו, טו), **"המקדש" - ולא המתפיס.**

תני תנא קמיה דרבי אלעזר:

"ואם בבהמה הטמאה, ופדה בערקה"¹¹⁹ (ויקרא כו, כז),

מה בהמה טמאה מיוחדת: שתחילתה הקדש, וכולה לשמים,

ומועלין בה,

אף בל: שתחילתה הקדש, וכולה לשמים - מועלין בה."

אמר ליה רבי אלעזר לתנא:

בשילמא: **"כולה לשמים" - למעוטי קדשים קלים,**

כיון דאית להו לבעלים בגוייהו לית בהו מעילה.

אלא: "תחילת הקדש" - למעוטי מאי?

תחילת הקדש הוא דאית ביה מעילה,

סוף הקדש לית ביה מעילה!?

דלמא לענין חומש קאמרת,

וכרבי יהושע בן לוי.

אמר ליה:

אין, הכי קאמינא.

אמר ליה רב אשי לרבינא:

בהמה טמאה בתחילת הקדש - איתא

באמצע הקדש - ליתא!?

נהא,

אמר ליה:

לפי שאינה בסוף הקדש.

אמר ליה רב אהא מדיפתי לרבינא:

באמצע הקדש מיהא איתא, ולוסיף נמי חומש!

אמר ליה:

הרי הוא בסוף הקדש,

מה סוף הקדש אינו מוסיף חומש, אף אמצע הקדש אינו מוסיף חומש.

אמר ליה רב זוטרא בריה דרב מרי לרבינא:

מאי חזית דמדמית ליה לסוף הקדש? נדמייה לתחילת הקדש!

אמר ליה:

מסתברא לסוף הקדש הוה ליה לדמויי,

שכן נתפס מנתפס.

¹¹⁸ ואם המקדש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערקה עליו והיה לו
¹¹⁹ ואם בבהמה הטמאה ופדה בערקה ויסף חמישיתו עליו ואם לא יגאל ונמכר בערקה

ר"י

כדאמר רבא כו'. כלומר בהדיא אימעיט אמצע הקדש מינה כדאמר רבא בסדר יומא (דף לד.):

העולה. דכתיב גבי סדר המערכה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העולה ה' יתירה דריש שתהא היא ראשונה שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר:

הקדשו פדוי. אע"פ שלא שם דמים קצובין דקיימא לן הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל ושרי לאיתהנווי מיניה ומיהו יד הקדש על העליונה שאם דמים הללו יתירים על דמי ההקדש קנה הקדש ואם הקדש יתר עליהם ישלים על כרחו:

טלית זו בחמש סלעים כו' הקדשו פדוי. אע"פ שאינו שוה ולא תימא הואיל ושם לה דמים ואינה שוה כמה שאמר אין דבריו כלום אלא הקדש פדוי והוא ישלים:
על הקדש שני. אם חזר ופדה את זה:

אדרבה, לתחילת הקדש הוה ליה לדמויי שכן דבר שיש אחריו קדושה מדבר שיש אחריו קדושה!

כדאמר רבא,

"העלה"¹²⁰ (ויקרא ו, ב) - עולה ראשונה.

הכי נמי **"הטמאה"**¹²¹ (ויקרא כו, ז) - טמאה ראשונה.

תניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי:

"פְּרָה זו תחת פְּרָה זו של הקדש",

"טלית זו תחת טלית זו של הקדש" - הקדשו פדוי,

ויד הקדש על העליונה

"פְּרָה זו בחמש סלעים תחת פְּרָה של הקדש",

"טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדש" - הקדשו פדוי.

על הקדש ראשון - מוסיף חומש,

על הקדש שני - אין מוסיף חומש."

¹²⁰ צו את אהרן ואת בניו לאמור זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו
¹²¹ ואם בכהמה הטמאה ופדה בערקה ויסף חמשתו עליו ואם לא יגאל ונמכר בערקה

45. נה, א

רפ"י

מתני'

האונאה ארבעה כסף. למקח
 סלע וכדאמרן דהוה ליה שתות:
 והטענה שתי כסף. שאין
 שבועת דיינין על הטענה פחותה
 משתי מעות כסף שיטענו שוה
 שתי כסף יש לי בידך וזה יודה
 לו מהם שוה פרוטה ויכפור
 השאר או יודה הכל ויכפור
 פרוטה:

וההודאה שוה פרוטה.
 כדפרשין להיות הודאה

במקצת ויתחייב שבועה:

המוצא שוה פרוטה כו'. אבל
 בציר מהכי לא כדאמרן (לעיל ד'
 כו.) מאשר תאבד ממנו פרט
 לאבידה שאין בה שוה פרוטה:

ויוליכנו אחריו. אם הודה
 שנשבע לשקר דלא הויא ליה
 כפרה עד שיחזירנו לידו ממש
 ולא לשלוחו כדכתיב (במדבר ה'
 ונתן לאשר אשם לו:

משנה

האונאה - ארבעה כסף,

והטענה - שתי כסף.

וההודאה - שוה פרוטה.

חמש פרוטות הן:

ההודאה שוה פרוטה,

והאשה מתקדשת בשוה פרוטה,

והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מעל,

והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז,

והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו, יוליכנו אחריו אפילו למדי.

גמרא

תנינא חדא זימנא:

"האונאה - ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע,

שתות - למקח" (בבא מציעא מט:)

"הטענה - שתי כסף,

וההודאה - שוה פרוטה" אצטריקא ליה.

הא נמי תנינא:

"שבועת הדיינים:

הטענה - שתי כסף,

וההודאה - שוה פרוטה" (שבועות לח:)

סיפא אצטריקא ליה, דקתני: "חמש פרוטות הן".

46. נה, א

רש"י

גמ' וניתני נמי האונאה פרוטה. כגון אם היה המקח בשש פרוטות:
 אין אונאה לפרוטות. בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף:
 וגזל בפרוטה. לחייבו קרבן שבועה אם נשבע לשקר ולהוליכו אחריו:
 וישיבת הדיינין בפרוטה. למי שיש לו עדים או שחייב מודה ודוחה מלשלם ישבו הדיינין וכופו אותו:
 תנא גזל. מכיון דתנא גזל בפרוטה ש"מ ממונא הוא וכפינן:
 הנך אצטריך ליה גזל. לאשמועינן דיוליכנו אחריו:
 אע"ג דזל. בין מצויאה להכרזה:
 ליתני מעשר בפרוטה. דבציר מהכי לא תפיס פדיונו:

"חמש פרוטות הן: ההודאה שנה פרוטה,

והאשה מתקדשת בשנה פרוטה,

והנהנה בשנה פרוטה מן ההקדש מעל,

והמוצא שנה פרוטה חייב להכריז,

והגוזל את חבירו שנה פרוטה ונשבע לו, יוליכנו אחריו אפילו למדי."

וליתני נמי: האונאה פרוטה!

אמר רב פהנא:

אתא אומרת: אין אונאה לפרוטות.

ולוי אמר:

יש אונאה לפרוטות.

וכן תני לוי במתניתיה:

"האונאה - פרוטה,

וההודאה - פרוטה,

וקדושי אשה - בפרוטה,

וגזל - בפרוטה,

וישיבת הדיינין - בפרוטה."

ותנא דידן מאי טעמא לא קתני "ישיבת הדיינים"?

תנא ליה: "גזל".

ומי לא תני "גזל" וקתני: "אבידה"!

הנך אצטריךא ליה,

גזל - הגוזל מחבירו שנה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו ואפילו למדי.

אבידה - המוצא אבידה שנה פרוטה חייב להכריז, ואף על גב דזל.

ולוי, מאי טעמא לא תני: 'אבידה בפרוטה'?

תנא ליה: "גזל".

ומי לא קתני: "גזל" וקתני: "ישיבת הדיינין"!

"ישיבת הדיינין" אצטריךא ליה,

לאפוקי מדרב קטינא,

דאמר רב קטינא:

בית דין נזקקין אפילו לפחות משנה פרוטה.

ולוי מאי טעמא לא קתני הקדש?

בחולין קמיירי, בקדשים לא קמיירי.

אלא תנא דידן דקא מיירי בקדשים נתני מעשר בפרוטה!

קמאן דאמר: אין בחומשו פרוטה.

וליתני חומש מעשר בפרוטה!

בקרבנא - קא מיירי,

בחומש - לא קא מיירי.

47. נה, א-ב

רפ"י

לרבות פחות כו'. ואת דריש דכל
אתין וגמין ריבויין:
אם הוזקו בית דין לטובה
פרוטה. בין תובע לנתבע:
גומרין אפילו בפחות. אם חזר
השני ותבע פחות משה פרוטה
קודם שעמדו ב"ד משם נזקקין
לו:

גופא:

"אמר רב קטינא:

בית דין נזקקין אפילו לפחות משנה פרוטה".

מתיב רבא:

"ואת אשר חטא מן הקדש ישלם"¹²² (ויקרא ה, טז).

לרבות פחות משנה פרוטה להישבון".

נה, ב

לקדש - אין,

אבל להדיוט - לא!

אלא, אי אתמר הכי אתמר:

אמר רב קטינא:

אם הוזקו בית דין לשנה פרוטה אפילו פחות משנה פרוטה.

תחילת הדין - בעינן פרוטה,

גמר הדין לא - בעינן פרוטה.

¹²² ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת המישתו יוסף עליו ונתן אתו לכהן והכהן ימפר עליו באיל האשם ונסלה לו

48. נה, ב - נו, א

רס"י

משנה

חמשה חומשין הן:

האוכל תרומה,

תרומת מעשר,

תרומת מעשר של דמאי,

החלה,

הבבורים - מוסיף חומש.

והפודה נטע רבעי, מעשר שני שלו - מוסיף חומש.

הפודה את הקדשו - מוסיף חומש,

הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש - מוסיף חומש,

והגזול את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו - מוסיף חומש.

גמרא

אמר רבא:

קשיא ליה לרבי אלעזר: תרומת מעשר של דמאי,

וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה?!

אמר רב נחמן אמר שמואל:

הא מני? רבי מאיר היא,

דאמר: עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה.

דתנא:

"המביא גט ממדינת הים,

נתנו לה ולא אמר לה: 'בפני נכתב ובפני נחתם' - יוציא,

והולך ממזר,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אין הולך ממזר.

כיצד יעשה?

יטלנו ממנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים,

ויאמר לה: 'בפני נכתב ובפני נחתם'."

ולרבי מאיר, משום דלא אמר לה: "בפני נכתב ובפני נחתם", "יוציא והולך ממזר"?!?

אין, רבי מאיר לטעמיה,

דאמר רב המנונא משמיה דעולא:

אומר היה רבי מאיר: כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין - יוציא והולך ממזר.

מתיב רב ששת:

"מחללין אותו,

כסף על כסף,

נחושת על נחושת,

כסף על נחושת,

ונחושת על הפירות,

ויחזור ויפדה את הפירות,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

יעלו פירות ויאכלו בירושלים."

ומי מחללין 'כסף על נחושת'?!?

והא תנן:

"סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו - מביא סלע מעות,

ואומר: כל מקום שישנה סלע של מעשר שני - מחוללת על מעות הללו,

ובורר את היפה שבהן ומחללו עליה.

מפני שאמר: מחללין אותו, כסף על נחשת מדוחק,

מתני'

האוכל תרומה. בשוגג תרומה גדולה:

ותרומת מעשר. מעשר מן המעשר:

ותרומת מעשר של דמאי. שהלוקח מעם

הארץ צריך להפריש מספק אבל תרומה

גדולה של דמאי ליכא דלא חייבוהו

חכמים להפריש כדאמרי' בסוטה (דף

מח.) לפי ששלח בכל גבול ארץ ישראל

וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה

גדולה בלבד אלמא זהירין היו בה:

מוסיף חומש. דכל הני איקרו תרומה

בתרומת מעשר כתיב (במדבר יח)

והרמותם ממנו תרומת ה' בחלה כתיב

(שם טו) חלה תרימו תרומה בבכורים

כתיב (דברים יב) ותרומת ידך ואמר מר

אלו בכורים (מכות דף יז.) וכל הני חד

נייהו דמשם אחד הן באין:

נטע רבעי. מוסיף חומש בפדיונו דפדיון

נטע רבעי קדש קדש גמר ממעשר בפי שני

דקדושין (דף נד.): גבי נטע רבעי כתיב

קדש הלולים וגבי מעשר כתיב כל מעשר

הארץ מזרע הארץ וגוי' והני תרי נמי חד

חשיב להו דמחד קרא נפקי דחומש בנטע

רבעי לא כתיב אלא ממעשר יליף:

שלו. דוקא נקט שאם חילל של אחרים

אין מוסיף חומש איש ממעשרו כתיב

(ויקרא כז):

הקדשו. ולא של אחרים המקדיש כתיב:

הנהנה. בשוגג דחייב קרבן מעילה

וחומש:

גמ'

קשיא ליה לר"א. משנתינו היתה קשה

לר"א בן פדת:

עשו חכמים חיזוק. להוסיף על תרומת

מעשר של דמאי חומש שאין הפרשתו

אלא מדבריהם:

המביא גט ממדינת הים. לאשה שעשאו

בעלה שליח להוליכו לגרש הצריכוהו

לומר בפני נכתב ונחתם והתם מפרש לפי

שאין בקיאין לשמה ואין עדים מצויין

לקיימו:

יוציא. מי שנשאה על ידי גט זה:

מחללין אותו. גבי מעשר שני של דמאי

קתני לה:

נחושת על הפירות. ואפי' חוץ

לירושלים:

ויחזור ויפדה את הפירות. ויעלה הכסף

לירושלים דכתיב (דברים יד) וצרת

הכסף:

וחכ"א יעלו פירות ויאכלו בירושלים.

ולא הזקיקוהו לכך לחזור ולחללן ואם

רוצה מעלה הפירות עצמן דהקילו בו:

ומי מחללין כו'. מסקנא דתויבתא

דאותיב רב ששת היא והכי קאמר שמענו

לר"מ דמיקל בפדיון דמאי לחללו כסף

על כסף כסף על נחושת ובמעשר ודאי מי

מחללין כי האי גוונא אפילו כסף על

נחושת דדמי לפדיון והתנן כו':

שנתערבו. ורוצה ליהנות בשל חולין:

מביא בסלע מעות. נחושת מביא בדמי

סלע ואומר כל מקום כו' נמצאו שתיהן

חולין והמעות מעשר:

ובורר את היפה שבהן. ומחלל עליה

המעות הללו ותהא היא מעשר והמעות

והסלע השני חולין כבראשונה:

מפני שאמרו. כלומר לפיכך הזקיקוהו

לכל אלה לחללו תחילה במעות וחוזר

ומחלל המעות ולא אמרו שיטול היפה

שבהן ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב

ואם זו של חולין הרי של מעשר מחוללת

על זו מפני שאמרו: מחללין כסף על

נחושת מדוחק אבל כסף על כסף לאו

דרך חילול הוא ואפי' מדוחק נמי לא

וכיון דאף כסף על נחושת לא התיירו אלא

בדוחק הלכך לא שיקיים כן שבזיון

מעשר הוא ועוד שהפרוטות מחלדות:

לא שיקיים בן אלא שחוזר ומחלל על הכסף" (מעשר שני ב, 1).

רפ"י

קתני מיהת. גבי מעשר ודאי מדוחק אין שלא מדוחק לא וכיון דאמר כסף על נחושת מדוחק אין שלא מדוחק לא וגבי דמאי תנא מחללין אלמא לרבי מאיר לא עשו בו חיזוק:

מחמיר הוא באכילתו. של מעשר שני של דמאי ומתניתין באכילה קאי:

לא התירו למכור דמאי. לא התירו לחבר הלוקח דמאי שימכרנו לאחרים עד שיעשר: **אלא לסיטון בלבד.** סיטון חבר לא הצריכוהו לעשר אלא מוכרו כשהוא דמאי והלוקחו ממנו יפריש מעשרותיו שהכל יודעין שהסיטון מכמה עמי הארץ לוקח שהסיטון מן המשפיעין למכור במדה גסה הוא דרכו לקנות פירות מרובין ומוכרן לחנוונים:

ובעל הבית. הלוקח מעם הארץ:

בין כך ובין כך. בין שבא לחזור ולמכור במדה גסה לחנוונים כסיטון בין שבא לחזור ולמכור במדה דקה לחנוונים בחנות פרוטה פרוטה צריך לעשר קודם שימכור לפי שהלוקח ממנו סבור שהן מפירות ארצו וכיון שהוא חבר מחזיקין אותו בחזקת שעושה ואין מפרישין:

וחכמים אומרים אחד סיטון ואחד בעל הבית. שבא למכור במדה גסה כדרך המשפיעין וכדרך הסיטונות מוכר ושולח לחבירו שחזקה כל המוכרים ונותנין במדה גסה בחזקת שלא עישרו דמאי הם והלוקח מהם מעשר ואוכל ובמסכת דמאי (פ"ב מ"ה) מפרש איזו מדה גסה ביבש שלשה קבין בלח. שיה דינר:

מן הנחתום. עם הארץ:

מעשר דמאי מן החמה כו'. ואפילו מן דפוסין הרבה אין הכרות דומות זו לזו וי"ל שנחתום הזה לקח ככרות של דפוס זה מאיש אחד וככרות של דפוס זה מאיש אחר ועמי הארץ יש מהם שמעשרין ויש מהן שאין מעשרין ושמה זה לא עישר וזה עישר והמפריש מזה על זה מפריש מן החיוב על הפטור ואין שם מעשר חל עליו ונתן טבל לכהן או מן הפטור על החיוב ואין שם מעשר חל עליו ונמצא שאין שכנגדו מתוקן לא חיישינן בדמאי להכי ותלינן למימר מחד גברא זבין ואי עשו חיזוק כשל תורה בשלמא מן הצוננת על החמה אע"פ שהחמה יפה מן הצוננת לא חיישינן כדרכי אילעאי: אלא מן דפוסים הרבה ניחוש דלמא מפריש מן הפטור כו': קשיא לא גרסינן דאביי תרוצי קא מתרץ:

אמר אביי ר' אלעזר דקשיא ליה. וכי עשו חיזוק כו' שפיר קשיא ליה:

ושמואל דשני. הא מני ר' מאיר היא ואייתי ראייה מן המביא גט:

לא שפיר שני ליה. כדמפרש ואזיל:

דקשיא ליה לרבי אלעזר. וכי עשו חיזוק בתרומת מעשר של דמאי שהיא קלה שאפילו תרומה ודאית אינה אלא במיתה בידי שמים זר האוכלה:

ומשני ליה שמואל. שעשו חיזוק לדבריהם באשת איש שאיסור תורה שבה מיתה בידי אדם והיא חמורה:

ורב ששת. דאבותיה לשמואל מחילול שלא עשו בו חיזוק בחילול של דמאי:

לאו שפיר אותביה. דהא חילול כי לא עביד ליה שפיר. לאו בעלמא הוא דלא תוכל לאכול וגו':

ולמאי דאותבי רב ששת רב יוסף שפיר שני ליה. דאע"פ שמיקל ר"מ בפדיונו כו':

פלטור. הוא לענין ככרות כסיטון לענין תבואה לוקח ככרות הרבה ומוכר לחנוונים ולנחתומים:

מעשר מכל דפוס ודפוס. אלמא חייש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור:

אלא מאי אית לך למימר. מאי שנא דחייש על הפלטור משום דמתרי תלתא זבין:

קתני מיהת: "מחללין ... מדוחק",

"מדוחק" - אין,

שלא מדוחק - לא!

אמר רב יוסף:

אף על פי שמיקל רבי מאיר בפדיונו,

מחמיר הוא באכילתו,

דתניא:

"לא התירו למכור דמאי, אלא לסיטון בלבד,

ובעל הבית - בין כך ובין כך צריך לעשר,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אחד הסיטון ואחד בעל הבית מוכר,

ושולח לחבירו ונותן לו במתנה ואינו חושש".

מתיב רבינא:

"הלוקח מן הנחתום:

מעשר מן החמה על הצוננת,

ומן הצוננת על החמה,

ואפילו מדפוסים הרבה,

דברי רבי מאיר".

בש"למא "מן הצוננת על החמה" - כדריבי אילעאי,

דאמר רבי אילעאי¹²³: מניין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה?

שנאמר: "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו"¹²⁴ (במדבר יח, לב).

אם אינו קדוש - נשיאת חטא למה?

מכאן לתורם מן הרעה על היפה, שתרומתו תרומה.

אלא אפילו מדפוסים הרבה - ליחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור,

ומן הפטור על החיוב!

אמר אביי:

רבי אלעזר - שפיר קא קשיא ליה,

ושמואל - לא שפיר קא משני ליה.

דקשיא ליה לרבי אלעזר: מיתה דבידי שמים.

ומשני ליה שמואל מיתה בית דין,

דלמא שאני מיתה בית דין דחמירא.

ורב ששת לא שפיר קא מוהתיב ליה,

דקאמרי אינהו מיתה.

ומוהתיב רב ששת: לאו, דקתיב: "לא תוכל לאכל בשעריך"¹²⁵ (דברים יב, יז).

ולמאי דמוהתיב רב ששת רב יוסף - שפיר קא משני ליה.

אלא, רבינא - עד דמוהתיב מנחתום לסייע ליה מפלטור!

דתנן:

"הלוקח מן הפלטור - מעשר מן כל דפוס ודפוס,

דברי רבי מאיר" (דמאי ה, ד)!

אלא מאי אית לך למימר?

פלטור מתרי תלתא גברא זבין - נחתום נמי מחד גברא הוא זבין!

רבי אמר:

שמואל שפיר קא משני ליה - שם מיתה בעולם.

¹²³ התנא או האמורא?

¹²⁴ ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו

¹²⁵ לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותיירשך ויצהרך ובמרת בקרך וצאנך וכל נדריה אשר תדר ונדבתיה ותרומת נדך

49. נו, א-ב

רש"י

משנה

אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות.

אין להן תשלומי כפל, ולא תשלומי ארבעה וחמשה. שומר חנם - אינו נשבע, ונושא שכר - אינו משלם. רבי שמעון אומר:

קדשים שהוא חייב באחריותו - יש להן אונאה, ושאינו חייב באחריותו - אין להן אונאה.

רבי יהודה אומר: אף המוכר: ספר תורה, בהמה,

ומרגלית - אין להם אונאה. אמרו לו: לא אמרו אלא את אלו.

גמרא

מנהגי מילי?

דתגנו רבנן:

"וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך"¹²⁶ (ויקרא כה, יד) - דבר הנקנה מיד ליד,

יצאו - קרקעות, שאינן מטלטלים.

יצאו - עבדים, שהוקשו לקרקעות.

יצאו - שטרות, דכתיב: "וכי תמכרו ממכר", שגופו מכור, וגופו קנוי,

יצאו - שטרות, שאין גופן מכור,

ואין גופן קנוי,

ואינן עומדין אלא לראיה שבהם.

מכאן אמרו: המוכר שטרותיו לבשם - יש להם אונאה.

פשיטא!

לאפוקי מדרב כהנא, דאמר: אין אונאה לפרוטות, קא משמע לן.

- הקדשות, אמר קרא: "אחיו" (ויקרא כה, יד) - אחיו ולא הקדש."

מתקיף לה רבה בר מנא:

כל היכא דכתיב: "ידו" - ידו ממש הוא?

אלא מעתה, דכתיב: "ויקח את כל ארצו מידו"¹²⁷ (במדבר כא, כו),

הכי נמי, כל ארצא בידיה הוה נקיט לה?

אלא, מרשותו,

הכא נמי מרשותו!

וקל היכא דכתיב: "ידו" לאו ידו ממש הוא?!

והתניא:

"אם המצא תמצא בידו"¹²⁸ (שמות כב, ג) - אין לי אלא ידו - גגו, חצירו, קרפיו מנין?

תלמוד לומר: "אם המצא תמצא" - תמצא מכל מקום."

מתני'

אלו דברים שאין להם אונאה. בגמרא מפרש טעמא:

השטרות. המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ויטלנו לעצמו:

וההקדשות. גזבר המוכר הקדש או המוכר עולתו שנפל בו מום:

ולא תשלומי ארבעה וחמשה.

אם טבח או מכר ומשום הקדשות אצריך למיתנייה דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר דאילו תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד:

אינו נשבע. שלא פשע שלא הזיקתו תורה לישבע עליהן:

אינו משלם. אם נגנבו ממנו:

קדשים שחייב באחריותו. אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה:

יש להן אונאה. דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא ואל תונו איש את אחיו קרינא ביה:

ושאינו חייב באחריותו. כגון דאמר הרי זו:

אף המוכר ספר תורה כו'. מפרש טעמא בגמרא בברייתא:

גמ'

דבר הנקנה מיד ליד. הזהיר עליו בבל תונו:

שהוקשו לקרקעות. [דכתיב] והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה) הוקשו לאחוזה:

מכאן אמרו. מדלא אמעוט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור:

המוכר שטרותיו לבשם. לצור בהם אבקת סממנין נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן הוא:

יש להן אונאה. דגופן קנוי ומכור:

פשיטא. מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא:

לפרוטות. סתם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד אלא של פרוטות:

ידו ממש הוא. דקדייקת לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא הנקחין מיד אל יד:

הכא נמי מרשות. עמיתך קאמר ואפילו קרקעות נמי במשמע:

אין לי. שיתחייב כפל:

אלא. בזמן שלקחה בידו:

גגו חצירו [קרפיפו] מנין. שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגנבה מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל:

¹²⁶ וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו

¹²⁷ מי חשבון עיר סיוח מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן

¹²⁸ אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד המור עד שיה חיים שנים ושלם

כ"י

ת"ל ונתן מ"מ. מדלא כתיב
ובידה יתננו:
ושאני התם. ויקח את כל
ארצו:

טעמא דכתב רחמנא "אם המצא תמצא",
הא לאו הכי הוה אמינא: כל היכא דכתב "ידו" - ידו ממש!

ותו,

תניא:

"ונתן גידה"¹²⁹ (דברים כד, א) - אין לי אלא ידה, גגה חצירה וקרפיפה מנין?

תלמוד לומר: "ונתן" מכל מקום.

טעמא דכתב רחמנא "ונתן", הא לאו הכי הוה אמינא: כל היכא דכתב: "ידו" ידו ממש!

כל "ידו" - ידו ממש הוא,

ושאני התם: דליכא למימר הכי אלא: ברשותו.

¹²⁹ מי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר קריתת ונתן גידה ושלחה מביתו

50. נו, ב

רש"י

יש להם אונאה. אם מכרן:

בְּעֵי רַבִּי זִירָא:

שְׂכִירוֹת - יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה, אוֹ אֵין לוֹ אוֹנָאָה?

"מִמְכָּר"¹³⁰ (ויקרא כה, יד) אָמַר רַחֲמָנָא, אָבֵל לֹא שְׂכִירוֹת,
אוֹ דְלָמָּא: לֹא שָׁנְאָ?

אָמַר לִיה אַבְיִי:

מִי פְתִיב: 'מִמְכָּר לְעוֹלָם'?! "מִמְכָּר" סְתָמָא פְתִיב,
וְהָאֵי נְמִי בְיוֹמֵיהּ מְכִירָה הִיא.

¹³⁰ וכי תמקרו ממקרו לעמיתה או קנה מייד עמיתה אל תונג איש את אחיו

51. נו, ב - נז, א

רס"י

בטלינהו אגב ארעא. ואין אונאה לקרקעות ובשלא השרישו קאי:

שדאי. זרעתי בה שש סאין: **חוזר.** דמקח טעות הוא דהא בהדיא פ"י בחזקת כן ואינו כן וכיון שהמקח טעות הוא אפי' בטיל להו אגב ארעא חוזר דנהי דאימעט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טעות לא אימעט שהרי אין זה מכר דאדעתא דהכי לא זבן:

כדבעי לה. כמה שצריך לקרקע דמידי דאומדנא דשכיח דטעו הוי כדון אונאה:

נשבועין עליהן. אם הודה במקצת כגון טענו פסקת עמי לזרוע ו' שמסרתי לך וזרעת חמש והוא אומר זרעתי חמש ומחצה:

עומר מתירן. קס"ד אגידולין דידהו קמיבעיא ליה ולהכי קמהדר אי דאשרוש קודם לעומר:

תנינא. דעומר מתיר את גידוליהן במסכת מנחות (דף עא.) והתם מפרש טעמא:

ואי דלא אשרוש. בשעת הבאת עומר:

תנינא. דאין עומר מתירן:

דחצדינהו. מן החדש והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה:

וזרעינהו קודם לעומר. וחלף ליה עומר עליהו בדלא אשרוש:

מהו למינקט מינייהו ומיכל.

כלומר אגידולין דידהו לא מבעיא לן שהרי אפי' התיר עומר של אשתקד את הזרעים קודם שנזרעו וזרעם קודם העומר ולא השרישו הו' הגידולין אסורין עד שיבא עומר הבא כי קא מיבעי ליה לנקוטי מן הזרעים שבקרקע ומיכל לאחר העומר:

ושרינהו עומר. שהעומר מתיר את התלושין חדשים של שנה זו ואת גידולין המחוברין שהשרישו:

או דלמא בטלינהו אגב ארעא. וכקרקע בעלמא דמו ולא שייך עומר גבייהו למשרינהו:

בְּעֵי רַבָּא:

חטין וזרעו בקרקע, מהו?

יש להן אונאה, או אין להן אונאה?

כמאן דשדיין בכדא דמיין - ויש להן אונאה.

או דלמא בטלינהו על גב ארעא.

היכי דמי?

אילימא דאמר איהו: שדאי, בה שיתא, ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה, והאמר רבא: כל דבר שבמדה, ושבמשקל ושבמנין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר!

אלא דאמר איהו: שדאי בה כדאבעי לה,

ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה,

יש להם אונאה או אין להם אונאה?

כמאן דשדי בכדא דמיין, ויש להם אונאה,

או דלמא: בטלינהו אגב ארעא?

נשבועין עליהן, או אין נשבועין עליהן?

כמאן דשדיין בכדא דמיין, ונשבועין עליהן,

או דלמא: בטלינהו אגב ארעא, ואין נשבועין עליהן?

עומר, מתירן, או אין עומר מתירן?

היכי דמי?

אי דאשרוש - תנינא!

אי דלא אשרוש - תנינא!

דתנן:

"אם השרישו קודם לעומר - עומר מתירן,

ואם לאו - אסורין, עד שיבא עומר הבא" (מנחות ע.)!

לא צריכא: דחצדינהו וזרעינהו קודם לעומר,

ואתא ליה עומר, וחליף עילויהו, ולא אשרוש קודם לעומר,

מהו למינקט ומיכל מינייהו?

נז, א

כמאן דשדיין בכדא דמי ושרינהו עומר,

או דלמא: בטלינהו אגב ארעא?

תיקו.

52. נז, א

רפ"י

בעי ר' אמי אונאה. הא תנן לה במתניתין דאין להו לכל הנך דמתני:

ביטול מקח. יותר משתות:

יש להן או אין להם. מי אמרינן מאל תונו (ויקרא כה) הוא דאימעוט והא לאו בכלל אונאה הוא אלא מקח טעות הוא או דלמא כיון דלאו דבר שבמדה הוא ולא אטעייה בדיבוריה כשאר דין אונאה הוא:

ר' יונה ור' ירמיה. מילתא באפי נפשיהו אמרי ולאו אדרבי אמי קיימי אלא ר' [ירמיה] אקרקעות ורבי [יונה] אהקדשות אמרי משמיה דר' יוחנן אונאה אין להם ביטול מקח יש להן:

מ"ד אהקדשות. אמרה ר' יוחנן:

כ"ש. דאקרקעות נמי אמר דכיון דאשמועינן דביטול מקח לאו בכלל אונאה הוא מהיכא אימעטי אי דהקדשות קחשיב ליה מקח טעות אע"ג דליכא טעות כלפי שמיא ואפי"ה אמרינן ביטול מקח כל שכן דלגבי חבריה דאיכא למימר טעה ואדעתא דהכי לא אקנייה כל שכן דהדר:

מ"ד אקרקעות. אמרה:

אבל אהקדשות לא. דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה ואדעתא דהכי לא אקניי אבל אהקדש ליכא למימר הכי וכיון דליתנהו בדין אונאה טעות נמי לא אמרינן בהו כדשמואל:

מחולל. כדאמרן דאימעוט מאונאה וטעות נמי ליכא בהו דמאן טעה:

[אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות].

אמר רבא אמר רב חסא:

בעי רבי אמי:

אונאה אין להם,

ביטול מקח - יש להן, או אין להן?

אמר רב נחמן:

הדר אמר רב חסא:

פשיט רבי אמי:

אונאה - אין להם,

ביטול מקח - יש להם.

רבי יונה אמר אהקדשות,

רבי ירמיה אמר אקרקעות,

ותרנייהו משמיה דרבי יוחנן אמרו:

אונאה - אין להם,

ביטול מקח - יש להן.

מאן דאמר אהקדשות - כל שכן אקרקעות.

מאן דאמר: אקרקעות - אבל אהקדשות לא.

כדשמואל,

דאמר שמואל:

הקדש שוה מנה, שחיללו על שוה פרוטה - מחולל.

53. נז, א-ב

רפ"י

תנן התם. במסכת תמורה (דף כו):
אם היה קודש בעל מום. רישא דמתני' הכי האומר הרי זו תחת זו זו תמורת זו זו חלופי זו הרי זו תמורה זו מחוללת על זו לא אמר כלום שאין קרבן תמים מתחלל ואם היה קודש בעל מום יצא לחולין וצריך לעשות לו דמים אם אין זו של חולין יפה כשל הקדש מוסיף עליה מעותיו עד כדי דמי הקדש:
יצא לחולין דבר תורה. ואפי' אין זו יפה כמותה כדאמר דאמעט באונאה:
אף צריך לעשות לו דמים דבר תורה. דגבי הקדשות ערכך כתיבא בכולהו וקסבר ערכך שוויו משמע ור' יוחנן סבר ערכך כל דמים שיערכוהו משמע ליה אם זול אם יוקר:
והא"ר יונה אהקדשות כו'. לר' יונה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן:
ואיפוך. אליבא דר' יונה אבל אליבא דרבי ירמיה לא תיפוך דהא לר' ירמיה אליבא דרבי יוחנן הקדשות אין להם בטול מקח דמי"ד אקרקעות אבל אהקדשות לא כדשמואל וה"נ איתא בתמורה לרבי יונה איפוך וקמפלגי ר"ל ור' יוחנן מ"ד אין להן בטול מקח אית ליה דשמואל דכיון דאימעט מאונאה לא שנה שתות לא אמרין טעה אבל בהקדש ליכא למימר טעות:
ומר לית ליה דשמואל. קסבר כיון דאיכא יתר משתות לאו דרך מקח הוא וכיון דלגבי מקח לאו מידי הוא גבי חילול נמי לאו מידי עבד:
שחיללו אין. דהא אימעט מאונאה לא שנה גדולה ולא שנה קטנה:
לכתחילה לא. ודבר תורה דערכך שוויו משמע:
ומר סבר אפי' לכתחילה. ערכך כל דהו משמע הלכך לאפקועי איסוריה ואפילו מדרבנן שרי ומיהו לאחר זמן ישלם:
לעולם בכדי אונאה. וקאמר דבר תורה ואפילו בכדי אונאה צריך לעשות דמים דבר תורה:
ולא תיפוך. דאי מפכת לה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דאילו לדידיה לא מצי לתרוצי אין להן אונאה דמתני' כרב חסדא דפחות מכדי אונאה חוזר מדא"ר יוחנן: אונאה אין להן ביטול מקח יש להן מכלל דאונאה אין להן דקאמר אין מחזירין להן אונאה הוא אבל ר"ל כי מותבת ליה ממתניתא מוקי לה כרב חסדא:
מאי אין להן אונאה. דגבי הקדשות דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר:
ואין רבית ואונאה להקדש. אין איסור אונאה ואיסור רבית נוהג בהקדש ולקמיה מפרש היכי דמי רבית דהקדש:
דין אונאה להדיוט. שתות:
ואין דין אונאה להקדש. דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר:
היינו דקתני כו'. בתמיה והא חומרא דהקדש הוא: ומשני כי קתני חומרא דהדיוט ארבות קאי:

תנן התם:
"אם היה קודש בעל מום, יצא לחולין, וצריך לעשות לו דמים" (תמורה כו):
אמר רבי יוחנן:
יצא לחולין דבר תורה,
וצריך לעשות לו דמים מדבריהם,
וריש לקיש אמר:
אף צריך לעשות לו דמים מן התורה.
במאי עסקינן?
אילימא: בכדי אונאה, בהא לימא ריש לקיש צריך לעשות לו דמים דבר תורה - והתנן: "אלו דברים שאין להם אונאה: הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות!"
אלא: ביטול מקח, בהא לימא רבי יוחנן צריך לעשות לו דמים מדבריהם - והאמר רבי יונה: אהקדשות ורבי ירמיה אמר אקרקעות, ונתרנייהו משמיה דרבי יוחנן אמרי: אונאה - אין להם, ביטול מקח - יש להם!
לעולם: בביטול מקח,
ואיפוך דרבי יוחנן, לריש לקיש, ודריש לקיש לרבי יוחנן.
במאי קמיפלגי?
בדשמואל,
דאמר שמואל:
הקדש שוה מנה, שחיללו על שוה פרוטה - מחולל.
מר - אית ליה דשמואל,
ומר - לית ליה דשמואל.
איבעית אימא:
דכולי עלמא אית להו דשמואל,
והכא בהא קמיפלגי:
מר סבר: שחיללו - אין,
לכתחילה - לא.
ומר סבר: אפילו לכתחילה.
איבעית אימא:
לעולם בכדי אונאה, ולא תיפוך.
ובדרב חסדא קמיפלגי.
דאמר: מאי "אין להם אונאה?"
אין בתורת אונאה.
דאפילו פחות מכדי אונאה - חוזר, נב,
מיתיבי:
"רבית ואונאה להדיוט,
ואין רבית ואונאה להקדש!"
מי אלימא ממתניתין דאוקימנא בתורת אונאה!?
הכי נמי: רבית ודין אונאה - להדיוט,
ואין רבית ודין אונאה - להקדש.
אי הכי, היינו דקתני סיפא: "זה חומר בהדיוט מבהקדש!"
ארבית.

רש"י

אאונאה. ומשום אונאה ליתני
 נמי זה חומש בהקדש:
אלא הקדש זה חומר ותו לא.
 בתמיה:

ליתני נמי: זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה!

הכי הושתא?

בש"למא: "זה חומר בהדיוט מבהקדש".

ותו לא.

אלא הקדש, 'זה חומר' ותו לא?!

54. נז, ב

כ"י

דאזויף. שהלוה להדיוט:

והלוא מעל. שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכניס תחתיהן להקדש כלום ושוגג הוא אצלו כסבור שמותר משום שכר הקדש:

והווי ליה דהדיוט. של גזבר שהרי עליו לשלם להקדש קרן וחומש:

הכא במאי עסקינן. האי דקתני אין רבית להקדש לאו בהלואה קאי אלא בהדיוט שקיבל מעות מן הלשכה מן הגזבר לספק סלתות כל השנה למנחות של צבור ארבע סאין בסלע והוקרו ועמדו משלש סאין בסלע דאילו הדיוט אסור לפסוק על פירות עד שיצא השער וכאן אפילו לא יצא השער עדיין לארבע פוסקין:

רב פפא אמר. לעולם בהלואה דאזויף מאה במאה ועשרין ודקשיא לך הלא מעל:

באבני בנין. עסקינן שהלוה הגזבר מהן להדיוט דאין בהן מעילה ואין על הגזבר לשלם אלא שליח בעלמא הוא:

דאמר שמואל בונין בחול. כשהן בונין בניי הקדש לא היו קונין האבנים והטיט ממעות הקדש כדי שלא יבואו האומנין והעם לידי מעילה אם ישבו עליהם או אם יהנו מהם אלא לוקחין בהקפה והרי הן חול עד שיבנו בחומה ומשהן בנויות בחומה נותנין מעות הקדש ולוקחין אותן והוא הקדשן או אם התנדב אדם אבנים נותנין לבנאי ואינו קורא שם הקדש עליהן עד שיתנו בונין הלכך לא מעל הגזבר:

[רבית ואונאה להדיוט, ואין רבית ואונאה להקדש].

"רבית דהקדש" היכי דמי?

אילימא דאזופיה מאה במאה ועשרים - והלא מעל הגזבר, וכיון שמעל הגזבר, יצאו מעותיו לחולין, והווי להו דהדיוט!

אמר רב הושעיא:

הכא במאי עסקינן:

כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע, ועמדו משלש.

כדתניא:

"המקבל עליו לספק סלתות מארבע, ועמדו משלש - מספק מארבע.

משלש, ועמדו מארבע - מספק מארבע.

שיד הקדש על העליונה".

רב פפא אמר:

הכא באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן.

כדשמואל.

דאמר שמואל:

בונין בחול, ואחר כך מקדישין.

55. נז, ב

רש"י

על כל דבר פשע. סיפיה דקרא
 משתעי בטוען טענת גנב או בגנב
 עצמו:

[“אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים,
 והשטרות,
 והקרקעות,
 והקדשות].

אין בהן תשלומי כפל.”

מנהגי מילי?

דתגו רבנן:

”על כל דבר פשע”¹³¹ (שמות כב, ח) - כלל.

”על שור, על חמור, על שיה, על שלמה” - פרט,

”על כל אבדה אשר יאמר” - חזר וכלל.

כלל ופרט וכלל.

אי אתה דן, אלא בעין הפרט,

מה הפרט מפורש, דבר המטלטל וגופו ממון - אף כל דבר המטלטל וגופו ממון.

יצאו קרקעות - שאינן מטלטלין,

יצאו עבדים - שהוקשו לקרקעות.

יצאו שטרות - שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון,

הקדשות, אמר קרא: ”רעהו” (שמות כב, ח) - רעהו ולא הקדש.”

¹³¹ על כל דבר פשע על שור על חמור על שיה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים
 ישלם שנים לרעהו

רש"י

56. נז, ב

ולא תשלומי שלשה וארבעה.
 שלשה לשה וארבעה לשור דכיון
 דאימעיט מכפל בצר להו חדא
 שהכפל בטובח ומוכר בכלל
 תשלומי ד' וה':

["אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים,
 והשטרות,
 והקרקעות,
 והקדשות...].
 ולא תשלומי ארבעה וחמשה."

מאי טעמא?

תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא,
 ולא תשלומי שלשה וארבעה.

57. נז, ב

רש"י

וכי יתן וגו'. לקמן בהשואל (דף צד:) אמרין פרשה ראשונה בשומר חנם שניה בשומר שכר וכתוב בפרשה ראשונה ונקרב בעל הבית וגו' ואוקימנא לשבועה בהמפקיד (לעיל דף מא:):

["אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים, השטרות, והקרקעות, והקדשות..."]

שומר חנם - אינו נשבע.

מנהגי מילי?

דתנו רבנן:

"כי יתן איש אל רעהו"¹³² (שמות כב, ו-ז) - כלל,

"קסף או כלים" - פרט,

"וגנב מבית האיש" - חזר וכלל.

כלל ופרט וכלל,

אי אתה דן אלא בעין הפרט:

מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון - אף כל דבר המטלטל וגופו ממון.

יצאו קרקעות - שאין מטלטלין,

יצאו עבדים - שהוקשו לקרקעות,

יצאו שטרות - שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון.

הקדשות - אמר קרא "רעהו"¹³³ (שמות כב, ח) - רעהו ולא הקדש.

¹³² ו כי יתן איש אל רעהו קסף או כלים לשומר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים. ז אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו

¹³³ על כל דבר פשע על שוד על חמור על שח על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו

58. נז, ב

["אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים,
 והשטרות,
 והקרקעות,
 והקדשות...].
 נושא שָׁכַר - אינו משלם".

מנהגי מילי?

דתנו רבנן:

"כי יתן איש אל רעהו"¹³⁴ (שמות כב, ט-יב) - כָּלל,

"חמור או שור או שה" - פָּרַט,

"וכל בהמה לשימר" - חָזַד וּכְלַל.

כָּלל וּפָרַט וּכְלַל,

אי אתה דן אלא בעין הפרט:

מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון - אף כל דבר המטלטל וגופו ממון.

יצאו קרקעות - שאינן מטלטליו,

יצאו עבדים - שהוקשו לקרקעות,

יצאו שטרות - שאף על פי שמטלטליו אין גופו ממון.

הקדשות - אמר קרא: "רעהו"¹³⁵ (שמות כב, ח) - רעהו ולא הקדש".

¹³⁴ ט כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשימר ומת או נשיבר או נשבה אין ראה. י שבעת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם. יא ואם גנב וגנב מעמו ושלם לבעליו. יב אם טרף וטרף ובאהו עד הטרפה לא ישלם

¹³⁵ על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר מי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעו אלהים וישלם שנים לרעהו

59. נז, ב - נח, א

ר"י

שקליהן. שקלים של אדר לקרבנות צבור :
ונגנבו. מן השלוחין :
אם משנתרמה התרומה. אם כשבאו לדין
 כבר נתרמה התרומה שהיו תורמין
 הלשכה בג' קופות :
נשבעין לגזברים. שלא פשעו בהן שהן
 בעלי הדין דמכיון שתרמו את הלשכה אין
 אחריות אבידה על הבעלים אלא על
 ההקדש כדאמרין לקמן תורמין על
 האבוד שיהא חלק בקופות הללו למי
 ששלח שקלו ואבד ואינו יודע עכשיו
 שאבד :
ואם לאו. שנודע להם מקודם לכן שוב אין
 תורמין עליהם אלא על מנת שישלחו להם
 אחרים תחתיהם לפיכך בני העיר הן בעלי
 הדין של שלוחים :
נמצאו. קאי אאבדו :
שהחזירום. קאי אנגנבו :
אלו ואלו שקלים הם. דכיון דקדוש
 קדוש :
הכא בנושא שכר עסקינן. כלומר שבועה
 זו לא ליפטר מתשלומין היא דלאו שומר
 חנם נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר
 משלם גניבה ואבידה כי מתני' ושבועה זו.
 כדי ליטול שכן נשבעין שאינן ברשותן
 וגובין שכן מן בני העיר ולקמיה פריך
 והא כיון דשומר שכר יש עליו לשומרו
 מגניבה ואבידה ולא שמר לא השלים
 עבודתו אין לו ליטול שכר :
נשבעים לגזברים. בתמיה והלא אין שכן
 אלא על בני העיר :
נשבעים לבני העיר. ליטול שכן ובמעמד
 הגזברים מפני שההפסד על ההקדש :
והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי.
 דאימעיט הקדשות מתשלומי שומרים :
אגרייהו מיהא לפסיד. שהרי נשתעבדו
 לשומרן מגניבה ואבידה ועל מנת כן היו
 נוטלין שכר והרי לא השלימו מלאכתן :
בלסטים מזוין. דאונס הוי ולשמירה זו
 לא קבלו עליהם :
הא מני ר"ש היא. במסכת שבועות (דף
 מב :) :
יש להן אונאה. בכדי גרס לה ומאן דגריס
 לה. לא ידע שאמר ר"ש בהדיא לגבי
 שבועה והוצרך ללמדה ממשנתנו :
שחייב באחריות. שהמפקיד חייב
 באחריות הלכך כדדיה דמי לר"ש והכא
 נמי חייבין כל בני העיר לשקול אחרים
 תחתיהן :
תורמין על האבוד. כשהיו ממלאים שלש
 קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח
 מכסף הקופות כל קרבנות צבור ותורמין
 אותן ע"מ שיהו שלש קופות ראש ותרומה
 לשיריים שיהו אותן שהביאו שקלים
 הנשארים בלשכה זוכים בתרומת הקופה
 להיות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן
 אע"פ ששלח שקלו ואבד לו ואין ידוע לו :
ועל הגבוי. ועודנו בדרך :
ועל העתיד לגבות. מי שנאנס ולא שלח
 שקלו באדר היה משלחו כל השנה כולה
 ונותנין בשופר שכתוב עליו תקלין חדותין
 והלשכה היתה נתרמה ג' פעמים בשנה
 בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג
 וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר
 בלשכה ותורמין וכשתורמין תרומה
 ראשונה מתנין אף על העתיד לגבות וגם
 בשניה ובשלישית והמביא אחר שנתרמה
 השלישית נותנו לשופר ששמו תיקלין
 עתיקין ונופל לשירי הלשכה ומהן באין
 חומת העיר ומגדלותיה :
אלא אר"א. לעולם שבועה זו ליפטר מן
 התשלומין היא ובשומר חנם ודקשיא לך
 מתני' דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא
 דתקון לה שלא יזלזלו בהקדשות
 בשמירתן :

**"אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים,
 והשטרות,
 והקרקעות,
 וההקדשות [...]."**

שומר חנם אינו נשבע.

ורמיהו:

**"בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו, או שאבדו,
 אם משנתרמה התרומה - נשבעין לגזברין."**

נח,א

ואם לאו - נשבעין לבני העיר, ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן.

נמצאו, או שהחזירום הגנבים - אלו ואלו שקלים הם,

ואין עולין להם לשנה הבאה" (שקלים ב,א)!

אמר שמואל:

הכא בנושא שכר עסקינן,

נשבעין ליטול שכן.

אי הכי, "נשבעין לגזברין"?! לבני העיר מבעי ליה!

אמר רבה:

נשבעין לבני העיר במעמד גזברין,

כי היכי דלא נחשדינהו.

ואי נמי,

כי היכי דלא לקרו להו 'פושעים'.

והא נגנבו או שאבדו" קתני,

ושומר שכר בגניבה ואבידה חיובי מיחייב!

והכא נמי, נהי דשלומי לא משלמי, אגרייהו מיהא לפסיד!

אמר רבה:

"נגנבו" - בלסטים מזוין,

"אבדו" - שטבעה ספינתו בים.

רבי יוחנן אמר:

הא מני? רבי שמעון היא,

דאמר: קדשים שחייב באחריותן - יש להן אונאה,

ונשבעין עליהם.

התינח: עד שלא נתרמה התרומה,

משנתרמה התרומה, קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו,

דתניא:

"תורמין על האבוד,

ועל הגבוי,

ועל העתיד לגבות!"

אלא אמר רבי אלעזר:

שבועה זו - תקנת חכמים היא,

שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות.

60. נח, א

ר"י

השוכר את הפועלים. גזבר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש:
לשמור את הפרה. אדומה שלקחה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול או במום:
לשמור את התינוקות. שלא יטמאו שהיו מגדלין אותן לפרה בחצרות הבנויות בסלעים ותחתיהן חלל כדאמרינן בסוכה בהישן תחת המטה (דף כא.) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (דף ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה:
ולשמור הזרעים. שדה המבכרת וזרועה לעומר קודם לפסח שבעים יום כדאמרינן במנחות (דף פה.) אי נמי בשביעית ספיחים לעומר ושתי הלחם:
אין נותנין לו שכר שבת. אם שכיר יום הוא:
לפיכך אין אחריות שבת עליו. אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם:
שכיר שבת. שבוע:
שכיר שבוע. שמיטה שלימה:
נותנין לו שכר שבת. שנבלע בשכר שאר הימים ואינו מפורש לשבת:
בשקנו מידו. שאם יקלקל שמירתו ישלם הא ודאי שלם שהרי הוריד עצמו לכך ושיעבד נכסיו:

[**"אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות...].**

נושא שכר אינו משלם.

רמי ליה רב יוסף בר חמא לרבה:

תנן:

"נושא שכר - אינו משלם,"

ורמינהו:

"השוכר את הפועל: לשמור את הפרה,

לשמור את התינוק,

לשמור את הזרעים - אין נותנין לו שכר שבת,

לפיכך אין אחריות שבת עליו.

היה: שכיר שבת,

שכיר חדש,

שכיר שנה,

שכיר שבוע - נותנין לו שכר שבת,

לפיכך אחריות שבת עליו."

מאי לאו לשלם!

לא, להפסיד שכרו.

אי הכי, רישא דקתני: **"אין אחריות שבת עליו"**, הכי נמי "להפסיד שכרו"!

ומי אית ליה שכר שבת?!

וקא קתני: **"אין נותנין לו שכר שבת!"**

אשתיק.

אמר ליה:

מידי שמיע לך בהא?

אמר ליה:

הכי אמר רב ששת: בשקנו מידו.

וכן אמר רבי יוחנן:

בשקנו מידו.

61. נח, א-ב

רפ"י

תני תנא. לענין שבועת הפקדון
אשם גזילות:

**קדשים שהבעלים חייבין
באחריותן.** כגון דאמר הרי עלי
והפרישן והפקידן לזה וכפר
ונשבע והודה חייב קרבן
שבועה:

שאני קורא בהן בה' וכחש.
קס"ד טעם דחיובא משום דהן
של גבוה קרינן בהו ומעלה מעל
בה' וכחש:

**ושאינן חייבין הבעלים
באחריותן פטור.** הנשבע שאני
קורא בהן בעמיתו וכחש מפני
שהם קרוין של עמיתו ודעמיתו
פטור דבעינן בה':

כלפי לייא. כלפי היכן הדבר
נוטה. לייא היכא כגון (ברכות
דף נח.): חצבי לנהרא כגני
לייא:

איפכא מסתברא. כל הדברים
נראין הפך דשאינו חייב
באחריותן דה' נינהו טפי
משחייב באחריותן ואם באת
לחייבו בשל גבוה ולפוטרו בשל
הדיוט. כן היה לו לומר קדשים
שחייב באחריותן פטור שאני
קורא בהן בעמיתו וכחש שאני
חייב באחריותן חייב שאני
קורא בהן בה' וכחש ועוד
דהדיוט הוה ליה לחיובי טפי
דהא שומרי הקדשות פטורין מן
השבועה ומכל הבא על ידה:

איסמייה. אסיר משנה זו
מגירסתי:

הכי קאמר כו'. האי שאני קורא
בהן בה' וכחש לא משמע בה'
וכחש ולא בעמיתו ולחויביה
משום שהן של הקדש אלא הכי
קאמר קדשים שחייב באחריותן
חייב קרבן שבועה לפי שהן של
עמיתו ואם באת לפוטרו לפי
שהן של הקדש להכי אתא בה'
וכחש לרבויהו אף אם יש בהן
צד גבוה:

ושאין חייב באחריותן פטור.
לפי שאני קורא בהן למעטן
בעמיתו וכחש והכא ליכא
עמיתו ואימעט מבעמיתו וכחש:

"דבי שמעון אומר:

**קדשים שחייב באחריותן - יש להן אונאה,
ושאינו חייב באחריותן - אין להם אונאה."**

תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא:

"קדשים שחייב באחריותן - חייב,

ושאני קורא בהן: "בה' וכחש"¹³⁶ (ויקרא ה, כא).

ושאינו חייב באחריותן - פטור,

ושאני קורא בהן: "בעמיתו וכחש"."

אמר ליה:

כלפי לייא!

נח, ב איפכא מסתברא!

אמר ליה:

איסמיה?

אמר ליה:

לא.

הכי קאמר:]

קדשים שחייב באחריותן - חייב, דאיתרבו מ"בה' וכחש".
ושאינו חייב באחריותן - פטור, דאמעט מ"בעמיתו וכחש".

62. נח, ב

"רבי יהודה אומר:
אף המוכר ספר תורה,
מרגלית,
ובהמה - אין להם אונאה".

תנא:

"רבי יהודה אומר:
אף המוכר ספר תורה - אין לה אונאה,
לפי שאין קט לדמיה.
בהמה ומרגלית - אין להם אונאה,
מפני שאדם רוצה לזווגן.
אמרו לו: והלא הכל אדם רוצה לזווגו!"

ורבי יהודה?

הני - חשיבי ליה,
והני - לא חשיבי ליה.

עד כמה?

אמר אמיקור:
עד כדי דמיהם.

תנא:

"רבי יהודה בן בתירא אומר:
אף המוכר סוס וסוויף וחסטום במלחמה - אין להם אונאה,
מפני שיש בהם חיי נפש".

63. נח, ב

רש"י

שהרי דבר המסור ללב. ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך האי שהרי ליתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה:
וכל דבר המסור ללב. של אדם נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה:

משנה

בשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. לא יאמר לו: "בבמה חפץ זה?" והוא אינו רוצה ליקח. אם היה בעל תשובה - לא יאמר לו: "זכור מעשיך הראשונים". אם הוא בן גרים - לא יאמר לו: "זכור מעשה אבותיך", שנאמר: "וגר לא תונה, ולא תלחצנו"¹³⁷ (שמות כב, כ).

גמרא

תנו רבנן¹³⁸:

"לא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז) - באונאת דברים הפתוב מדבר.

אתה אומר באונאת דברים, או אינו אלא באונאת ממון?

בשהוא אומר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך" (ויקרא כה, יד) - הרי אונאת ממון אמור.

הא מה אני מקיים: "לא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז)? באונאת דברים.

הא ביצד?

אם היה בעל תשובה - אל יאמר לו: "זכור מעשיך הראשונים".

אם היה בן גרים - אל יאמר לו: "זכור מעשה אבותיך".

אם היה גר וְבא ללמוד תורה - אל יאמר לו: "פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, בא ללמוד תורה שנאמר מפי הגבורה!"

אם היו יסורין באין עליו,

אם היו חלאים באין עליו,

או שהיה מקבד את בניו -

אל יאמר לו בדרך שאמרו לו חביריו לאיוב:

"הלא יראתך מסלתך, תקנותך ותם דרכיך. זכר נא מי הוא נקי אבד"¹³⁹ (איוב ד' ו-ז),

אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו - לא יאמר להם: "לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה", ויודע בו שלא מכר מעולם.

רבי יהודה אומר:

אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים.

שהרי הדבר מסוד ללב, וכל דבר המסור ללב נאמר בו: "ויראת מאלהיך" (ויקרא כה, יז).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:

גדול אונאת דברים, מאונאת ממון,

שנה נאמר בו: "ויראת מאלהיך" (ויקרא כה, יז),

וזה לא נאמר בו: 'ויראת מאלהיך'.

ורבי אלעזר אומר:

זה - בגופו,

וזה - בכמונו.

רבי שמואל ברבי נחמני אומר:

זה - ניתן להישבון,

וזה - לא ניתן להישבון.

¹³⁷ וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים

¹³⁸ ויקרא פרק כה, יז-יז

יד וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו.

טו במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני-תבואות ומכר-לך .

טז לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט מקנתו מי מספר תבואות הוא מכר לך .

יז וְלֹא תונו אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֵלֹהֶיךָ מִי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

¹³⁹ הלא יראתך מסלתך תקנותך ותם דרכיך. ז זכר נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נקחדו

64. נח, ב - נט, א

ר"י

הכל ס"ד. וכי הכל יורדין :
 ה"ג כל היורדין לגיהנם עולין :
דדש ביה. כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן ואין פניו מתלבנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין :
ובצלעי. בשביל אשתי זו שמתחילה חטאתי בה כמו (בראשית ב) ויבן את הצלע: שמחו ונאספו :
קרעו ולא דמו. אם קרעוני לא מצאו דם :
כדרש רבא. דטובה מעשה של דוד ובת שבע משלהם וספק אשת איש היא שהיוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו על מנת שאם ימות שתהא מגורשת מעכשיו ולא תיזקק ליבם וכל אותן הימים היא ספק מגורשת אם מת מגורשת מתחילה ואם לא מת לא נתגרשה :
היא מוצאת והיא שלחה. אע"פ שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה :

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק:

"כל המלבין פני חברו ברבים - באילו שופך דמים."

אמר ליה:

שפיר קא אמרת,

דחוינא ליה דאזיל סומקא ואתי חורא.

אמר ליה אב"י לרב דימי:

במערכא במאי זיהירי?

אמר ליה:

באחורי אפי,

דאמר רבי חנינא:

הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה.

"הכל" סלקא דעתך!?

אלא אימא: כל היורדין לגיהנם עולים, חוץ משלשה שיורדין ואין עולין.

ואלו הן:

הבא על אשת איש,

והמלבין פני חברו ברבים,

והמכנה שם רע לחבירו.

"מכנה" היינו "מלבין"!

אף על גב דדש ביה בשמיה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

נט, א נוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו ברבים.

מנא לן?

מדדרש רבא.

דדרש רבא:

מאי דכתיב: **"ובצלעי שמחו ונאספו ... קרעו ולא דמו"**¹⁴⁰ (תהילים לה, טו) -

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא:

"רבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעים בשרי לא הייה דמי שותת לארץ,

ולא עוד, אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות,

אומרים לי: דוד, הבא על אשת איש מיתתו בכה?"

ואני אומר להם: "מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא,

אבל המלבין את פני חברו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא".

אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב:

ואמרי לה: אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא,

ואמרי לה: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:

נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים.

מנא לן?

מתמר,

דכתיב: **"היא מוצאת והיא שלחה אל המיה"**¹⁴¹ (בראשית לח, כד - כה).

¹⁴⁰ ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נמים ולא ידעתי קרעו ולא דמו

¹⁴¹ כד ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר ונתה תמר פלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאה ותשרף.

כך הוא מוצאת והיא שלחה אל המיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה.

65. נט, א

רש"י

עמיתו. עם אתו:
באונאת אשתו. באונאת דברים לצערה:
אונאתה קרובה. לבא פורענות אונאתה ממהר לבא:
שמעה תפלתי. אין לשנותו מלשון בקשה שמבקש מאת הקב"ה שישמע תפלתו אבל אל תחרש יש לשנותו מלשון בקשה ולומר בזו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחריש אל תחרש אל תעשה אל תתן משמשין לשון בקשה ומשמשין לשון עתיד כגון (תהלים קכא) אל יתן למוט הרי לשון בקשה ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה (בראשית ל) הוא לשון עתיד:
רק לא היה כאחאב: סיפיה דקרא אשר הסתה אותו איזבל אשתו:
[אתתך גוצא. אשתך קטנה כפוף עצמך ושמע דבריה]:

אמר רב חננא בריה דרב אידי:

מאי דכתיב: **"ולא תונו איש את עמיתו"** (ויקרא כה, יז)? עם שאתך בתורה ובמצות אל תונו.

אמר רב:

לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה - אונאתה קרובה.

אמר רבי אלעזר:

מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, שנאמר: **"גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי"** (איכה ג, ח). ואף על פי ששערי תפילה ננעלו - שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר: **"שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תהרש"** (תהלים לט, יג).

ואמר רב:

כל ההולך בעצת אשתו - נופל בגיהנם, שנאמר: **"רק לא היה כאחאב אשר התמרד לעשות הרע בעיני ה', אשר הסתה אותו איזבל אשתו"** (מלכים א' כא, כה).

אמר ליה רב פפא לאבוי:

והא אמרי אינשי: איתתך גוצא - גחין ותלחוש לה!

לא קשיא:

הא - במילי דעלמא, והא - במילי דביתא.

לישנא אחרינא:

הא - במילי דשמאי, והא - במילי דעלמא.

66. נט, א

רש"י

כל השערים. של תפלה ננעלו:
חוץ משערי אונאה. הצועק על
 אונאת דברים אין השער ננעל
 בפניו:
הכל ע"י שליח. נפרעים על כל
 עבירות ע"י שליח:
ובידו. לא מסרה לשליח. פרגוד.
 מחיצה שבין שכינה לצבא
 מרום:
אינו ננעל. להפסיד ראיתן מן
 המקום אלא תמיד רואה אותם
 עד שיפרע:
ובידו אנך. משמע שהיא תמיד
 אצלו ומשמש בה:
על פניו. לפני ואין מחיצה בינו
 לבין העבירה:

אמר רב חסדא:
 כל השערים ננעלים, חוץ משערי אונאה,
 שנאמר: "הנה ה' נצב על חומת אנה ובידו אנה" (עמוס ז, ז).

אמר רבי אלעזר:
 הכל נפרע בידי שליח, חוץ מאונאה,
 שנאמר: "ובידו אנה" (עמוס ז, ז).

אמר רבי אבהו:
 שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם,
 אונאה,
 וגזל,
 ועבודה זרה.

"אונאה" - דכתיב: "ובידו אנה" (עמוס ז, ז).
 "גזל" - דכתיב: "המס ושד ישמע בה על פני תמיד" (ירמיהו ו, ז).
 "עבודה זרה" - דכתיב: "העם המקעסים אתי על פני תמיד [זבחים פגנות ומקטרים על הלכנים]" (ישעיה סה, ג).

67. נט, א

רש"י

אימתי גבולך שלום. כשחלב חטים ישביעך הקב"ה: **מכדא.** כד שנותנים בו שעורים: **נקיש ואתי תגרא.** התגר מקשקש ובא ואני שמעתי הכד מקשקש כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הברה כשמקשקשין עליו: **וידל ישראל.** לעיל מיניה כתיב ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ: **אוקירו נשייכו.** כבדו נשותיכם: **מחוזא.** עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה:

אמר רב יהודה:

לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר: **"השם גבולך שלום חלב חטים ושיביעך"** (תהילים קמו, יד).

אמר רב פפא:

היינו דאמרי אינשי: כמושלים שערי מכדא - נקיש ואתי תגרא בביתא.

ואמר רב חיננא בר פפא:

לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שלא נקראו ישראל "דלים" אלא על עסקי תבואה, שנאמר: **"והיה אם זרע ישראל ועלה מדיו ועמלק ובני קדם ועלו עליו"** (שופטים ו, ג), וכתוב: **"ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה, ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור והמור"** (שופטים ו, ד). וכתוב: **"וידל ישראל מאד מפני מדיו [ויזעקו בני ישראל אל ה']"** (שופטים ו, ו).

¹⁴²אמר רבי חלבון:

לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר: **"ולאברהם הטיב בעבודה"**¹⁴³ (בראשית יב, טז).

והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא:

אוקירו לנשייכו - כי היכי דתתעתרו.

¹⁴² גירסת מסורת הש"ס.

¹⁴³ ולאברהם הטיב בעבודה ויהי לו צאן ופקר והמורים ועבדים ושפחות ואתנות וגמלים

68. נט, א-ב

נט"י

חתכו חוליות. תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרס ואח"כ צירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא:
ר"א מטהר. שאין זה כלי חרס אלא בנין כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה:
וחכמים מטמאין. דאזלי בתר חוליות שאר תנורים שלהם היו עשויים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה וצורף בכבשן כשאר קדירות ומטלטלים אלא שהיה מושיבו על הארץ או על הדף ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב שיקלוט ויחזיק את חומו:
עכנאי. נחש דרכו לעשות בעגולה להכניס זנבו אצל פיו:
כל טהרות שטיהר ר"א. על ידי מעשה שאירע נשאלה הלכה זו בבית המדרש שנפלה טומאה לאויר תנור זה וחזרו ועשאו על גביו טהרות וטיהרם ר"א והביאום ושרפום לפניו:
לבש שחורים. ענין צער ואבל:
אף הוא קרע בגדיו. שהמנודה חייב בקריעה:
וחלץ מנעליו. שהמנודה אסור בנעילת הסנדל במו"ק (דף טו:):
ונשטט. מן הכסא:

תנן התם:

"חתכו חוליות, ונתן חול בין חוליא לחוליא,
רבי אליעזר מטהר, ויחכמים מטמאין.

נטב, וזה הוא תנור של עכנאי" (כלים ה, י).

מאי עכנאי?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו.

תנא:

"באותו היום, השיב רבי אליעזר כל תשובות שבועולם ולא קיבלו הימנו.
 אמר להם: "אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח".
 נפקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה.
 אמרו לו: "אין מביאין ראיה מן החרוב".
 חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו".
 חזרו אמת המים לאחוריהם.
 אמרו לו: "אין מביאין ראיה מאמת המים".
 חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי בותלי בית המדרש יוכיחו".
 הטו בותלי בית המדרש ליפול.
 גער בהם רבי יהושע,

אמר להם: אם תלמידי חכמים מנאחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם?
 לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע,
 ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר,
 ועדיו משין ועומדין.

חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו".
 יצאתה בת קול ואמרה: "מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום".
 עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא"¹⁴⁴ (דברים ל, יב).

מאי "לא בשמים היא"?

אמר רבי ירמיה:

שכבר נתנה תורה מהר סיני,
 אין אנו משגיחין בכת קול,
 שכבר כתבת בהר סיני בתורה: "אחרי רבים להטת" (שמות כג, ב).

אשכחיה רבי נתן לאלהיו,

אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא?

אמר ליה: קא חייך ואמר: "נצחוני בני, נצחוני בני".

"אמר: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר, ושרפום באש,
 ונמנו עליו וברכוהו.

ואמר: "מי ילך ויודיעו?"

אמר להם רבי עקיבא:

"אני אלה, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מקריב את כל העולם כולו".
 מה עשה רבי עקיבא?

לבש שחורים ונתעטף שחורים,

וישב לפניו בריחוק ארבע אמות.

אמר לו רבי אליעזר: "עקיבא, מה יום מיומים?"

אמר לו: "רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך".

¹⁴⁴ לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשינה

ר"י

טפח. נתקלקל:

אך גדול. מכה גדולה:

ר"ג. נשיא היה ועל פיו נעשה:

שלא ירבו מחלוקות. שלא ירגיל

היחיד לחלוק על המרובין:

אימא שלום. כך שמה:

בין מלא לחסר. סבורה היתה

שיהא החדש חסר וקבוע ביום

ל' ולא יפול ביום החדש על פניו

והיה מלא ולא נקבע עד יום

שליש ואחד ולא נוהרה בו

ביום ל' ונפל על פניו:

מבית אבי אבא. מבית אבי

המשפחה שבת נשיאים היתה

והם מבית דוד:

חוץ משערי אונאה. לפי שצער

הלב היא וקרוב להוריד דמעות:

אף הוא. קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשמת, וישב על גבי קרקע.

זלגו עיניו דמעות,

לקה העולם: שלישי בנתיים, ושליש בחטים ושליש בשעורים.

ויש אומרים:

אף בצק שבידי אשה טפח".

תנא:

"אף¹⁴⁵ גדול היה באותו היום,

שבבבל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר - נשרף.

ואף רבן גמליאל, היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו.

אמר: "במדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס".

עמד על רגליו ואמר: "רבנו של עולם!

גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי,

ולא לכבוד בית אבא עשיתי,

אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל".

נח הים מדעפו".

אימא שלום, דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי.

מההוא מעשה ואילך, לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה.

ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר,

איכא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא,

אשכחתיה דנפל על אנפיה.

אמרה ליה: "קום, קטלית לאחי".

אדהכי, נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב.

אמר לה: מנא ידעת?

אמרה לו: "כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה".

¹⁴⁵ וי"ג "אף" - כעס גדול. גירסת הדפוס - "אך" - מכה (רש"י).

69. נט, ב

כ"י

המאנה את הגר. אונאת דברים:
 הלוחצו. דוחקו:
 לא תהיה לו כנושה. לחץ הוא שדוחקו לתבוע חובו:
 ה"ג מאי שנא מאנה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה ולא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא:
 לוחצו נמי תלתא כתיב ביה. וגר לא תלחץ ולא תלחצנו ולא תהיה לו כנושה:
 מום שבך אל תאמר לחברך. כיון דגרים הייתם גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות:
 מאן דאית ליה זקיף' בדיותקיה לא נימא לחבריה זקיף ביניתא. מיש שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או לבן ביתו תלה לי דג זה שכל שם תלייה גנאי הוא לו:

תנו רבנן:

"המאנה את הגר - עובר בשלשה לאוין, והלוחצו - עובר בשנים".

מאי שנא?

מאנה, דכתיבי שלשה לאוין:

"וגר לא תונה"¹⁴⁶ (שמות כב, כ),

"וכי וגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו"¹⁴⁷ (ויקרא יט, לג-לד),

"ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז), וגר בכלל "עמיתו" הוא.

לוחצו נמי שלשה כתיבי:

"ולא תלחצנו" (שמות כב, כ),

"וגר לא תלחץ"¹⁴⁸ (שמות כג, ט),

"ולא תהיה לו פגשה" (שמות כב, כד), וגר בכלל הוא!

א"ל: אחד זה, ואחד זה - בשלשה.

תניא:

"דבי אליעזר הגדול אומר:

מפני מה הזהירה תורה בשלשים וששה מקומות,

ואמרי לה: בארבעים וששה מקומות בגר?

מפני שסורו רע".

מאי דכתיב: "וגר לא תונה ולא תלחצנו, מי גרים הייתם בארץ מצרים" (שמות כב, כ)?

תניא¹⁴⁹:

רבי נתן אומר:

מום שבך אל תאמר לחברך".

והיינו דאמרי אינשי:

דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה, לא נימא ליה לחבריה: "זקיף ביניתא".

¹⁴⁶ וגר לא תונה ולא תלחצנו מי גרים הייתם בארץ מצרים

¹⁴⁷ לג וכי וגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו.

¹⁴⁸ לד מאורח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך מי גרים הייתם בארץ מצרים אני ה' א-להיכם

¹⁴⁹ וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר מי גרים הייתם בארץ מצרים

¹⁴⁹ הוגה על פי מסורת הש"ס. גירסת הדפוס: תניא

70. נט, ב - ס, א

רפ"י

מתני'

אין מערבין פירות בפירות. בעל הבית שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך סאין לא יערבנו בפירות שדה אחרת:

ואין צ"ל חדשים בישנים. פסק למכור לו ישנים לא יערב בהן חדשים שהישנים יבישים ועושין קמח יותר מן החדשים:

מפני שמשביחו. קשה משיבחו את הרך לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה ודוקא קתני קשה ברך ולא רך בקשה פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך וכן אין צריך לומר חדשים בישנים דוקא אבל ישנים בחדשים שפיר דמי:

אין מערבין שמרי יין ביין. בגמרא מפרש לה:

ימכרנו בחנות. פרוטה פרוטה: אלא א"כ הודיעו. לכל אחד ואחד מהן שמים מעורבין בו: ולא לתגר. ימכרנו ביחד ואף על פי שמודיעו:

לפי שאינו לוקחו אלא לרמות. ולמכרו בחנות:

מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו. דכיון שנהגו אין כאן טעות שכל היינות בחזקת כן: התגר נוטל מחמש גרנות וכו'. שהכל יודיעין בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחין: מגורה. אוצר שאוצרין בו תבואה גורן הוא שדשין וזורין בו את התבואה ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: שלא יתכוין לערב. ולהוציא קול לקנות הרוב ממקום משובח לערב בו ממקום אחר ושכיניו סבורין שכל הפירות מאותו מקום:

גמ'

ת"ר אין צריך לומר חדשות מארבע. סאין בסלע:

וישנות משלש. סאין בסלע: דאין מערבין. חדשות בישנות דהואיל ובחזקת ישנות מוכרן נמצא מאנהו ומוכר לו זולת בתורת יקרות:

אלא אפי' חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין.

ואע"פ שהחדשות יקרות מהן: מפני שאדם רוצה לישנן. מפני שעילוי דמיהן של חדשות אינן מפני שהן טובות כישנות אלא שאדם רוצה לישנן וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה לישנן לפיכך אסור לערב בהן חדשות ואפי' מעולות בדמים:

משנה

אין מערבין פירות בפירות,

אפילו חדשים בחדשים,

ואין צריך לומר חדשים בישנים. סא

באמת אמרו: ביין התירו לערב קשה ברך,

מפני שהוא משביחו.

אין מערבין שמרי יין ביין,

אבל נותן לו את שמריו.

מי שנתערב מים ביינו:

לא ימכרנו בחנות, אלא אם כן הודיעו.

ולא לתגר, אף על פי שהודיעו,

שאינו אלא לרמות בו.

מקום שנהגו להטיל מים ביין- יטילו.

התגר נוטל מחמש גרנות, ונותן לתוך מגורה אחת,

מחמש גתות, ונותן לתוך פיתום אחד,

ובלבד שלא יהא מתכוין לערב.

גמרא

תנו רבנן:

"אין צריך לומר: חדשות מארבע, וישנות משלש, דאין מערבין,

אלא אפילו חדשות משלש, וישנות מארבע, אין מערבין,

מפני שאדם רוצה לישנן".

71. ס, א

"באמת אמרו: בין התירו לערב קשה ברה, מפני שהוא משביחו".

אמר רבי אלעזר:

עדא אמרה: כל "באמת אמרו" הלכה היא.

אמר רב נחמן:

ובין הגיתות שנו.

והאידינא, דקא מערבי שלא "בין הגיתות"?

אמר רב פפא:

דידעי וקא מחלי.

רב אחא בריה דרב איקא אמר:

הא מני? רבי אחא היא.

דתניא:

"רבי אחא מתיר בדבר הנטעם".

רז"י

עדא אמרה. זאת אומרת כל

עדא כמו הדא:

באמת הלכ'. מדיהב טעם

למילתיי מפני שמשביחו ואין

לגמגם בדבר ונקט בה למתניתין

באמת ש"מ כל היכא דתני

באמת הלכה ואין לחסם

ולגמגם בדבר:

ובין הגיתות שנו. דמשביחו

שתוססין זה עם זה ונעשים

טעם אחד אבל לאחר הגיתות

שכבר קלט כל אחד ריחו וטעמו

אין משביחו אלא פוגמו:

דידעי. הכל יודעים שהוחזקו

לערב:

בדבר הנטעם. שאדם טועם

קודם שלקחו ויכול להבחין

שנתערב בו:

72. ס, א

רש"י

והא מדקתני סיפא. ומפליג בין הודיעו ללא הודיעו מכלל דרישא דקתני אבל נותן לו את שמריו אע"ג דלא אודעיה: של אמש. מיין ששפה אמש ונשאר השמרים אין מערבין אותו ביין ששפה היום ששמרי יין זה מקלקלין יין אחר: אבל נותן הוא לו את שמריו. של יין עצמו ויום ואמש לאו דוקא והוא הדין ליום ויום משתי חביות אלא אורחא דמילתא נקט דסתם יום ואמש משתי חביות: השופה יין. כל דבר הצלול הנורק בנחת מכלי אל כלי שלא יתערבו בו שמרים קרו לה שפייה:

"ואין מערבין שמרי יין ביין. אבל נותן לו את שמריו".

והא אמרת רישא "אין מערבין" כָּלָל!

וכי תימא: מאי "נותן לו את שמריו"? דקא מודע ליה -

הא מדקתני סיפא:

"לא ימכרנו בחנות, אלא אם כן מודיעו, ולא לתגר אף על פי שמודיעו".

מכלל דרישא: אף על גב דלא מודע ליה!

אמר רב יהודה:

הכי קאמר:

אין מערבין שמרים של אמש בשל יום,

ולא של יום בשל אמש,

אבל נותן לו את שמריו.

תניא נמי הכי:

"רבי יהודה אומר:

השופה יין לחבירו:

הרי זה לא יערב - של אמש בשל יום,

ולא של יום בשל אמש.

אבל מערב - של אמש בשל אמש,

ושל יום בשל יום".

73. ס, א

רפ"י

מזגיה. נתן בו מים שכן דרכו:
בסיס. מבוסס וטוב:
והא אנו תנו ולא לתגר שאינו
אלא לרמות כו'. וחנווני היינו
 תגר ויחזור חנווני זה וימכרנו
 בחזקת יין בחנות והרי המים
 מעורבין בו ואתה מכרת לו
 ואיכא לפני עור (ויקרא יט):
מזגא דידי מידע ידיע. שאני
 נותן בו מים הרבה:
וכי תימא מייתי חמרא חייא
ומערב ביה. עד שלא יהא ניכר
 טעם המים:
א"כ. דלכולי האי חיישינן:
אין לדבר סוף. שאף המים
 לבדם אסור למכור לחנווני
 שמא יערבם בין ולא חשו אלא
 בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי
 לרמות בו כמות שהוא עכשיו:

"מי שנתערב מים ביינו, הרי זה לא ימכרנו בחנות,
אלא אם כן מודיעו,
ולא לתגר, אף על פי שהודיעו,
שאינו אלא לרמות בו".

רבא אייתו ליה חמרא מחנותא, מזגיה, טעמיה, לא הוה בסים.
 שדריה לחנותא.

אמר ליה אביי:

והא אנו תנו:

"ולא לתגר, אף על פי שהודיעו!"

אמר ליה:

מזגא דידי מידע ידיע.

וכי תימא: דטפי, ומחיליה, ומזבין ליה - אם כן אין לדבר סוף.

74. ס, א

רפ"י

למחצה שליש ולרביע. הכל
 כמנהג המדינה יטיל מים אם
 מחצה מחצה אם שליש שליש:

"מקום שנהגו להטיל מים בין יטילו.
 [התגר נוטל מחמש גרנות, ונותן לתוך מגורה אחת.
 מחמש גתות, ונותן לתוך פיטום אחד,
 ובלבד שלא יהא מתפנין לערב"]

תנא:

"למחצה לשליש ולרביע".

אמר רב:

ובין הגיתות שנו.

75. ס, א-ב

רס"י

מתני'

ולא יפחות את השער. למכור
 בזול מפני שמרגיל לבא אצלו
 ומקפח מזונות חבירו:
זכור לטוב. שמתוך כך אוצרי
 פירות מוכרין בזול:
גריסין. פולין גרוסות בריחים
 אחת לשתים:
לא יבור את הפסולת. לפי
 שמתוך שנראות יפות הוא
 מעלה על דמיהם הרבה מדמי
 הפסולת שנטל מהם:
וחכמים מתיירין. טעמא מפרש
 בגמרא:
**ומודים שלא יבור מעל פי
 המגורה.** למעלה להראות יפות
 ואת הפסולת שבתוכו לא בירר:
לפי שאינו אלא כגונב את העין.
 בביררה זו:
ואין מפרכסין. מפי בגמרא:
לא את האדם. עבד כנעני העומד
 לימכר:

גמ'

שיסקי. פרוני"ש:
מאי טעמא. נקט זכור לטוב
 לשון ברכה:
משום דמרווח תרעא. ואוצרי
 פירות יראו שהזלו וימכרו
 בזול:
מתיר בדבר הנראה. הלא יכול
 הלוקח לראות ולהבין מה דמי
 הפסולת הנברר מאלו שישנו
 באחרים וטוב לו להעלות
 בדמיהן של אלו יתר על כן מפני
 הטורח:

משנה

רבי יהודה אומר:

**לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות,
 מפני שהוא מרגילן לבא אצלו.
 וחכמים מתיירין.**

ולא יפחות את השער,

וחכמים אומרים:

זכור לטוב.

לא יבור את הגריסין,

דברי אבא שאול.

וחכמים מתיירין.

ומודים: שלא יבור מעל פי מגורה, שאינו אלא כגונב את העין.

אין מפרכסין לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הפלים.

גמרא

מאי טעמייהו דרבנן?

דאמר ליה: אָנָּא מפליגנא אמגוזי, נאת פליג שיסקי.

"ולא יפחות את השער,

וחכמים אומרים: זכור לטוב". וכו'

מאי טעמא דרבנן?

ס, ב משום דקא מרווח לתרעא.

"ולא יבור את הגריסין,

דברי אבא שאול.

וחכמים מתיירין". וכו'

מאן חכמים?

רבי אחא.

דתנא:

"רבי אחא מתיר בדבר הנראה".

76. ט, ב

"אין מִפְרָפְסִין, לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים".

תנו רבנן:

"אין מִשְׂרָבְטִין את הבהמה,
ואין נופחים בקרביים,
ואין שורין את הבשר במים".

מאי "אין מִשְׂרָבְטִין"?

הכא תרגמו: מיא דחיוזרא.

זעירי אמר רב פהנא:

מזקפתא.

שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא.

רב יהודה שרא לכספסי קרמי.

רבה שרא למידק צרדי.

רבא שרא לצלומי גירי.

רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי.

והא אנו תנו:

"אין מִפְרָפְסִין לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים!"

לא קשיא:

הא - בחדתי,

הא - בעתיקי.

'פרפוס' דאדם מאי היא?

כי הא, דההוא עבדא סבא דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה.

אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: "זיבנן!"

אמר ליה: "יהיו עניים בני ביתך".

אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל, זבניה.

יזמא חד אמר ליה: "אשקנין מיא",

אזל חווריה לרישיה ולדיקניה, אמר ליה: חזי דאנא קשיש מאבנד.

קרי אנפשיה: "צדיק מצרה נחלץ, ויבא אחר תחתיו"¹⁵⁰ (משלי יא, ח).

הדרן עלך הזהב

רפ"י

מִשְׂרָבְטִין. לשון שרביט
כדמפרש לקמיה שזוקף שער
הבהמה כשרביט שתראה
שמינה:

ואין נופחין בקרביים. בני
מעיים הנמכרים בבית הטבח
שיראו רחבים וגדולים:

ואין שורין בשר במים. שמלבין
והכחוש נראה שמן:

מיא דחיוזא. משקין אותה מי
סובין והם נופחין מעיה ושערה
נוקף:

מזקפתא. קירצוף אשטלייר
בלעז:

למימרא תומי לסרבלא.
פרנזי"ש לייפותו עושין לו תלאי
מחוטי משי סביב:

לכספסי אנפרייש"ר בלעז במי
סובין:

קרמי. בגדים המצויירים
אוברייץ בלעז:

למידק צרדי. להדק בגדי קנבוס
במקבות עץ שיראה חוטן דק:

לצלומי גירי. לצייר חיצים:
דיקולי. סלים:

בחדתי. מותר. שאינו אלא
ליפות והרצה להוסיף על
דמיהם בשביל יופיים. מוחל
הוא:

בעתיקי. אסור שגונב את העין
שנראים כחדשים:

צבעיה. שהיה זקנו לבן וצבעו
שחור ונראה כבחור:

זיבנן. קנה אותי לעבד ונכרי
היה דעבד עברי אסור לאחר
חורבן שאין היובל נוהג:

ויהיו עניים בני ביתך. משנה
היא (אבות פ"א מ"ה) טוב לי
לפרנס עניי ישראל וישמשוני:

דיקניה. זקנו:

צדיק מצרה נחלץ. זה רבא: